

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katarina Kosič

Hipijevstvo v Jugoslaviji in ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katarina Kosič
Mentor: Doc. Dr. Žiga Vodovnik

Hipijevstvo v Jugoslaviji in ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Za pomoč pri izdelavi diplomske naloge bi se rada zahvalila:

dr. Žigi Vodovniku, Alice Mačkovšek,

Roku Pavlinu, Zorici Obid Kosič, Hermanu Kosiču, Špeli Glušič, Jerneju Kosiču,

dr. Gregorju Tomcu, univ. dipl. soc. Matjažu Hanžku, akademskemu kiparju Marku Pogačniku, Marku Breclju in Manci Uršič.

Vsem prijateljem in prijateljicam, ki so mi pomagali in svetovali med pisanjem naloge.

Posvečeno Branku Obidu

Hipijevstvo v Jugoslaviji in ZDA

V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, so se množice mladih po celem svetu odločale za drugačen način življenja. Za življenjski stil, ki je zavračal potrošnjo, konvencionalnost, hierarhijo in elitizem. Imenovali so se hipiji oziroma otroci cvetja. Fenomen se je oblikoval že kakšno stoletje prej v Evropi, vendar je svoj vrhunec doživel v Združenih državah Amerike, predvsem zaradi nasprotovanja mlajše generacije tako imenovanim »ameriškim sanjam«. Hipijevstvo se je zavzemalo za enakopraven, pravičen in preprost način življenja, ki je kmalu vplival na mlade v drugih državah sveta. Na koncu izkoriščeno s strani kapitalizma je ravno zaradi svoje komercialnosti, uspelo prodreti tudi v države vzhodne Evrope, v tako imenovane komunistične države. Ti zaprti politični sistemi so se z novim, modernim pojavom soočali na precej drugačen način kot ZDA, ki pa ni bil nujno tudi bolj agresiven. V diplomskem delu poskušam orisati glavne lastnosti in razlike med hipijevskim gibanjem v Jugoslaviji in Združenih državah Amerike. V sklopu analize bom prikazala vplive teh gibanj na vladajočo elito ter razhajanja med obema političnima sistemoma, predvsem na področju represije in odzivov na spremembe iz okolja. Na podlagi poglobljenega raziskovanja in analize razvoja hipijevstva ter njegove zapuščine, je začetna hipoteza, da je hipijevstvo, vsaj toliko kot kontrakturno gibanje tudi politično gibanje, potrjena.

KLJUČNE BESEDE: hipijevstvo, kontrakultura, nova levica, ZDA, Jugoslavija

The hippy movement in Yugoslavia and ZDA

In the sixties and seventies of last century the masses of youngsters have decided to live a different way of life. They chose a life style which refused politics, consumerism, conventionality, hierarchy and elitism. They were named hippies or flower children. This phenomenon had already developed in Europe a century ago but its culmination was reached in United States of America. The main reason can be found in the younger generation which opposed to "American dreams". The hippy movement fought for justice and equality and has soon influenced younger generations all over the world. It ended as a victim of capitalism which brought it to eastern European countries, also called communist countries, exclusively for commerce-driven reasons. These rather closed political systems have taken a different way to handle this new and modern phenomenon, although the way of handling it was not necessarily more aggressive. The aim of this thesis is to describe the main characteristics and differences of hippie movements in Yugoslavia and United States of America. The analysis of characteristics has brought crucial data which help to comprehend the influence and the consequences of the hippy movement on the two political systems. Some interesting facts emerge regarding the repression the two systems decided to exercise on the movement. Furthermore, this work allows to understand in what way did the two systems react to pressures coming from their environment. The results of a research confirmed the hypothesis that the hippy movement is at least as much a political movement as it is a counterculture one.

KEY WORDS: hippy movement, counterculture, new left, USA, Yugoslavia

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	7
1.1 Hipoteza.....	8
1.2 Struktura naloge.....	8
1.3 Metode in tehnike.....	9
2 KONTRAKULTURA.....	11
3 ZAČETKI HIPIJEV.....	15
3.1 Wandervogel.....	15
3.2 Beatniki.....	18
4 HIPIJI V ZDA.....	21
4.1 Seksualna revolucija.....	23
4.2 Droge.....	24
4.3 Delitev hipijev.....	28
4.3.1 Vizionarji.....	28
4.3.2 Heads and freaks (ta razsodni in ta odštekani).....	30
4.3.3 Plastic Hippies (plastični hipiji).....	31
4.3.4 The midnight hippies (polnočni hipiji).....	31
4.4 Sodobniki hipijevskega gibanja.....	32
4.4.1 Protesti proti vojni v Vietnamu.....	32
4.4.2 Črnsko gibanje.....	33
4.4.3 Študentsko, homoseksualno in feministično gibanje.....	34
4.4.4 Nova levica.....	34
4.4.5 Ekološko gibanje.....	35
4.4.6 Woodstock.....	36
4.5 The ALF (Artistic liberation front), The Mime Troup in The Diggers.....	37
4.5.1 Začetek.....	37
4.5.2 The Diggers.....	41
4.5.3 The Yippies (Youth International Party).....	42
5 HIPIJEVSTVO V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI.....	43
5.1 Kontrakulture 50-ih in 60-ih.....	45
5.2 Rock.....	47

5.2.1 Ustvarjalci v 60-ih in 70-ih.....	48
5.3 Komune	51
6 RADIKALIZEM 60-IH.....	55
6.1 Politično v hipijevstvu.....	55
6.2 Nejasnost proti racionalnosti	57
6.3 Obdobje razlikovanj	58
7 PRIMERJAVA MED HIPIJEVSTVOM V ZDA IN JUGOSLAVIJI (Sloveniji).....	60
8 SKLEP.....	65
9 LITERATURA	71
PRILOGE	74
PRILOGA A: Intervju z univ. dipl. sociologom Matjažem Hanžkom.....	74
PRILOGA B : Intervju z akademskim kiparjem Markom Pogačnikom	79
PRILOGA C: Intervju z Markom Brecljem	85

1 UVOD

V diplomskem delu bom raziskovala fenomen hipijevstva in ostalih gibanj šestdesetih in sedemdesetih let v ZDA in Jugoslaviji. V Jugoslaviji je bil eden izmed razlogov za razvoj gibanj, predvsem študentskega in hipijevskega, upor proti privilegijem članov vladajoče elite komunistične partije. Za razliko od ZDA, kjer so se potegovali za pristno demokracijo, so se tu zavzemali za vzpostavitev samoupravljanja s prvinami demokratizacije vseh političnih organizacij. Kljub razlikam v sistemih, je dobro razvidno, da gre pri vseh oblikah gibanj za upor mladih proti pomanjkanju demokratičnosti procesov, materialnem preobilju družbe in povečanim vplivom množične kulture v tistem obdobju. Na omenjeno vpliva predvsem konec 2. svetovne vojne in zmožnost ljudi, da začnejo kopičiti svoj kapital ter omogočijo svojim otrokom najboljše, kar si lahko zamislijo, čemur pa se otroci uprejo, saj želijo sami oblikovati svoje življenje. Dejansko so ta gibanja s svojimi dejanji uspela vplivati na takratno situacijo in čeprav preganjana, so vendarle dokazala, da je mogoče na svet gledati tudi z druge strani.

Ekološka, črnska, feministična, homoseksualna in hipijevska gibanja so razsvetljevala množice o onesnaževanju, nesmislu vojne in njenih posledicah, nesmislu potrošništva in iluzijah, ki nam jih le-to podaja ter o človekovih pravicah, ki vključujejo tako etnične manjšine, ženske in homoseksualce. Ljudem so pokazala, da se je za svoje pravice potrebno boriti, ne glede na to, koliko ljudi nasprotuje in ne glede na posledice.

»Strike to prove yourself alive!«

(»Stavkaj, da dokažeš, da si živ!«)

(Tomc 1989, 10)

»If you want to be free, be free, because there's a million things to be.«

(»Če želiš biti svoboden, bodi svoboden, kajti lahko si milijon stvari.«)

(Stone 1999)

Taki in drugačni slogani so širili vest o ljubezni, svobodi in predvsem o življenju, neodvisnem od politike, družbe in lažnih moralnih norm. Gre za slogane, katerim bi morali slediti še danes, od takrat namreč svetovna politika ni napredovala. Nove vojne so še bolj nelogične kot prejšnje, sovraštvo med ljudmi se nadaljuje tako kot onesnaževanje okolja in korupcija v politiki, zdravstvu, gospodarstvu.

1.1 Hipoteza

V svojem diplomskem delu bom analizirala hipotezo, da je hipijevstvo vsaj toliko kot kontrakturno tudi politično gibanje. Pri tem bom predvsem izhajala iz trditve Gregorja Tomca, da so kontrakture tista mladinska gibanja, ki ohranjajo tako elemente subkulturnega kot elemente subpolitičnega v ravnovesju (Tomc 1989, 10). Ta bo obravnavana na podlagi analize izvora mladinskih gibanj v takratnem obdobju ter njihove medsebojne povezanosti. Osredotočila se bom na gibanja v ZDA in v Jugoslaviji ter potegnila vzporednice med njimi, s čimer bom odkrila kolikšen je dejanski medsebojni vpliv oziroma kaj jih povezuje. V analizo bo kot izrazno sredstvo gibanj vključena tudi komponenta glasbe, saj je kot agitacijsko orodje vplivala na razvoj subkultur in kontrakturne.

1.2 Struktura naloge

V prvih poglavjih dela bom opisala zgodovino in izvor hipijevstva. Sledil bo opis novih družbenih gibanj v šestdesetih in sedemdesetih letih v ZDA, torej študentskega gibanja, gibanja za človekove pravice, protivojnega gibanja, feminističnega gibanja, črnega gibanja ter seveda hipijevskega gibanja. Pri tem bom ugotavljala ali so hipiji in ostala gibanja bili povezani ter kakšni so bili njihovi medsebojni vplivi.

Zanima me tudi, koliko so ta gibanja vplivala na razmišljanje ljudi in bila upoštevana pri političnih odločitvah. Zato bom osvetlila pomembne trenutke gibanj, od Woodstocka in seksualne revolucije, vse do razvoja in delovanja raznih podskupin kontrakture ter dvoumnost tega obdobja, ki se konstantno pojavlja in otežuje definiranje samega pojma. Nato bom raziskala jugoslovanska gibanja v istem obdobju. Zaradi otežene dostopnosti do gradiva bodo po večini v ospredje postavljena gibanja v Sloveniji, predvsem hipijevsko gibanje in kontrakture petdesetih let. Tudi v tem delu bom upoštevala glasbeno komponento, saj je imela močan vpliv na delovanje mladih in njihov način razmišljanja, poleg tega pa je bila vir pritiskov s strani države. Glasba je poleg študentskega gibanja edini vir, s katerim si lahko pomagam pri opisu takratne jugoslovanske scene in njene ideologije. Tu bom poskusila zaključiti kaj je vplivalo na razvoj teh gibanj ter ali so na njihov razvoj vplivala sočasna gibanja v Ameriki.

S pomočjo analize značilnosti radikalizma 60-ih bom razčlenila, kaj je bilo v delovanju kontrakulture političnega in kaj apolitičnega ter kakšno je bilo njihovo delovanje in pogled na takratno situacijo.

V zaključku bom prikazala vplive takratnih gibanj na današnje življenje in politiko ter nakazala, v kakšno smer so se ta gibanja razvila. Ali obstaja kakršna koli možnost, da bomo danes spregledali, kar so pred dvajsetimi leti že videli, in uspeli ponoviti upore ter zopet povzdigniti ideologijo, ki namesto svobode kapitala promovira mir, enakost in svobodo ljudi?

Prav tako bom vse ugotovitve povzela in združila v smiselno celoto, ki nam bo pokazala, kakšno je dejansko bilo obdobje šestdesetih in sedemdesetih let, kakšen je bil takrat družbeni produkt gibanja, ki je pustil sledi v politiki in bi bil danes ponovno aktualen, kakšne so bile dejanske in kakšne zgolj pripisane napake takratnih reprezentativnih članov gibanja.

1.3 Metode in tehnike

Pri pisanju bom uporabila opisno pojasnjevalno metodo ter z njeno pomočjo odkrivala vzorčne zveze in razlagala takratno situacijo.

Opravila bom študijo posameznih populacij na več ravneh, opirajoč se na primerjalno metodo, saj lahko z njo, po Durkheimovem mnenju, pridemo do sklepov o vzročno posledičnih odnosih med pojavi (Durkheim v Toš in Fink-Hafner 1997, 33). Poudariti pa je potrebno, da pri tem tipu raziskave seveda obstaja problem distance med subjektom in objektom raziskovanja in pomanjkanje empirizma, saj je zaradi časovne oddaljenosti ta nemogoč. Pri analizi bom uporabila naslednje metode:

- analizo primarnih in sekundarnih virov, ki bo temelj za mojo raziskavo, saj mi bo pomagala pri odkrivanju takratne situacije in zgodovine ter pri opisovanju in razlaganju,
- vnaprej strukturiran družboslovni intervju,
- zgodovinsko primerjalno metodo, ki mi bo omogočila primerjav različnih političnih sistemov in različnih vrst gibanj.

Za začetek bom za boljše razumevanje opisala termin kontakulture, ki bo v diplomski nalogi povezoval vse tematike. Brez dobrega razumevanja tega termina namreč ne moremo povezati trditev iz hipoteze. Kontrakultura je namreč rdeča nit, ki se vleče

skozi celotno obdobje gibanj, zato je potrebno poznati njene teoretične okvire ter kako se je razvijala in delovala v praksi.

2 KONTRAKULTURA

Po Yingerju se kontrakultura oblikuje, ko skupina ljudi začne zavračati glavne vrednote družbe in poskusi nadomestiti le-te z alternativnimi vrednotami, med katerimi so mnoge direktno nasprotje tistih, ki jih zavračajo (Yinger v Spates 1976, 868). Element konflikta je pri kontrakulturi ključen, večina vrednot kontrakulture je namreč nasprotnih vrednotam preostale družbe in jo lahko razumemo le v odnosu s preostankom družbe, za razliko od subkultur, ki ne potrebujejo stikov z dominantno družbo.

Kontrakulturo so uporabljali geji, da so nasprotovali sili družbe, ki je bila nastrojena proti njim, študentje, ki so se upirali začrtani poti, katero so jim namenili starši, črnici, ki so se bojevali za svoje pravice, nasprotniki vietnamske vojne, ki so zavračali vmešavanje ameriške politike v druge države, skratka vsi, ki so nasprotovali dominantni ideologiji.

Gregor Tomc kontrakulturo opiše kot eksplozivno zmes, ki nastane z združitvijo subpolitike in subkulture, torej »ko dobi politični radikalizem svoj ideološki cilj oz. subkultura taktike in strategije prevzema politične oblasti« (Tomc, b.l., 9). Pri tem definira, da »subpolitična orientacija vodi osebo k spreminjanju obstoječih oblastnih razmerij, v netolerantnost, ki nima fundamentalističnih ideoloških temeljev, je torej nasilna, ne da bi bila totalna« (prav tako, 9). Subkulturo pa opiše »kot disociacijo od obstoječega zaradi socialne in kulturne inkompatibilnosti, torej je ta orientacija totalna, ne da bi bila nasilna« (prav tako, 9). Kot lahko vidimo, je pogled na kontrakulturo različen in velikokrat kontradiktoren, »prav te različne forme, v katerih se pojavlja, pa naj jih označujejo pojmi »generacijski spopad« ali »kriza vrednot« ali »kontrakultura«, seksualna revolucija, antiavtoritativizem, komunalno gibanje ali rock glasba nakazujejo, da nimamo opravka le z nekim čisto »stanovskim«, čistim študentskim ali kakršnimkoli gibanjem, »temveč z močno specifičnim izrazom tistega splošnega stanja sveta, ki v svojem lastnem gibanju zahteva in išče nove forme družbenega življenja« (Baškovič in drugi 1982, XV).¹

V 60-ih letih prejšnjega stoletja so mladi v ZDA dvomili v ameriški materializem, kulturne in politične norme bolj kot kadarkoli prej. Pri odkrivanju boljšega sveta so

¹ Več o študentskem gibanju v Sloveniji glej: Baškovič Ciril, Pavle Gantar, Marjan Pungartnik in Pavle Zgaga. 1982. Študentsko gibanje 1968-1972. Ljubljana: Krt.

nekateri uporabljali glasbo, drugi politiko, nekateri pa alternativni način življenja ter s tem ustvarili kontrakulturo.

To je bilo obdobje, ko so bili Američani priča raznim družbenim in okoljskim problematikam, ki so se izražale v boju za človekove pravice, boju proti vietnamski vojni in povečanemu nuklearnemu oboroževanju. Ta boj je vključeval uporabo drog, seksualno svobodo ter nekonformizem. V njem so bili združeni vsi, ki so menili, da je največja bolezen družbe konformizem, katerega so poimenovali tudi hierarhija, birokracija, tehnokracija itd.

Ta je spreminjal človečnost v »organiziranega človeka«, v tako imenovane »bele ovratnike«. Šlo je za sistem, ki je konzumiral možgane in domišljijo. Strog vojaški sistem je konstantno opominjal na možnost nuklearne vojne in ciljalo k potlačitvi instinktov, seksa, zadovoljstva, zavračal je osnovne človeške impulze in individualnost. S tem je, skozi togo uniformnost, uveljavljal brezsmiselno, plastično potrošnjo.

»Establishment« je zahteval homogenost, samozanikanje in strogo podrejenost vsakdanjosti. Temu so se privrženci kontrakulture upirali s podpiranjem različnih in individualnih načinov življenja, osvoboditvijo libida in nagonov, odločili so se za neomejene instinkte. Sovražni so bili vsem zakonom in vsakemu sistemu. Njihov moto je bil: »Kadarkoli vidimo pravilo, ga moramo kršiti, samo s kršenjem pravil lahko vidimo kdo smo« (Frank 1997, 317). Predvsem pa je uporništvo sestavljal avtomatični dvom v zakone, zavračanje kakršnih koli družbenih zapovedi. »Just do it« (»Preprosto naredi«) je bil edini zakon.²

Kontrakturen način življenja je vključeval veliko idealov in alternativnih tendenc: mir, ljubezen, harmonijo, muziko, mysticizem, religije izven judovsko-krščanske tradicije. Svojo zavest so pripadniki razširjali z meditacijo, jogo in psihedeličnimi drogami.

Gibanje, razširjeno predvsem zaradi velike publicitete in zanimanja s strani civilne družbe, je pripomoglo k spremembam v ameriški kulturi. Zapuščine tistega obdobja se kažejo v splošni želji po izzivanju avtoritete, večji socialni toleranci, občutku, da je politično osebno, okoljski ozaveščenosti ter po spremembah v odnosu do spolnih vlog, poroke in vzgoje otrok (Law).

Nekateri privrženci kontrakulture šestdesetih so zapustili mesta in se odselili na podeželje, da bi eksperimentirali z utopičnimi načini življenja. Stran od urbanih

² Glej Frank, Thomas. 1997. »Why Johnny can't dissent«. Str. 317

problemov so oblikovali nov način življenja, katerega so sestavljali njihovi skupni politični cilji, organsko kmetovanje, javne službe ter želja po preprostem življenju s sebi enakimi. Nekateri med njimi so zavrnilo uporabo drog v prid duševnemu in mentalnemu razvoju skozi jogo, meditacijo in strogo dieto, ki je bila v sožitju z naravo (Law). Tako ne moremo tega obdobja in te ideje povezati le z najbolj zguljenim sloganom kot je: seks, droge in rock'n'roll. Veliko pripadnikov kontrakturnega gibanja je za vzor vzelo vodje, kot sta bila brata Kennedy in Martin Luther King Jr., ki so svoja življenja posvetili izražanju svojih političnih in družbenih prepričanj (Law). Besedila pesmi, umetnost, stil oblačenja, uporaba drog, svoboda seksualnosti, zavračanje pravil so bili načini izražanja individualnih in skupnih prepričanj. Čeprav so bili argumenti novi in drugačni, je potrebno poudariti, da segajo korenine bojev za osebno svobodo, svobodo govora in politične reforme že v čas oblikovanja ameriške družbe.

Tu smo, da naredimo boljši svet.

Nobena racionalna razlaga ali nalaganje krivde ne more zamenjati trenutka izbire, s katero vsakdo od nas prispeva k našemu skupnemu položaju na tem planetu. Šestdeseta nas učijo, da so tisti, ki jim je bilo dovolj do tega, zmogli obrniti tok zgodovine.

Nismo odpravili rasizma, pometli pa smo z zakonitim odrinjanjem na rob.

Odpravili smo s predstavo, da lahko pol milijona ljudi pošlješ okrog po svetu v vojno, ki je ljudje sploh ne podpirajo.

Odpravili smo s prepričanjem, da so ženske drugorazredni državljani.

Poskrbeli smo, da je okolje postalo tema, ki se ji ne da izogniti.

Naše velike bitke so za vselej dobljene. Bili smo mladi, svojeglavi, neustrašni, dvolični, pogumni, neumni, trmasti in na smrt prestrašeni.

A imeli smo prav

(Hoffman v Law 2009).

Kontrakultura je poleg tega bila tudi pribežališče vsem, ki so bili drugačni in jih družba ni sprejela. Veliko med njimi jih je kasneje tudi uspelo, kot na primer Janis Joplin, ki nikoli ne bi mogla doseči ameriških ekranov, če ne bi predstavljala kontrakture, saj je bila preveč nekonvencionalna. Tudi filozofsko usmerjeni študent Jim Morrison ne bi nikoli osvojil src tisočih, če ne bi ustvarjal ravno v obdobju hipijevskih raziskovanj. Po vsej verjetnosti bi ga še deset let prej, z njegovo filozofijo o kralju kuščarjev, imeli za

norega. Tako lahko vidimo, da so osebnosti sicer oblikovale kontrakulturo, vendar je tudi kontrakultura oblikovala njih, mogoče celo v večji meri.

Pri tem je potrebno poudariti, da kontrakultura ni zgolj pozitivna in cvetoča. Kontrakulturo sestavlja tudi »temačna izrojenost« Andyja Warhola, »materializem« Maharishija, ki se je po dolgem obdobju meditacije v jami odločil, da le-to zapusti in svoje modrosti deli z drugimi. Maharishijevi nauki so zanimivi ravno zato, ker so del kontrakulture istočasno pa so v nasprotju z njenimi osnovnimi nauki. Prav zaradi tega mislim, da je potrebno navesti njegove glavne misli in nauke:

- *Uspeh je logični rezultat notranjega miru, poraz pa se lahko pojavi le kot posledica notranjih bojev.*
- *Tisti, ki je bogat, je ponavadi tudi zdrav in moder. Revščina Indije, Kitajske in povsod po svetu je posledica njihove lenobe, ki je posledica pomanjkanja »samozavedanja« (self-knowledge). Naučili jih bomo, da bodo črpali iz njega in dobili bodo hrano.*
- *Če nam je bila dana sposobnost želja, zakaj ne bi imeli pravice jih uresničevati.*
- *Jezus ni imel ljudi za stike z javnostjo, zato je potreboval toliko sto let, da je postal znan, je njegov odgovor na Maharishijevo potrebo po službi za stike z javnostjo.*
- *Kako je mogoče, da človek ne bo materialističen, vse njegovo telo je material.*
- *Naj ignoriramo revne, da dosežemo notranji mir? Kot drevo na vrtu naj pustimo vodo, da steče do drugih dreves ali naj pijemo mi, da bomo zeleni (Maharishi v Goldstein 1989, 86-88)?*

Ta prepričanja so zelo materialistična in elitistična ter ne ravno v sožitju s soljudmi, pa so kljub temu bila prepričanja velikega števila predstavnikov kontrakulture.

Pravo nasprotje so skromni nauki Indijca po imenu Ravi Shankar, katerega so pred razvojem hipijevstva smatrali »zgolj« za etno glasbenika in glas njegovega sitarja opisovali kot cviljenje mačk. V 60-ih pa so ga povzdigovali v nebesa in ga primerjali z rock glasbenikom, si želeli njegovih nastopov po vsej Ameriki, kljub temu da jih je Ravi podcenjeval, saj je menil, da sta njegova kultura in glasba na višjem nivoju od

zahodne. Večina je menila, da je na koncertih pod vplivom drog, vendar je bil strogo proti njihovi uporabi.

Naslednji primer kontrakulture, ki je največ pripomogel k njenemu oblikovanju, so zagotovo *The Diggers*, katere lahko opišemo kot »socialno službo«, ki je skrbela za vse, ki so pomoč potrebovali, pri tem pa ni zahtevala za to nobenega plačila. Vso hrano in obleke, je delila brezplačno ter skrbela, da so vsi dobili vse kar so potrebovali.

Torej, kot lahko na zgornjih primerih vidimo, kontrakultura ni sestavljena le iz enega pogleda na svet, ampak iz konglomerata večih, vsak je drugačen in nasproten drugemu, hkrati pa se vsi dopolnjujejo med seboj. Je začarana spirala, ki jo sestavlja čudna mešanica pomoči drugim, zaščite človekovih pravic, ekologije, modrosti daljne Indije in Orienta, ljubezni, miru, svetlobe, poveličevanja notranjosti posameznika ter tudi materializma, elitizma, temačnosti, zagrenjenosti, drog in sprijenosti duše.

Razcep med kulturo in kontrakulturo je nastal predvsem zaradi cvetenja povojne Amerike. Večina literature, glasbe, umetnosti, filma je nastalo kot projekt proti materialnim dobrinam, bogastvu istočasno pa so njihov produkt. Ravno s kopičenjem bogastva so namreč mladi imeli vedno več prostega časa, ki so ga lahko zapravljali za potovanja, poslušanje vinilnih plošč in predajanje drog. Ravno ta odvisnost mladine od materialnih dobrin nakazuje, da je bila kontrakultura odvisna od kapitalističnih struktur. »Sama je namreč mitizirala zelo sofisticirano strukturo znotraj tradicionalnih narativ individualizma« (Gair 2007, 2-3).

3 ZAČETKI HIPIJEV

3.1 Wandervogel

Vsi vemo, da so hipiji produkt ameriškega kapitalizma in družbe obilja. Večini pa je neznano dejstvo, da so prvi hipiji svoje znanje pridobili od priseljenih Nemcev, ki so se v letu 1930 začeli pojavljati na ulicah Harlema. To so bili tako imenovanih »dečki narave«, ki so svoje sporočilo o reformi življenja (»Lebensreform«) prenašali vsakemu, katerega je mikala radikalna sprememba življenja, popolnoma drugačna od vcepljenih vrednot življenja 20. stoletja.

Nemci so bili že od samega začetka pogani, katerim niti doba pokristjanjevanja ni preprečila, da ne bi častili bogov sonca, ognja in ostalih zemeljskih elementov. Poleg tega so gojili veliko spoštovanje do žensk in njihove modrosti.

Že v letu 1796 je C. W. Hufeland objavil knjigo, v kateri je omenil besedo »makrobiotik« ter poudarjal pozitivni učinek sončenja, meditacije, uravnotežene diete, kopanja. Leta 1832 je Goethe razlagal o uničevalni človeški sili, ki mori živali do te mere, da so nekatere vrste, kljub temu da so bile zelo pomembne za ravnovesje, že izumrle. Sili, ki uničuje gozdove ter s tem povzroča klimatske spremembe, onesnažuje zrak, reke in jezera, s svojo slepoto pa povzroča nepopravljivo škodo v naravi, ki nima dovolj moči, da bi se mu uprla in se branila. V šestdesetih letih 19. stoletja sta se pojavila termin »ekologija« ter knjiga »Naravni način življenja«, ki jo je napisal Eduard Baltzer, ta je tudi zbral vegetarijance v letu 1869 ter oblikoval »Skupnost svobodne vere« (Kennedy in Ryan). Vplival je na oblikovanje mnogih drugih umetniških, znanstvenih in verskih skupnosti.

Začeli so se oblikovati prvi psihedelični umetniki, med njimi najbolj znan je Fidus (1868-1949). Tudi Hesse je svoj navdih za Siddhartho dobil iz življenja v naravi ter prebivanja v jamah.

Konec 19. stoletja je srednji nemški razred postal materialističen in patetičen, zato se je oblikovalo veliko novih gibanj predvsem mladih ljudi, ki so se temu upirali (prav tako). Med najbolj znanimi skupinami sta bili »Prijatelji narave« (»Friends of nature«), ki so oblikovali slogan: »Svobodne gore, svoboden svet, svobodni ljudje« (prav tako), ter tako imenovana »Wandervogel« iz leta 1895, sestavljena iz srednješolcev, ki so bežali iz mest in industrijskih krajev. Želeli so se umakniti iz sveta odraslih in skušali ustvariti lasten vrednostni svet (Tomc 1989, 8). Svoj odpor do industrializacije so izražali z goloto ter z oblačili iz naravnih vlaken. Kasneje so oblikovali tabore, v katere so lahko prišli živeti vsi, ne glede na starost, status ali spol, bili so brezplačni, pohišstvo in vse potrebno pa so si pridelali sami. Tako so, podobno kot kasneje hipiji, živeli v skupnosti, ki je bila v sožitju z naravo, drug z drugim in v duhu tradicionalne podeželske kulture. Uspelo jim je ustvariti harmonično, mistično resonanco z okoljem. Znani so tudi kot začetniki Youth hostel gibanja, ki se je začelo razvijati v letu 1907 (Kennedy in Ryan). Iz njihovega gibanja je izšlo več akcijskih, političnih gibanj mladih. V Sloveniji predstavlja tak značilen primer Preporod (Tomc 1989, 8).

Kasneje so nastajala tudi zdravilišča, najbolj znano med njimi je zagotovo bil center Adolfa Justa, ki je bil zgled resničnega naravnega življenja in je kazal na kak način se lahko obnovi vez med naravo in človekom. V svoji knjigi *Vrnite se k naravi* (1896)

Adolf Just piše proti onesnaževanju vode in zraka, proti kajenju, alkoholu, kavi, mesu, cepljenju in proti izobrazbi v šolah. Po njemu se je kasneje zgledoval tudi Gandi in ustvaril podoben center.

»Lebens-reform« (»reforma življenja«) se je začela uporabljati v letu 1896 in je vključevala različne družbene trende iz 19. in prve polovice 20. stoletja. Med njimi so bili najbolj značilni: vegetarijanstvo, nudizem, naravna medicina, abstinenca od alkohola, reforma oblačenja, vrtna mesta, reforma zemlje in seksualnosti, zdrava prehrana, ekonomske reforme, družbene reforme, svoboda za ženske, otroke in živali, komunitarizem, kulturna in verska reforma, ta je vključevala pogled na svet, ki je dal težo ženskim, materinskim in naravnim lastnostim (Kennedy in Ryan).

Naslednja znana kontrakulturna renesansa se je odvijala v Švici, kjer so se združili vsi kulturni uporniki, nadrealisti, feministke, pogani, dadaisti, pacifisti, psihoanalisti in ekologi. Med njimi so bili znani Hermann Hesse, Franz Kafka, Carl Jung in mnogi drugi. Tudi tu so se ljudje navdahnjeni z lepoto narave, predajali nudizmu, postu, pohodništvu, spanju na prostem in plavanju. Odpovedali so se živalskim izdelkom, alkoholu in soli ter se z naravnim zdravljenjem upirali znanosti.

V začetku 20. stoletja se je vedno bolj čutil pritisk novih politik na prebivalce Nemčije. Med leti 1895-1914 se je zato veliko število Nemcev izselilo v Ameriko. Eden izmed znanih nemških osebnosti v Ameriki je bil doktor Benedict Lust, katerega so poimenovali »The father of naturopathy« (»oče naravne medicine«). Bil je vzor za vse ameriške praktikante naravne medicine. Širil je ideje znanega zdravilca očeta Sebastiana Kneippa o »hidroterapiji«, zeliščnih zdravilih, zračnih in svetlobnih kopelih, dietah, ki so temeljile na rastlinah. Izdal je enciklopedijo o zdravljenju brez drog oziroma zdravil. Zahodu je približal Ayurvedo, jogo in druge orientalske načine zdravljenja.

Tako so se dečki narave razširili po celi Ameriki, večina jih je na koncu pristala v južni Kaliforniji, že desetletja pred nastankom *beatnikov* in hipijev. Tisti, ki je predal »baklo« hipijem, pa je bil tako imenovani Gypsy Boots (prav tako), ki se je rodil v San Franciscu leta 1916. Kljub vtisu, da se konstantno drogira, sam ni uporabljal drog in dokazal, da se občutek »zadetosti« lahko doseže tudi s strogo dieto, sestavljeno predvsem iz presne hrane in redne telovadbe. Poleg tega je navdahnil mnogo znanih rock bendov, da so postali vegetarijanci, s Frankom Zappo pa je posnel film »Mondo Hoolywood«, v katerem sta promovirala filozofijo »brez drog« (prav tako).

»Lenbensreform« je bila kasneje zgled za vse hipije, Hessejeve knjige, predvsem *Siddharta* in *Stepni volk*, pa so postale znane kot najboljše psihedelične knjige vseh časov, čeprav so bile napisane desetletja pred tem. LSD je sintetiziral Švicar A. Hoffman, slavni Volkswagnov »hipi bus« pa je bil izumljen leta 1949, oblikovali so ga tehniki skupine »Wandervogel«. Hipijevski simbol za »mir« so prevzeli od zgoraj omenjenega psihedeličnega umetnika Fidusa, ki ga je oblikoval že leta 1934. Zanimivo je tudi, da je skupina The Beatles postala slavna ravno po koncertu v Hamburgu. Po zgledu tamkajšnjih dečkov narave so si kasneje pustili dolge lase ter spremenili frizure, ki so postale njihov razpoznavni znak (prav tako). Kot je torej razvidno hipijevstvo ni nekaj, kar je zacvetelo v šestdesetih, ampak je gibanje, ki se je razvijalo desetletja in desetletja ter prevzelo tako Evropo kot ZDA. Sami »guruji« hipijevstva so se že v 19. stoletju oblikovali v Nemčiji in drugod v Evropi ter svoje znanje, ugotovitve in ideologijo prenašali iz roda v rod in iz naroda v narod ter tako prispevali k nastanku komun, hipijev, ekologije, naravnega načina življenja, feminizma itd.³

3.2 Beatniki

Naslednja skupina, ki je imela močan vpliv na razvoj kontrakulture in posledično hipijevstva, so bili *beatniki* in povojni najstniki. Ime izhaja iz besede »Beat«, ki naj bi pomenilo stolčen oziroma iztrošen, kar je bila posledica slabega načina življenja, saj so se predajali predvsem drogam, ponočevanju, alkoholu in filozofiranju, ter rezultat brezciljnega življenja. Kerouac pomen besede opiše kot občutek biti izkoriščen, občutljiv. Po njegovem mnenju naj bi ta vzdevek pomenil neke vrste golost misli in posledično golost duše. Občutek, da si potisnjen na dno svoje zavesti oziroma na kratko, da si potisnjen ob steno samega sebe (Kerouac v Tamony 1969, 274).

Njihove začetke najdemo v letih po 2. svetovni vojni, ko so se vojaki vračali domov ter zasedali delovna mesta, katera so med vojno pripadala ženskam, ki so ostale doma. Razlog za nastanek te subkulture najdemo predvsem v razcvetu materializma. Po vojni se je namreč dvignil življenjski standard v ZDA, vlada pa je promovirala tako imenovani »american dream« (ameriški sen), ki naj bi uresničeval blaginjo ZDA in omogočal enake možnosti v zaposlitvi in izobraževanju mladih. Toda po besedah Paula Goodmana so v takratnih Združenih državah Amerike kvalitete, kot so osebna svoboda,

³ Več o gibanju Wandervogel in izvoru hipijev na <http://www.hippy.com/php/article-243.html>

uporabnost in zdrava kultura, dojete kot nevarne v kapitalističnem svetu, ki nad osebno izpopolnitev postavlja maksimalni profit in polno zaposlenost (Goodman v Gair 2007, 22-23). Alan Ginsberg trdi, da je bila ameriška patriarhalna družba pripravljena žrtvovati otroke za dobiček (Ginsberg v Gair 2007, 21). Družbo je poimenoval Moloh, bog ognja, v imenu kogar so starši zažigali svoje otroke kot dajatev. Družbo je videl kot pošast, stroj, zapor, ki dopušča, da se najboljši umi generacije zapijajo, drogirajo in zakajajo na črnskih ulicah kot alternativa univerzam in delu. Družba pa jim noče prisluhniti, saj obsoja čustva in ne vidi druge lepote kot zgolj dobiček (prav tako, 27).

Precej drugačno podobo ZDA nam prikaže Diane di Prima, ki ameriški politični sistem opiše kot poln predsodkov, strahu in pobožnjaštva. Homoseksualnost v tem sistemu je bila ilegalna, v veliko ameriških državah pa je bilo ilegalno tudi seksualno eksperimentiranje z lastnim, lahko tudi zakonskim, partnerjem v lastni hiši. Veliko zakoncev so zaprli zaradi sodomije, otroci pa so bili popolnoma v lasti staršev. Veliko otrok je izginilo. Diane di Prima nam pove s svojimi besedami: »Nismo pozabili veliko prijateljev, ki so izginili v norišnico ali bili preganjani« (di Prima v Gair 2007, 39). To je podoba takratne Amerike, ki je najbolj vplivala na razvoj uporniških subkultur. Drugi pomemben dejavnik je, da se je začel širok razvoj tehnologije; radio in televizija sta postala dostopna vsem in mladi so se tako začeli predajati zvokom bebopa in rock'n'rolla, kar je omogočilo, da je tako imenovana »baby boom« generacija oblikovala svoja stališča, ki so bila ločena od stališč staršev. Uporniške podobe igralcev, kot sta bila James Dean in Marlon Brando, so jim odprle nov pogled na svet in način življenja.

Začelo se je širiti tudi nezadovoljstvo med ženskami, ki so kljub splošnemu prepričevanju, da živijo ameriški sen, čutile praznino, ki je niso znale zapolniti zgolj z materialnimi dobrinami. Država je spodbujala materinstvo, ki naj bi ženskam zapolnilo vsakdanjik, posledica tega pa se je odražala v nastanku »baby boom« generacije. Toda vloga gospodinje žensk ni več zadovoljila. Začele so se seksualno prebujati ter svet seksualnosti raziskovati tudi z nezakonskimi partnerji. Čutile so željo po osebostnem izpopolnjevanju (Gair 2007, 24-25). Ravno obratno je bilo z otroki, ki so zgolj vse dobivali, nič pa jim ni bilo potrebno dajati. V takih razmerah, ko je vsak imel vse in hkrati nič, so se razvili *beatniki*.

Zbirali so se na ulicah, kjer so se zadrževali črnci, saj so se poistovetili z odtujenostjo črncev od belega sveta, čeprav je bila bistveno drugačna od odtujenosti *beatnikov*.

Zaradi omenjenega so se pojavljala tudi trenja med skupinama, saj so bili prvi prisiljeni v alienacijo od družbe zaradi rasnih razlogov, drugi pa so si to izbrali sami, pri tem pa niso trpeli praktično nobenih izgub. Poleg tega so v svojem uporuh uporabliali veliko elementov iz afro-ameriške kulture, kot npr. način izražanja, vseč jim je bila črnska glasba ter nočni svet »črnskih« ulic, kljub temu pa niso kazali posebnega zanimanja za njihovo zgodovino ter za človekove pravice oziroma je bilo njihovo zanimanje za to področje minimalno. Niso se upirali niti patriarhalnemu načinu življenja, ki je žensko postavilo za štedilnik do smrti.⁴ Lahko bi celo rekli, da je bilo »beat« gibanje precej šovinistično obarvano, saj tudi pomembni predstavniki tega obdobja, kot so bili Ginsberg, Kerouac in ostali, ženskam niso dali posebne prednosti oziroma, kot pove Michael Davidson, je beat etos povezal žensko z vlogo seksualnega nadomestka, muze ali mame, nikoli pa je ni povzdignil na položaj enakovredne umetnice moškemu (Davidson v Gair 2007, 44). Ginsberg celo opiše kapitalizem kot heteroseksualen in antiintelektualen ter obsodi ženske, da uničujejo moško kreativnost. To povečevanje moškega nad žensko je ena bistvenih razlik s predstavniki kontrakulture 60-ih (Ginsberg v Gair 2007, 44).

Beatniki so bili mladostniki, ki so se upirali družbi obilja, materializmu, kapitalizmu. Opisovali so jih kot samotne ekscentrike, pisatelje, ki ne znajo pisati, slikarje, ki ne znajo slikati, drugi so jih videli kot predstavnike antisocialnega obnašanja ter s protiameriškim pristopom (Gair 2007, 40). Zanimanja za politiko niso imeli, poudarjali pa so ameriške vrednote, kot na primer individualno svobodo izbire, ki naj bi bila alternativa korupcijskemu kapitalizmu. Pri tem za razliko od hipijev niso dajali poudarka na zdrav način življenja in naravi prijaznemu življenju ter boju za človekove pravice. Za njih je bil pomemben le »bebop«, takrat popularna zvrst muzike, ter upor v obliki popivanja in uničevanja samega sebe. Po mnenju Goodmana so *beatniki* in njihova delikventnost produkt korporativne Amerike in njene cinične ravnodušnosti do vseh individualnih potreb, ki presegajo ekonomske (Goodman v Gair 2007, 22-23). Amerika je namreč s projekcijo filmov, kot so *Upornik brez razloga* in podobnih, pripomogla k paniki o »mladostni delikventnosti«, ki se je širila med starejšimi ljudmi in povzročila, da so ti s pomočjo policije posegali v zabave mladih ter prepovedovali določene oblike plesa. Taka posredovanja s strani starejše generacije so prispevala k še

⁴ Več o položaju žensk v 50-ih letih in razvoju skupine The Beatniks v Gair, Christopher. 2007. *The American counterculture*. Str. 17-35

večjemu prepadu med starejšo in mlajšo generacijo. Pri tem pa omogočila državi, da je uspešno prekrila posredno ali neposredno rasno noto v teh filmih ter prikazala mlade kot predstavnike splošne odtujitve od hegemonске kulture, ne pa kot produkt posebnih političnih interesov.⁵

Pomemben vpliv za razvoj kontrakture so imeli tudi upori za človekove pravice na jugu v tistem času. Ameriška politika se je zaradi potreb hladne vojne morala začeti spopadati s problemom segregacije, saj je želela povzdigniti prednosti demokracije in svobode v primerjavi s komunizmom. Vprašanja rase so postala javna, saj so ljudje preko televizije lahko videli kaj se dogaja na jugu države. To je povzročilo, da je veliko število mladih odpotovalo na jug sodelovati pri demonstracijah črncev, pri čemer pa so se naučili strategij upora, katere so jim v šestdesetih pomagale v protestih. Posledično je to vplivalo na integracijo črncev v belo družbo, predvsem pa možnost, da so tudi temnopolti otroci lahko obiskovali šole ter posledično vključevanje črnske kulture v »mainstream« ter oblikovanje rock'n'rolla.

4 HIPIJI V ZDA

»Obsojali smo jih, svoje otroke smo obsojali, ker so hoteli drugačno bodočnost. Sovražili smo jih zaradi njihovih rož, njihove ljubezni in njihovega doslednega zavračanja vsakršnega odvratnega, napačnega sprejemanja kompromisov, ki smo jih sami sprejemali skozi svoja prazna, z denarjem prežeta, prestrašena odrasla življenja.«

(Jordan v Stone 1999)

Termin hipi izhaja iz angleške besede »hip« ali »hipster«, katero so uporabljali *beatniki* za opis nekoga, ki je bil del scene. Dobesedno pomeni »vedeti«, tako da označuje osebo, ki je modra. Hipi je oseba, ki se noče podrediti družbenim standardom in ki zagovarja svobodno držo in svoboden način življenja (Stone 1999, 3). Sami pa so se raje imenovali »lepi ljudje«.

Mediji so uporabljali besedo »hippie« za označevanje množice mladostnikov, ki so si puščali dolge lase, poslušali rock glasbo, uživali droge, prakticirali svobodno ljubezen, se udeleževali srečanj in koncertov, demonstrirali in zavračali popularno kulturo iz začetka 60-ih. Ko so začeli poudarjati negativno plat tega gibanja, kot na primer njihovo

⁵ Več v Gair, Christopher. 2007. The American counterculture: Part One 1945-1960

revščino, življenje na cesti, veliko število mladoletnih nosečnic ter protivojno gibanje, ki naj bi razdelilo državo, je termin začel pomeniti nekaj negativnega za večino Američanov (prav tako).

Strokovnjaki so jih opisovali kot:

nemoralne osebnosti, ki so zapustile šolo ali želijo najti pot nazaj v nedolžno otroštvo in romantični gnosticizem. Drugi so jih označili kot zapuščene transcendentne etike v iskanju hedonizma in brez formalnih političnih stališč. V večini pogledov pa so veljali za skupnost, katera oblikuje posebno kontrakulturo naproti tehnokracije, ki je znotraj kontrakulture označena za glavnega sovražnika (Anđelković 1988, 16).

Pri njih gre predvsem za generacijsko identifikacijo, ki se je razvila zaradi izključevanja mladih iz sfere moči, njihovega nezaupanja v politični sistem in njihove kritične zavesti o neenakosti in bogastvu. To gibanje je sledilo prepričanju, ki je šlo preko socialnih, političnih in moralnih omejitev institucij, ki imajo nadzor nad posameznikom, kot so npr. vlade in cerkve. Označevali so se kot »narod« proti »svinjam« (»people versus pigs«) ter tako izražali svoje sovraštvo do konvencionalne ameriške družbe in stud do le-te.

»Podpirali so neposrednost, spontanost, hedonizem in prezir do imovine. Ni jih bilo sram »žicati« za denar in izrabljati socialno pomoč in štipendije« (prav tako, 17-18), te so jim namreč omogočale beg od doma, tako so se lahko posvetili iskanju novih identitet in načinov življenja. Kontradiktorno pa je, da so kljub svojemu preziru do materialnih stvari, tehnologije in denarja z veseljem črpali te socialne pomoči, poslušali radio in uživali v svetlobnih efektih. Smatrali so, da je svoboda individualni element in vseeno dopuščali, da jih država kontrolira.⁶ Kot zaključí Breake, »je sicer »softwer«, torej glasba, teksti in dizajn, izhajal iz hipi kulture, medtem ko je bil »hardwer« še naprej v lasti medijev« (Breake v Anđelković 1988, 22).

Iskali so identiteto, ki ne bi bila zasnovana na statusu, pri tem pa je mladost imela pomembno vlogo, kot je namreč izjavil na demonstracijah Abbie Hoffman: »Ne verjeti nobenemu, ki ima več kot trideset let« (Hoffman v Anđelković 1988, 18). Ravno zaradi teh idej jih je tako imenovani »Establishment«, kot so ga oni zaničevalno poimenovali, preganjal in tlačil. Apolitična ideologija gibanja je pripomogla k temu, da se hipiji niso

⁶ Glej Anđelković, Vladimir. 1988. Hipici. Beograd: TRZ Panpublik

uspeli združiti in uničiti sistema, saj niso želeli zgraditi njihove baze moči, ker niso želeli vsiljevati svojih prepričanj drugim, želeli so spremeniti svet skozi razum in tako, da so živeli kar so verjeli (Stone 1999).

Ker so zavračali osem urni delavnik, ki naj bi zaslužnjeval ljudi, so morali poiskati druge alternative za preživetje. Ukvarjali so se z različnimi posli, ki so vključevali holistično medicino, zdravo prehrano in druge alternativne načine služenja denarja ter komune, v katerih so prakticirali način življenja, ki je vključeval lastno pridelavo hrane in sožitje z naravo. Bili so začetniki ekološkega gibanja ter veliko prispevali k razvoju političnega gibanja Green Peace, velik pomen so namreč pripisovali skrbi za okolje, katero so želeli prenesti tudi na prihajajoče generacije. Širili so vegetarijanstvo in celo šamanizem.

Pripomogli so k zavedanju, da je potrebno iskati drugačne načine življenja, saj nam v nasprotnem primeru grozijo naravne katastrofe. Pri uveljavljanju svoje filozofije pa niso ciljali na to, da bi vsi živeli kot hipiji.⁷

Torej, kot lahko vidimo, biti hipi ne pomeni imeti določen način oblačenja, obnašanja, ekonomski status ali družbeni položaj. »Gre za filozofski pristop do življenja, ki vključuje svobodo, mir, ljubezen, spoštovanje do ostalih in zemlje« (Stone 1999). Kot je izjavil Hall, »so hipiji oblikovali v posebnem zgodovinskem trenutku eno drugačno skupino, ki je oblikovala skico postrevolucionarne družbe v bodočnosti« (Hall v Anđelković 1988, 19).

4.1 Seksualna revolucija

All you need is love.

(Ljubezen je vse, kar potrebuješ.)

(The Beatles v Stone 1999)

V petdesetih in začetku šestdesetih je bila seksualnost in z njo povezani pojmi, kot so masturbiranje, spolni odnos pred poroko, sodomija itd., še vedno ogromen tabu, seks je bil dejanje, ki naj bi se zgodilo le med dvema zaljubljenima, poročenima osebama. Bil bi po možnosti posledica ljubezni in poroke ter bi ga izrabljali zgolj za reprodukcijo, a se je kar naenkrat preselil na ulice. Ljubili so se moški in ženske, mladoletni s

⁷ Glej Skip Stone. 1999. Hippies From A to Z Their Sex, Drugs, Music and Impact on Society from the Sixties to the Present

starejšimi, v skupinah, z istospolnim partnerjem, skratka brez meja. Začelo se je dejansko izvajanje slogana »Free love«, ki v prevodu pomeni svobodna ljubezen. Lahko si se ljubil s komerkoli si želel, kjerkoli si želel in kakorkoli si želel (Stone 1999). Ugotovili so, da seks pomeni tudi užitek in ne le reprodukcije. Sledili so načelu: »If it feels so good, do it!« (»Če je tako prijetno, počni to!«). Velikokrat so starejši hipiji tudi izkoriščali mladoletnike, ki so zbežali od doma in se jim pridružili, ter jih zlorabljali.

Seksualna revolucija se je razvila zaradi vpliva *beatnikov*, ki so v svojih delih opisovali svobodni seks. K uživanju v seksu je pripomoglo tudi prevzemanje poganskih verovanj, katera so seks dojemala kot veselo izražanje naše živalske narave in ne kot nekaj, kar naj bi potlačili. Zato jih je skozi seks veliko dobilo razsvetljenje, prakticirali so Kama Sutro, tantrični seks ter organizirali obrede, »ki so skozi glasbo, alkohol, droge in ples spominjali na stare poganske obrede« (prav tako).

Njihova svobodna seksualnost je bila tudi vzrok za razvoj gejevskega in feminističnega gibanja. Ti sta se začeli boriti za svoje pravice in jima je, predvsem zaradi boljše organizacije, kot so jo imeli hipiji, uspelo uveljaviti svoje zahteve in pravice v očeh celotnih Združenih držav Amerike in kasneje tudi sveta.

Začelo se je večati število knjig in drugega informativnega gradiva na to temo, kar je pripomoglo tudi k večji ozaveščenosti o zaščiti in uporabi kontracepcijskih tablet, ki so bile do takrat prepovedane. Čtivo sicer ni imelo velikega vpliva na same hipije, saj so ti delovali izven okvirov družbe.

»Ljubezen je bila tudi neke vrste pasivni odpor, hipiji so menili, da je potrebno ob grobosti policije in oblasti v svojem srcu najti ljubezen za njih. Edino tako ne postaneš isti kot oni in omehčaš to moč z ljubeznijo in uporom cvetja« (Anđelković 1988, 52).

Velik vpliv na hipije in posledično na razvoj seksualne revolucije so imele tudi psihedelične droge. »Z uporabo marihuane ali LSD-ja je bilo čutenje še bolj poudarjeno in dotik toliko mehkejši. Odprle so jim nove svetove in nov način dojetanja, ni bilo več pomembno s kom se ljubiš ali kje se ljubiš, pomembno je bilo dejanje samo po sebi. Seks je dober šus, toda seks na travi je nepopisen« (prav tako, 8).

4.2 Droge

Purple Haze all in my brain, lately things do not seem the same.

Actin funny but I do not know why. Scuse me while I kiss the sky

(Škrlatna meglica v moji glavi, nič ni več, kot je bilo.

Trapast sem, pa ne vem zakaj. Oproščam se in vmes poljubljam nebo.)

(Hendrix v Stone 1999)

If you can remember the 60s, then you were not there.

(Unknown v Stone 1999)

(Če se šestdesetih spominjaš, te tam nikoli ni bilo.

avtor neznan)

Najpomembnejša od vseh drog, tista, ki je najbolj vplivala na zavest in način življenja hipijev, je bila zagotovo LSD. Prvič jo je leta 1938 sintetiziral Švicar Albert Hofmann. Kljub temu, da je bila odkrita trideset let prej, v šestdesetih letih v Ameriki še vedno ni bila prepovedana, kar je mladini omogočilo neomejeno eksperimentiranje z njo. Zagotovo najbolj poznan v povezavi s to drogo je Timothy Leary, ki je kot profesor psihologije na Harvardu svoje življenje posvetil raziskovanju LSD-ja. Promoviral je njene terapevtske, spiritualne in čustvene prednosti in populariziral frazo: »Vključi se, nastavi na valovno dolžino in odštekaj«.

Skupinam in posameznikom je dal užiti LSD ter jih nato opazoval. Kasneje ga je univerza odpustila zaradi njegovih poskusov z drogami, tako je svoje raziskovanje lahko nadaljeval po svojih pravilih. Determiniral je, kateri faktorji povečajo in pospešujejo »dobre tripe«. Ugotovil je, da je LSD »trip« religiozna izkušnja, ki spremeni življenje uživalca. Spodbujal je znanstvenike, umetnike in mnoge druge, da vzamejo LSD in nato snemal njihove izkušnje ter tako postal pionir v osebnih in medosebnih psihedeličnih izkušnjah. Prispeval je k temu, da so LSD in druge psihedelične droge kriminalizirali, saj je bil konstantna tarča govoric. Postal je tudi žrtev vladne represije, ko ga je Richard Nixon označil za najbolj nevarnega človeka v Ameriki. Bil je zaprt, begunec ter nato, ko se je vrnil iz izgnanstva, nadaljeval svojo pot in izdal veliko število knjig v zvezi z drogami (Stone 1999).

Poleg LSD-ja pa je v 60-ih na dan prišlo veliko število drugih psihedeličnih drog, kot so MDMA, purple haze, sintetični meskalin, psilocibi, heroin in mnoge druge, ki so bile na dnevnem meniju hipijev. Kljub temu je potrebno poudariti, da je veliko, predvsem znanih osebnosti, zavračalo uporabo drog ter poskušalo širiti mnenje, da se izven telesno izkušnjo da doseči tudi z meditacijo, jogo in dieto. Tako je znani glasbenik, Frank Zappa, s pomočjo drugih znanih osebnosti organiziral veliko število srečanj, v

katerih je razlagal škodljive učinke drog. Sicer bi lahko rekli, da je bil le izjema, ki potrjuje pravilo, saj je večina hipijev v drogah našla beg pred realnim svetom.

»Halucinogene droge so jim odprle tako imenovana »vrata percepcije«, katera so jih vodila v svet druge zavesti, brez tradicionalnih vrednot in ideologij« (Anđelković 1988, 54). Čeprav so lahko, kot vidimo zgoraj, enako stopnjo dosegli tudi skozi meditacijo in asketizem, je vrata percepcije bilo veliko lažje in hitreje doseči z uporabo LSD-ja.

Davis tako smatra, da je uporaba drog naravno dopolnilo srednje razrednim vrednotam, kot je individualizem, ter da simbolizira napad na normalne oblike zavesti in beg pred normami normalne družbe. LSD je zanj zamenjava za osnovne vrednote, kot so samoiskanje in samoizpopolnjevanje, katere se lahko najde v življenju srednjega razreda (Davis v Anđelković 1988, 20).

Jung pa potrebo po drogi razloži kot potrebo boema, da svojo identiteto poišče skozi težnjo k podzavestnim vrednotam. Nagiba se k temu, da oblikuje kulturo, do katere lahko pride v najkrajšem možnem času, katera je spontana, ekspresivna, vznemirljiva in neodtujena. Halucinogene droge omogočajo izpolnjevanje teh ciljev na najprijetnejši možni način (Jung v Anđelković 1988, 20).

S pomočjo drog so eksperimentirali s samimi seboj in z mejami časovnega traku. Predstavljale so nov način doživljanja sveta in omogočile, da so se osvobodili tiranije zastarelih struktur. Cel svet je iskal pot k naprednejšemu načinu življenja s pomočjo tehnologije, oni pa so bili mnenja, da civilizacija zaradi tehnologije postaja primitivnejša. Zato so s pomočjo potovanj po zavesti poskusili najti predhodno stopnjo percepcije.

Toda to je bil le del mladine, večina jih je droge uporabljala zato, da bi bili sprejeti v skupine. Z uživanjem drog so želeli izpostaviti tabuje in se zoperstaviti ideji, da je marihuana bolj škodljiva kot alkohol in tobak. Želeli so izstopiti iz monotonega, ozkega in neizvirnega sveta odraslih in s pomočjo drog vstopiti v svet vizij, halucinacij, transa in sanj.

»Lahko bi njihovo utopijo po doseganju neskončnega »naj« stanja poimenovali kar »psihodopija«, saj po besedah Beckerja izkušnje uživanja drog predstavlja neke vrste kariero. Uživatelj mora skozi interakcijo z drugimi in v njihovi družbi ugotoviti, kakšno izkušnjo doživlja, da bi ta postala trajna in prijetna. Saj sama droga ne nujno podaja

prijetnega doživljanja, tega se naučimo in oblikujemo s pomočjo družbe« (Becker v Andelković 1988, 56).

Čeprav so tako hlepli po odkrivanju novih svetov, pa so skozi podoživljanje izkušenj odkrili, da jih droge ne popeljejo v drugi svet. Odprejo jim zgolj vrata njihove zavesti in njihovih misli, vsakdan in njihova bremena pa ostajajo isti.

Uživanje drog je tudi pripeljalo do oblikovanja nove, tako imenovane psihedelične umetnosti, sestavljene iz svetlobnih efektov, psihedeličnih slik, acid roka, projekcij.

Po Stonovih ugotovitvah izhaja povečano uživanje drog iz agresivne kampanje farmacevtske industrije. Ta je po drugi vojni začela na široko promovirati in spodbujati nakup tablet. Z izjemo heroina, v tistem obdobju ni bila nobena droga definirana kot nevarna. Šele z dolgoletno kampanjo proti drogam so uspeli uničiti učinke optimistične farmacevtske kampanje obenem pa obilico otrok, ki so verjeli v čudežna zdravila, pustili v popolni zmedi. Težko je bilo namreč po tolikih letih uživanja aspirinov in vitaminov, ki naj bi po maminih besedah pomagali za vse, kar naenkrat verjeti politikom, ki so se med samo kampanjo proti drogam, nažirali s tabletami in tobakom.

Med otroci se je začelo pojavljati vprašanje, »če ti tableta tako zelo pomaga, ko si bolan, kaj še naredi, ko si zdrav« (Stone 1999). To je posledično vodilo v eksperimentiranje z drogami. Reklama za droge, predvsem za LSD, je bila precej olajšana tudi s povečanim poročanjem s strani medijev.

Hipiji so seveda z veseljem eksperimentirali in odkrivali opojne učinke drog, k povečanemu uživanju pa je prispevalo tudi verovanje v šamane. Bili so že tako navdušeni nad idejami vzhoda, da so se med njimi začeli oblikovali tako imenovani »šamani«, ki so najprej sami preizkusili določeno drogo, kasneje pa jo ponudili tudi drugim in jih vodili skozi izkušnjo. Seveda je pri tem velikokrat prišlo do nezgod, saj ti »šamani« niso imeli znanja plemenskih šamanov starih Indijancev. Bili so brez večjih izkušenj in velikokrat niso vedeli kaj počnejo, mladina pa jim je le slepo sledila.

Kmalu se je zaradi vedno večje porabe drog začela odvijati vojna proti njim. Namesto na škodljive trde droge, kot npr. LSD in druge kemijske substance, se je osredotočila na marihuano. Uporabo LSD-ja so prepovedali šele v letu 1966.

Veliko je teorij, zakaj so se odločili preganjati ravno drogo, ki naj bi bila najmanj škodljiva, kot jo opiše Stone, celo definirana kot zdravilna rastlina, ki pomaga proti bolečinam in raznim slabostim, ki so posledice raka in kemoterapij. Poleg tega ima več

kot tisoč in en način uporabe za industrijske namene. Uporablja se tudi v raznih religijah, kjer je definirana kot sveta substanca in bi lahko pomenila mehko alternativo alkoholu, saj ima sproščujoče, neagresivne učinkovine ter ne tvori tako visoke odvisnosti kot tobak.

Stone meni, da država ni mogla kontrolirati misli tistih, ki marihuano uživajo, ter jih zato ni uspela nadzorovati. Bala se je, da ne bo imela več nadzora nad delovno silo, potrošniki, davkoplačevalci in volivci. Tako je državljanke razdelila na »narkomane« in poštene državljanke. Pri čemer se je na listi glavnih državnih sovražnikov znašlo veliko izobraženih in inteligentnih ljudi, ki niso bili del zdravstvenega, industrijskega ali političnega aparata, ki bi jim kril hrbet.

Uporaba drog je vplivala tudi na oblikovanje skupin znotraj hipijevskega gibanja, ki so se med seboj ločile predvsem glede stopnje uživanja drog. Kot bomo videli v naslednjem poglavju, pa to ni bila edini razlog za ločevanje skupin med seboj.

4.3 Delitev hipijev

Hipiji sicer niso imeli hierarhične delitve med seboj, vendar so se kljub temu razvile med njimi tri skupine, ki so se med seboj razlikovale predvsem glede pogledov na svet in glede uporabe drog.

4.3.1 Vizionarji

Imagine no possessions, I wonder if you can, No need for greed or hunger, A brotherhood of man. Imagine all the people sharing all the world.

(Predstavlja si svet brez lastnine, si ga sploh lahko. Nobene potrebe po lakomnosti, bratstvo med ljudmi. Predstavlja si, da bi si vsi ljudje delili svet.)

(Lennon v Stone 1999)

Njim se gre zahvaliti, da so se hipiji sploh razvili. So namreč razlog za življenje in rojstvo hipijevskega gibanja, zadrževali so se predvsem na Haight-Ashbury⁸ v San Franciscu.

Začeli so z uporom proti starim, tradicionalnim vrednotam, in sicer ne tako, da bi si želeli prevzeti moč nad vladanjem, ampak tako, da so predstavili alternativo konvencionalnemu družbenemu načinu, ki so ga poimenovali »transformacija s primerom«. To so storili tako, da so zahtevali svobodo za

⁸ Četrť v San Franciscu

opravljanje »svojih stvari«, torej za oblikovanje svojega družbenega sistema. Predvidevali so, da bo, kar bodo ustvarili tako veselo in »groovy«, da bo »straight« človek pustil svoje zapeto življenje in prišel na njihovo stran
(Howard 1969, 45).

V svojo etiko so vključevali predvsem zavračanje lastnine, odtujenost od ljudi, denarja, skratka vse, za kar naj bi se zavzemali vsi hipiji in za vse vrednote, ki so opisane že v poglavju Kontrakultura. Zapravljali so čas in živeli v prostovoljni revščini, s čimer so poskušali spreobrniti tradicionalne vrednote.

Med njimi je najbolj znana skupina *The Diggers*, ki je začela ustvarjati trgovine, šole brez plačila itd. Imeli so vizijo o ljudeh, ki rastejo skupaj, poskušali so odpraviti ovire, ki so bile na poti do dosege tega cilja, torej predvsem lastnino in predsodke o tem kaj je prav in kaj narobe. Sledili so sloganu »drop out« (izstopi ven, odštečaj), kar se je predvsem nanašalo na šolanje, saj naj bi te univerze učile kako priti do denarja in delati, ne pa kako živeti. Menili so, da ko svojega življenja ne posvečaš več zgolj šoli in počneš kar te resnično veseli, lahko ustvarjaš, gojiš zelenjavo, izdeluješ pohištvo in obutev, skratka takrat se začneš učiti pomembnejših zadev, ki ti pokažejo pravi smisel življenja.

Na žalost pa so bili preveč optimistični glede prostovoljstva, katerega so imeli za edino pravo pot do popolnega sistema. Kmalu so se začeli zavedati, da mora za uspešno izvajanje tega eksperimenta biti na razpolago dovolj ljudi, ki so pripravljeni poprijeti za vsakršno delo kadarkoli. Namesto tega se ljudem velikokrat ni dalo delati ali pa so bili zaposleni z »groovanjem«. Ker so bili proti hierarhiji, razdelitvi na principu moči, prisili in individualnemu razlikovanju, kot so spol, rasa, premoženje, ni nihče imel moči nad drugimi in sistem je začel popuščati. Kmalu ni bilo več hrane za vse in tudi ne ostalih dobrin, pojavile so se druge skupine, kot na primer motoristi, ki so začele izvajati pritisk nad ostalimi. Na nek način so si vzeli moč, katere do takrat ni imel nobeden, tako da je celoten eksperiment propadel. Veliko vizionarjev se je preselilo iz mesta in poskusilo nadaljevati v komunah, v San Franciscu so ostali le še brezplačna klinika, zavetišče za pobegle otroke in zavetišče za tiste, ki so se prekomerno predajali drogam. Potrebno je

tudi poudariti, da so vizionarji sicer uživali droge, vendar to ni bila njihova glavna skrb. To je tudi glavna lastnost, ki obravnavano skupino razlikuje od ostalih.⁹

4.3.2 Heads and freaks (ta razsodni in ta odštekani)

But I would not feel so all alone, everybody must get stoned.

(Ne bi se počutil tako povsem sam, vsakdo naj se zadene.)

(Dylan v Stone 1999, 10)

V to skupino spadajo predvsem tisti, ki so se resneje predajali drogam. Tako so pod pojmom »heads« mišljeni tisti, ki uživajo psihedelične droge za raziskovanje miselnih širjav in prostora, v katerem se nahajajo. Pri njih gre za »raziskovanje samega sebe in dopolnjevanje samega sebe« (Davis in Munoz 1968, 160). Drogirali so se zato, da bi odkrili nove svetove in osebnostno zrasli ter se dopolnili, ne pa zgolj zato, da bi bili zadeti (prav tako, 160). V to skupino običajno spadajo predvsem uživalci marihuane in občasno LSD-ja in tisti, ki se sicer niso drogirali, so pa predstavljali spontanost, empatijo in odprtost.

V naslednji skupini, imenovani »freaks«, najdemo tiste, ki se jim je od drog že nekoliko utrgalo. V tej skupini se nahajajo pravi odvisniki, ki se drogirajo zgolj zato, da bi dosegli pravi »zadetek«. Poleg njih so to skupino sestavljali tisti, ki se niso drogirali, ampak so s svojim agresivnim delovanjem izstopali, in tisti, obsedeni z določeno idejo. Pri njih je bilo zdravje in tudi normalno dožemanje zelo ogroženo, saj je šlo za ljudi, kateri so se predali alkoholu, metadrinu, LSD-ju ali kakršnikoli drugi opojni substanci do te mere, da so postali paranoični, nezmožni normalnega delovanja, nekaterim pa se je celo zmešalo.

Največ v tistem času jih je bilo odvisnih od metadrina, ki je kot cenejši nadomestek LSD-ja prišel v Haight-Ashbury. Čeprav so ga na začetku vsi poskusili, je večini bilo kmalu jasno, da povzroča visoko stopnjo odvisnosti in napade telesne funkcije, tako da začne telo postopoma propadati.

Lahko bi rekli, da sta si ti dve skupini nasprotni in izražata dvojnost in napetost v subkulturi, ta napetost pa se izraža na področju drog ravno zato, ker imajo te centralno

⁹ Več v Howard, John Robert. 1969. The flowering of the Hippie Movement: The life and death of Haight-Asbury

vlogo pri hipijih. Droga pa vendarle ni edina lastnost skupine, saj gre tudi za ločevanja na podlagi osebnosti.¹⁰

4.3.3 Plastic Hippies (plastični hipiji)

Fashion flourishes on surplus, when someone buys more than he or she needs.

(Moda cvete na navlaki, ko človek kupi več kot potrebuje.)

(Bayley v Stone 1999)

Tu najdemo »nepristne« hipije. Gre za mlade, katere je hipijevski način življenja, moda ali uporaba drog tako navdušila, da so prevzeli določene lastnosti skupine. Tu so tudi vsi tisti, ki so uspeli zgražanje hipijev nad konvencionalnostjo sistema, manijo potrošnje in sistemom, v katerem si lahko tako plenilec kot plen, spremeniti v potrošni material. »Uporabili so hipi fenomen in ga »izkoristili« za proizvodnjo denarja. Publiki, ki si je želela biti osramočena z odkritji o spolnih orgijah in zadrogiranih zabavah. Mladini, ki sicer ni bila del izobčencev, ampak se je navduševala nad njihovo modo, so nudili zadovoljevanje svojih potreb preko potrošnje« (Howard 1969, 50). Ta skupina je imela največji vpliv na nadaljnji komercialni razvoj hipijev, saj je poskrbela, da so se začele obleke, ki so bile prej praktično zastoj, prodajati po visokih cenah. Poleg tega se je vedno večje število študentov začelo predajati marihuani, po katero so hodili predvsem v Haight-Ashbury. To je posledično pripeljalo do pomanjkanja te substance in do tega, da so hipiji začeli prodajati nadomestke, kot na primer razne začimbe, ki so spominjale na marihuano, tobak in razne druge približke, začel pa se je razvijati tudi kriminal. Oblikovale so se razne skupine, ki so prevzele nadzor nad prodajo drog. Na univerzah je vedno več študentov na videz bilo hipijev, vendar so kasneje ugotovili, da jih je med njimi zelo majhno število. Večina se je začela predajati modi, katera uspeva še dandanes, na ta način so doprinesli do razvrednotenja hipijevskih ciljev.

4.3.4 The midnight hippies (polnočni hipiji)

Those who make peaceful revolution impossible.

Will make violent revolution inevitable.

(Zaradi tistih, ki skušajo preprečiti mirno revolucijo, bo nasilna neizogibna.)

¹⁰ Več o »Heads and Freaks« v Davis, Fred in Laura Munoz: Heads and Freaks: Patterns and meanings of Drug Use Among Hippies in v John Robert Howard: The flowering of the Hippie Movement: The life and death of Haight-Asbury

(J. F. Kennedy v Stone 1999)

Tiste, ki so imeli nad trideset let ter so tako že bili del ustaljenega delovnega življenja, so imenovali polnočni hipiji. Večina jih je bila mladih v 50-ih in so se že udeleževali raznih protestov in demonstracij,¹¹ vendar pa v tistem obdobju še ni bilo takšnih predelov kot je kasneje bila Haight-Ashbury, v katerih bi se zbirali. Zato so si morali priskrbeti službo in se vdati v konvencionalnost sistema, pri čemer so si povečini našli delo, ki dopušča svobodo razmišljanja in ni sestavljeno iz tipičnega osemurnega delavnika. Ti ljudje so predstavljali pomembno vez med hipiji in »civiliziranimi« ljudmi, saj so podpirali hipijske ideje ter jih niso zaničevali in zavračali, kot jih zavrača tradicionalna družba. Imeli so službo in »normalno« življenje, kar je bilo pomembno v očeh konvencionalnih ljudi. Na ta način so lahko širili hipi ideologijo tudi med »normalne« ljudi, brez da bi jih družba izobčila ali zavrnila.

4.4 Sodobniki hipijskega gibanja

4.4.1 Protesti proti vojni v Vietnamu

Hey, hey LBJ, how many kids did you kill today?

(Hej, hej LBJ (izgovarjava: el-bi-džej), kolk' otrok si pobil do zdej?)

Protivojni napev)

(Anti-war chant v Stone 1999)

Avoid all needle drugs.

The only dope worth shooting is Richard Nixon.

(Izogibaj se vsem drogam na iglo

Edina roba, ki je vredna šusa, je Richard Nixon.)

(Hoffman v Stone 1999)

ZDA so bile leta 1964 že popolnoma vpletene v vojno v Vietnamu. SDS (Students for democratic society) pa so organizirali prvo »Teach-In« o vietnamski vojni na univerzi v Michiganu. Kmalu zatem so organizirali »prvi protivojni marš v Washingtonu D. C., katerega se je udeležilo čez 25.000 ljudi, vključujoč zvezdnike hipijevstva, kot je Joan Baez, Judy Collins in mnoge druge. Vedno več mladih je moralo, namesto za šolske klopi, na vietnamska polja in vedno več se jih je vračalo domov v krsti« (Stone 1999). Z zavedanjem, da ta vojna nima konca, so organizirali številne proteste med katerim je

¹¹ Glej poglavje, v diplomskem delu, 3.2 Beatniki, str. 18

največje število protestnikov zajel protest v New Yorku. Tam se je število udeležencev dvignilo na 400.000, številko enako številu vojakov v Vietnamu v tistem obdobju. Protesta se je udeležil tudi Martin Luther King. Naslednji veliki protest se je odvil, ko so protestniki zasedli Pentagon. Po mirni poti, s petjem pesmi, poučevanjem, govori in celo rožicami so uspeli odstraniti občutek ogroženosti, ki pa se je opolnoči razblinil. Vojaki so jih začeli odstranjevati na silo, veliko število jih je bilo aretiranih in pretepenih.

Leta 1967 so se oblikovali *The Yippies*, katerih glavni predstavniki so bili Abbie Hoffman, Jerry Rubin, Paul Krassner in Dick Gregory. Ustanovili so aktivistično Youth International Party. Ta je organizirala med drugimi tudi protest med demokratično konvencijo v Chicagu, na kateri so imeli probleme s policijo, nacionalno gardo, FBI-jem in CIO, ki so s protestniki obračunavali precej nasilno. Njihovo edino orožje je bil njihov glas, mediji pa so predvajali le najmanj agresivne trenutke, da bi hipijem in *Yippijem* dali lekcijo.

Dva meseca po odločitvi LBJ-ja, da ne bo ponovno kandidiral, so se začela mirovna pogajanja v Parizu, ki so pomenila zaključek vietnamske vojne. Vendar se je agresija nadaljevala, policija je obračunavala s hipiji in njihovimi mirnimi posedanji v parku ter s študenti v kampusih.

4.4.2 Črnsko gibanje

Freedom is never volutarily given by the oppressor;

It must be demanded by the oppressed.

(Svobode zavojevalec nikoli ne podari, zavojevani jo mora zahtevati.)

(Luther King, Jr. v Stone 1999)

»Medtem ko so hipiji slavili svobodo s poletjem ljubezni (Summer of love) v San Franciscu in dnevom cvetne moči (Flower Power day) v New Yorku, so se na ulicah Chicaga, Clevelanda, Baltimora, Detroita in Newarka začeli črnski nemiri, ki so zajeli vse gete in poskrbeli, da je 43 ljudi izgubilo življenje. To poletje so kasneje poimenovali »Long hot summer« (dolgo vroče poletje)« (Stone 1999, 22).

Pred tem so črnci poskusili z mirnimi protesti, sedeli so v parkih in pridružilo se jim je veliko število belih študentov, vendar je bil ta način protestiranja, predvsem na jugu, precej nevaren. Večina se jih je namreč zaključila z agresijo s strani organizacij, kot je KKK (Ku Klux Klan) in tudi s strani policije. Kljub obilici sprejetih zakonov in

mirnemu protestiranju so bili ekonomska neenakost, rasizem in diskriminacija še vedno prisotni. Oblikovali so se Črni panterji, ki so se začeli oboroževati, saj so bili odločeni doseči svoje tudi z nasiljem. Prigovarjanje Martina Luthra Kinga se je po njegovi smrti v atentatu, 4. 4. 1968, končalo. Zamenjali so ga bolj radikalni voditelji, kot na primer Malcom X in začela se je vojna. Spontani upori so zajeli čez sto mest v državi, hipiji so velikokrat prisostvovali v njih, vendar so bili za bolj miren način izražanja idej, kar pa je bilo v nasprotju z agresijo Črnih panterjev.

4.4.3 Študentsko, homoseksualno in feministično gibanje

Off the pigs!

(Dol s prasci!)

(Newton v Stone 1999)

Študentje so zahtevali predvsem spremembe v diskriminacijskih akademskih in finančnih politikah ter vključitev etničnih študij v program univerz. Kljub temu, da so tudi njihovi protesti potekali po mirni poti, je bilo v tem obdobju ustreljenih veliko število študentov, in sicer s strani policije, kar je bil dodaten dokaz o brutalnosti, katere je zmožna država, ko ščiti svoje interese. Podobne krivice so se dogajale homoseksualcem, policija je vdiral v njihove bare ter velikokrat izvajala nasilje nad njimi. Zbudile so se tudi ženske, dovolj jim je bilo ekonomskega in seksualnega izkoriščanja, pomanjkanja pravic in mesta drugorazrednih državljanov. V letu 1966 so oblikovale NOW (Nacionalna organizacija žensk), zahtevale so pravico do splava, varstva otrok, konec politične, ekonomske, izobraževalne in seksualne diskriminacije.¹²

4.4.4 Nova levica

Za razliko od stare levice je ta bila pretežno intelektualna, študentska in teoretično kritična. Namesto k Marks, Engelsu in Leninu ter Lassallu so se pripadniki Nove levice »usmerili k novemu marksizmu, radikalnokritičnim stališčem H. Marcuseja in brezbrežnim nrasstvenokulturnim osmišljanjem E. Fromma, segala je po provokativnih izročilih anarhizma in trockizma, v svoja jadra je lovila eksotične sape kitajske »kulturne revolucije«, patos uporniške emotivnosti ter miselnosti E. Che Guevare, odrešeniški humani protest Martina Luthra Kinga itd.« (Sruk 1995, 217). Zgledovala se

¹² Več o poglavju aktivizem v Skip Stone(1999): Hippies From A to Z: Their Sex, Drugs, Music and Impact on Society from the Sixties to the Present: Hippy activism:19-30

je po kritični teoriji Frankfurtske šole, A. Gramsciju itd. Združevala je različna gibanja, od radikalnih študentov do raznih feminističnih, ekoloških in mirovnih gibanj in različne orientacije, od komunističnih disidentov, anarhistov, levo orientiranih socialistov in kritikov kulture.

Za razliko od ostalih gibanj je bila veliko bolj politično aktivna, podpirala je participativno demokracijo. Kritizirala pa tako imenovani »sistem«, kapitalizem, nadzor medijev in njihovo moč ter prevlade ideologij nad ljudmi. Ena izmed najpomembnejših in najbolj znanih ikon Nove levice je bila skupina, imenovana »Students for democratic society« (študentje za demokratično družbo) oziroma krajše SDS. Za razliko od *Yippiev* in *Diggersev* so se, namesto za ukinitvev denarja, bojevali za redistribucijo, pri čemer so šli čez koncepte stare levice o prerazporeditvi.¹³

4.4.5 Ekološko gibanje

The act of putting into your mouth what the earth has grown is perhaps your most direct interaction with the earth.

(Ko damo v usta, kar je zraslo iz zemlje, se z njo najbolj neposredno povežemo.)

(Lappe v Stone 1999)

Think globally, act locally.

(Bumper sticker v Stone 1999)

(Misli globalno, deluj lokalno.

Nalepka za avtomobilski odbijač)

Zagotovo najbolj uspešni so bili hipiji v ekologiji. Zahvalimo se jim lahko za vse trgovine z zdravo prehrano po svetu, saj so rezultat njihovega navdušenja nad zdravo, svežo in kvalitetno hrano. Pripomogli so k širjenju zakonov o reguliranju organske produkcije. Organsko kmetovanje je zdaj razširjeno po celi Ameriki, medtem ko so takrat ravno hipiji poskrbeli, da so kmetje začeli ponovno začeti gojiti rastline na tradicionalen način brez pesticidov in herbicidov.

Širili so znanje o holistični medicini iz Azije in Afrike, med njimi so najbolj znane refleksologija, masaže, akupunktura, ayurvedska medicina, meditacije, joga, post in mnogo drugih. Odkrili so tudi svobodo golote, ki jih je povezala z naravo in jim človeško telo prikazala kot nekaj lepega, ne pa kot nekaj kar je potrebno skrivati.

¹³ Glej Stephens, Julie. 1998. Anti-disciplinary protest: sixties radicalism and postmodernism.

Poleg tega so promovirali biološke izdelke. Največja zasluga pa jim gre za to, da danes proizvajalci na izdelke pišejo vse sestavine. Bojkotirali so vse industrije, ki so bile škodljive za okolje, izvajale poskuse na živalih, onesnaževale okolico in podpirale vojno.

Ko je leta 1969 prišlo do razlitja nafte v bližini Santa Barbare, so ravno hipiji organizirali protest, saj država ni naredila nič, da bi počistila škodo. Tako so prispevali k nastanku novih okoljevarstvenih skupin v 70-ih letih. »Podpisali so tudi nacionalni okoljski politični akt imenovan NEPA ter ta dan, 22. 4., določili za svetovni dan zemlje« (Stone 1999). Pomagali in sodelovali so v akcijah organizacij, kot so npr. Greenpeace, Earth first!, Friends of the earth itd. Lobirali so kongres in nasprotovali vsakemu, čigar glavni cilj je bilo, ne glede na okolje, ekonomsko udobje.

4.4.6 Woodstock

Make love, not war!

(Pojdimo se ljubezen, ne vojne!

Neznani avtor)

(Unknown v Stone 1999)

Med pokoli, nemiri in protesti je hipijem v letu 1969 uspelo izpeljati tridnevni festival miru, ljubezni, zabave in glasbe.

Organizirali so še danes najbolj znan glasbeni festival na svetu, imenovan Woodstock Music Festival. »Na nek način je bil le-ta največja politična izjava hipijev« (Stone 1999). Vsi so prišli tja z namenom se zabavati in »groovati« na glasbo in med seboj. Dokazali so, da zadeve lahko potekajo tudi brez večje organizacije, vodij, policije, vlade in nasilja, saj se je festival zaključil brez nasilja in pomanjkanja hrane ali česarkoli drugega. Svetu so pokazali, da ni potrebno veliko besed in dejanj, da neka zadeva deluje in se ljudje lahko razumejo brez nasilja ter tako pustili pečat za vedno.

Kot lahko vidimo, hipiji, kljub splošnemu mnenju, da so bili »zadrogirane lenobe«, le niso bili zgolj to. Posredno so s širjenjem svoje ideologije in mirnega, svobodnega življenja prispevali, da so se ljudje začeli zavedati krivic in laži, ki jih ustvarja država, ter pokazali množici, da se je treba upreti.

Kljub temu, da so bila 60. leta obdobje največjih uporov in protestov v Ameriki, saj še nikoli do takrat ni toliko različnih grupacij državljanov zahtevalo svojih pravic in

nasprotovalo državi, so uspeli hipiji v vsem kaosu in brutalnosti pokazati, da se lahko veliko doseže tudi po mirni poti.

4.5 The ALF (Artistic liberation front), The Mime Troup in The Diggers

4.5.1 Začetek

»Today is the first day of the rest of your life.«

»Do your own thing.«

(»Danes je prvi dan preostalega dela tvojega življenja.«

»Počni, kar ti je lastno.«)

(Overview: who were (are) the Diggers? 2010)

Leta 1959 se je po obdobju »Beat generacije« in oblikovanju nove vrste umetnosti, katero so zaznamovala imena, kot so Jack Kerouac, Alen Ginsberg, oblikovala skupina, imenovana *The mime troupe* (skupina mimikov). Oblikovala se je na temeljih *beatnikov* iz 50-ih, ki so se razkropili po Ameriki in se med drugim naselili tudi na ulicah četrti Haight-Ashbury.¹⁴ Združevala je »ideje avantgarde in radikalne levice in je v nekaj letih oblikovala v skupino v službi političnih idej« (Noble 1996).

Gledališče so postavili na ulice in ljudi presenetili z goloto in govorico, ki se še nikoli ni slišala na ulicah. Želeli so šokirati ljudi z najbolj tabuiziranimi liki. Eden znanih prizorov je skupina šestih moških, treh črnih in treh belih, pri tem pa so beli preoblečeni v črnice, da se na koncu ne ve, kdo je bel in kdo črn.

V letu 1965 je Ronnie Davis, vodja skupine, oblikoval manifest z vizijo teatra s politično agendo. Peter Berg pa je podal idejo o *gverilskem gledališču* (*Guerrilla Theatre*), katerega so kmalu povzele vse »undergorund« skupine po Ameriki. Cilji te vrste gledališča so:

- učiti,

- usmerjati k spremembam,

- biti zgled spremembe.

Da bi poučeval pa mora človek vedeti nekaj.

Potrebno se je usmeriti proti spremembi, saj je sistem oslavljen, represiven in neestetski. Gverila mora na zgledu pokazati spremembo kot skupina.

Oblikovanje skupine, njen kooperativni odnos in korporativna identiteta morata

¹⁴ Glej diplomsko delo str. 16-18

imeti v jedru moralo. Korporativna celota ponavadi nima morale. V tem je razlika v tem morju divjaštva. Ne sme biti razlike med javnim in zasebnim obnašanjem. Počni v javnosti, kar počneš doma, ali pa nehaj to početi. Tistim, ki imajo radi čist teater, brez socialnih tem, moram reči Fuck you! Stari, teater je socialna entiteta. Lahko otopi misli državljanov, lahko izbriše občutek krivde, lahko uči, kako sprejeti visoko družbo (*Great society*) in ameriški način življenja (kot v filmih). Lahko pa teži k spreminjanju te družbe ... in to je politično (Noble 1996).

Skupina *The Mime Troup* je z željo, da bi privatno narediti javno, teater postavila na javna mesta. Igrali so v mestnih parkih in na ulicah. Ko jim je od komisije za parke uspelo dobiti dovoljenje, so začeli z igro »Il candelaiò« (Svečar). Po ukinitvi dovoljenja s strani komisije zaradi obscenosti in golote so igranje nadaljevali, dokler ni posegla vmes policija in aretirala Davisa in še par igralcev.

Organizirali so dobrodelni dogodek za zbiranje denarja za odvetnike, pri tem so k sodelovanju povabili skupino *The family dog* (*Družinski pes*), ki se je zavzemala za organiziranje rock koncertov, na katerih se lahko stoji in pleše. Ta dogodek je bil začetek večjih rock'n'roll koncertov. Občutek skupnosti je bil na višku, v letu 1966 se je v klimi plesa in svobode oblikovala *The artists liberation front* (*Osvobodilna fronta umetnikov*).

Ime izhaja iz komunistične skupine v Vietnamu, ki se je imenovala Nacionalna osvobodilna fronta in izraža nasprotovanje skupine Osvobodilne fronte umetnikov vojni v Vietnamu. Vključevala pa je umetnike, ki so sodelovali tako na umetniškem kot na političnem področju, kar je imelo daljnosežne učinke na kontrakulturo.

»V šestdesetih je zaznati revolucionarno klimo /.../ počutili smo se kot umetniki ter želeli sodelovati v trenutnem političnem, revolucionarnem razmišljanju kot umetniki, pri tem pa smo iskali svojo obliko« (Noble 1996), je razlaga enega člana *The Mime Troup*. Bila je proti dotedanjim umetniškim institucijam, zato se je zavzemala za direktno akcijo proti njim.

Demonstracije in upor skupine *The Mime Troup* je povzročila predvsem ustanovitev komiteja za razvoj umetniških virov, katerega so namesto umetnikov zastopali poslovneži.

Zato je Ronnie Davis začel razmišljati o oblikovanju »Organizacije za zaščito umetnikov«, ta naj bi izvajala forume na katerih bi umetniki lahko obrazložili svoje delo in se tako soočali s političnimi institucijami v mestu ter oblikovali atmosfero za razstavljanje kontroverznih del. Kasneje so dodali še idejo o »kulturni difuziji«, ki je pomenila ponesti umetnost med ljudi s pomočjo manjših centrov, ki bi se nahajali v vsaki sooseski.

S sodelovanjem z Novo levico, predvsem z idejami člana Kennetha Rexrotha, so oblikovali tudi osnutek kodeksa, ki je v štirinajstih členih določil:

- *decentralizacijo kulturnih virov,*
- *vabilo ostalih političnih, socialnih, verskih ali drugih skupin s podobnimi interesi k sodelovanju,*
- *administracijo in delovanje v rokah umetnikov,*
- *zaščito in promocijo umetnikov,*
- *organizirati skupino v kateri bi grožnja enemu pomenila grožnjo vsem,*
- *ljudi za sodnike umetnosti,*
- *vzpodbujanje skupin, ki širijo umetnost v sooseske,*
- *glas za vse tiste, ki ga nimajo itd. (Noble 1996).*

Umetniška osvobodilna fronta je kasneje organizirala veliko brezplačnih umetniških sejmov, ki se jih je lahko udeležil kdorkoli. Oblikovali so stojnice, na katerih so ponujali material za ustvarjanje, ter spodbujali obiskovalce, da sodelujejo. Na ta način so želeli zbrisati meje med ustvarjalcem in gledalcem, kar je bila tudi glavna politika sejma.

Takrat so se prvič pojavili tudi koncerti na prostem in tako imenovani brezplačni sejmi (Free fairs), ki so bili začetniki ostalih festivalov v šestdesetih, med katerimi je zagotovo najbolj znan Woodstock.¹⁵

Kmalu pa so na teh sejmih začeli dovoljevati prodajo dobrin, kar se je *Diggersem* zdelo kot kapitalistični posel. Zato so podali vrsto pisem in očitkov, v katerih vržejo Umetniško osvobodilno fronto v isti koš s politiki in policijo. Njihovo filozofijo do fronte najbolje opišejo ravno njihovi teksti iz takratnega obdobja, enega izmed njih podajam v nadaljevanju:

Rodil si se kot državljan, pripadnik nekega naroda.

¹⁵ Več o tem na <http://www.diggers.org/alf.htm>, 11.6.2010

*Pripadnik nekega naroda, čigar oblastniki uzakonjajo pravila in ti ukazujejo, da
bodi svoboden.*

Svoboden, da moraš biti vojak.

Svoboden, da plačaš šestdeset odstotkov svojih davkov v vojaški proračun.

Svoboden, da skleneš zakonsko zvezo.

Svoboden, da delaš za minimalno plačo.

Svoboden, da voliš, ko si star 21 let.

Svoboden, da voliš demokratsko ali republikansko stranko po svoji izbiri.

*Svoboden, da lahko kupuješ obleko, hrano in drugo blago od 200 podjetji, ki
ustvarjajo 45 odstotkov celotne ameriške proizvodnje v letu 1966.*

Svoboden, da spoštuješ pristransko določeno policijsko uro.

*Svoboden, da s tvojo svobodo upravljajo častniki, ki so tvoji prijatelji in te
varujejo.*

VARUJEJO pred opolzlostjo.

VARUJEJO pred tavanjem.

VARUJEJO pred razgaljenostjo.

VARUJEJO pred uporom in prevratom.

VARUJEJO pred marihuano, LSD-jem in mamili.

VARUJEJO pred kockanjem.

VARUJEJO pred homoseksualnostjo.

VARUJEJO pred spolno zlorabo slabotne osebe.

VARUJEJO pred poroko po skupnem zakonu (common-law).

VARUJEJO pred splavom.

VARUJEJO pred tvojim osamljenim jazom.

VARUJEJO, da ne bi protestiral proti svojim varuhom.

*Zato ne skrbi za površinsko stvarnost. Konec koncev, Terrance O'Flaherty v
današnjem *Chronicle* pravi, da si povprečni tepček na cesti in nimaš nobene
pravice, da bi govoril zase. Zato zaupaj družbi. Zaupaj strokovnjakom. In zaupaj
trgovcem, še posebej družabnikom psihedelične trgovine, Osvobodilne fronte
umetnikov/.../*

(The Diggers v The early Diggers sheets 2010).

4.5.2 *The Diggers*

"... *all responsible citizens are asked to turn in their money.*"

(»... vse odgovorne državljanke naprošamo, da predajo svoj denar.«)

(San Francisco Diggers, 2010)

Svoje ime so prevzeli od angleških Diggersov, angleškega proto-anarhističnega gibanja iz 18. stoletja, ki se je zavzemalo za vizijo o družbi brez privatne lastnine in ostalih oblik potrošnje in prodaje. Pripravljali so hrano za katero so sami prosjačili in jo kasneje darovali brez diskriminacije in predsodkov. Zavračali so namreč idejo, da je denar edini način, kako lahko ljudje pridejo do osnovnih potrebščin za preživetje.

Tako imenovane »Free stores« (zastoj trgovine) so bile odprte v Barkleyu in San Franciscu, ljudje so iz njih lahko vzeli vse kar so potrebovali brez plačila ali obveznosti. Bili so kot socialna služba, katera za svoje delovanje ne potrebuje nobenih denarnih nadomestil. Njihovo delovno mesto so bili parki in ulice v Haight-Ashbury, kasneje pa celotno mesto San Francisco. V oblikovanju svobodnega mesta (*free city*) so organizirali poulični teater, direktne akcije in umetniške dogodke. Svobodno mesto so nameravali ustvariti iz svobodnih družin, med katere spadajo Diggersi, Črni panterji, komune in drugi. Te skupine naj bi razvijale in koordinirale svobodna mesta na ta način, da vsak, ki sodeluje v aktivnostih, lahko dobi brezplačno vse, kar potrebuje, ter da posamezne skupine dobijo vse, kar potrebujejo za svoje delovanje, brez beračenja. Kot so sami povedali: »Nočemo več prenašati državnega »dreka«, zato je čas, da se sami lotimo ustvarjanja svobodnih mest znotraj urbanega okolja zahodnega sveta« (*The Diggers papers* 1968, 2010).

Ustanovili so prvo svobodno kliniko v Haight-Ashbury. Organizirali so tudi skupinska čaščenja solsticijev in ekvinokcijev. Med drugim so med hipije podali idejo o polnozrnatem kruhu, kar je imelo velik pomen za osveščanje o zdravi prehrani. Pekli so ga na konzervah za kavo in kmalu je povesod postal poznan kot »The Diggers bread« (kruh Diggersov).

Kasneje so se zaradi prevelike uporabe imena preimenovali v »Svobodna mestna kolektiva« (*Free city collective*).

Njihova vizija se je razširila po vseh soseskah v San Franciscu in iz »Free street« (svobodna ulica) so prešli na »Free city« (svobodno mesto). Menili so, da nimajo ne privržencev in ne vodij, za razliko od Nove levice in *Yippiev*. Delovali so pod

psevdonimi, saj so želeli preprečiti, da bi gibanje postalo poenoteno s par posamezniki, ter tako dosegli zaželen rezultat v kritiki konvencionalne politične hierarhije, ki naj bi z enačenjem parih ljudi in celotnih skupin povzdigovala svoj »ego trip« (Stephens 1998, 28). Tako so vsi, ki so delovali na očeh javnosti, uporabljali isto ime, Emmet Gorgan, nikoli pa se ni vedelo, kdo dejansko za tem imenom tiči.

4.5.3 *The Yippies (Youth International Party)*

» *Yippies are leaders without followers.*«

(»*Yippiji so voditelji brez privrženecv.*«)

(Stephens 1998, 27)

Podobno kot *Diggersi* so tudi oni uporabljali gverilski teater in razne politične potegavščine, da so pritegnili publiko.

»Prikrojili so antihierarhični jezik s spreobračanjem organizacijskih kategorij in metod nove in stare levice. /.../ Zasmehovali so novolevičarske predpise o participaciji in demokratični organizaciji ter napadali strog hierarhični red in klasifikacijo članstva v komunističnih ter drugih strankah« (Stephens 1998, 27).

Promovirali so radikalno nepovezanost, saj je razumevanje za njih pomenilo nadzor, ki je po njihovem mnenju bil skrivnost našega izumrtja. Zavračali so jezik in razlage, pri čemer pa je bilo pisanje njihov način komunikacije. Njihova proti disciplinarna pisanja naj bi bila nerazumljiva in nepovezana, vendar so le bila dovolj jasna, da so privabljala privrženca in odbijala ter vznemirjala sovražnike.

Torej lahko sklepamo, da njihovo delovanje le ni bilo tako zelo oddaljeno od tipičnih političnih kampanj, katere ravno tako želijo pridobiti privrženca in izpodbiti nasprotnike.

Podobno kot *Diggersi* so bili proti denarju ter se potegovali za to, da bi bilo vse brezplačno, denar naj bi obstajal le še kot muzejska zbirka. Pod vodstvom Abbyja Hoffmana in Jerryja Rubina so oblikovali absurdne politične manifeste in predlagali neverjetne načine civilne nepokorščine.

Tako so imeli načrt zlit LSD v mestni vodovod, zagotovo pa je bil največji podvig Festival življenja, katerega so organizirali na Nacionalni demokratični konvenciji v Chicagu. Največji uspeh festivala je bila nominacija prašiča Pigusa za predsednika. Na žalost pa se je ta upor končal s pretepom z Nacionalno gardo in velikim številom ranjenih demonstratorjev ter njihovo aretacijo.

S pomočjo preobračanja medijskih sporočil so prikazali učinke in vplive medijev na publiko ter tako uporabljali medije v svoj prid. Najbolj so postali znani po sposojanju in parodiziranju motivov popularne kulture, s katerimi so se poskusili izogniti komercializaciji. Takrat je kapitalizem namreč že začel izrabljati neorganizirano revolucijo in začel oblikovati svojo »uporniško« stran.¹⁶

5 HIPIJEVSTVO V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI

...srečni družbeno koristni malomeščan

z ideali,

ki so v Trstu cenejši kot v Ljubljani ...

(Chubby 1987, 13)

Demokracija, svoboda, socializem

(Baškovič in drugi 1982, 16)

Tomc ocenjuje, da »Mladinske subkulture potrebujejo za svoj nastanek in razvoj relativno tolerantno družbeno klimo, v kateri se drugačnost ne razlaga avtomatično kot deviantnost, /.../« torej, »kjer se simbolna grožnja simbolnemu redu ne interpretira kot dejanska grožnja družbenemu redu« (Tomc, b.l.). Ravno zato se je razvoj hipijevstva v Jugoslaviji lahko začel šele v šestdesetih letih, ko se je začela Jugoslavija odpirati proti zahodu. Meje so se začele odpirati navzven, s tem se je povečal pretok dobrin, idej in ljudi, kar je omogočilo, da se je razvoj v Jugoslaviji odvijal bolj liberalno kot prejšnja leta. Tudi v partiji se je začel oblikovati bolj liberalni duh in vplivnejša je postala »liberalna« struja. Ta je dovoljevala drugačnost, če ta ni nasprotovala monopolu komunistov v partiji.

Začel se je avtoritarni socializem, ki za razliko od totalitarnega ni več pričakoval, da državljani verjamejo v njega, ampak da zgolj sprejmejo monopol partije na oblast. S povečanim pretokom dobrin med državami se je povečalo tudi potrošništvo; materialne dobrine so kmalu postale pomemben statusni simbol in razvoj socializma se je začel enačiti z rastjo standarda med prebivalci. Povečal se je kulturni razvoj, jazz je postal

¹⁶ Več o The Yippies in ostalih gibanjih 70-ih let v Stephens, Julie. 1998. Anti-disciplinary protest: sixties radicalism and postmodernism

legitimen, saj so ga na primer prej, v 50. letih, preganjali.¹⁷ Mladi so prihajali v stik s kulturo zahodnih držav predvsem preko množičnih medijev in svobodnejšega potovanja med državami. Država je podpirala razvoj popularne glasbe in organizirala razne festivale in koncerte, začela je razvijati filmsko industrijo in televizijo, v kinih pa so začeli vrteti vse več filmov zahodne produkcije. V Jugoslaviji so se razvile idealne okoliščine za razvoj kontrakulture in njenih gibanj.

Začele so se oblikovati razne rock skupine, poleg jugoslovanske glasbe se je poslušalo tudi pop iz zahodnih držav, mladi so se lahko sproščeno izražali, saj »preganjanje »dekadentne buržoazne kulture«, tako so rock označevali bolj konzervativno nastrojeni pripadniki partije, ni bilo več stvar uradne državne politike« (prav tako).

Mladi so naleteli na neodobravanje in odklonilno držo do subkultur s strani civilne družbe, ne pa več na nasilno obračunavanje s strani policije, kot se je to dogajalo v 50. letih. Ravno zaradi pomanjkanja državne podpore civilistom, ki so bili proti subkulturam, so se oblikovala tudi drugačna mnenja, ki so bila bolj naklonjena mladim. Obstajala je sicer tako imenovana »frizerska policija«, ki je predstavljala »zapoznili odmev na povojne skojevce« (Tomc 1989, 112). Šlo je za skupine mladcev, ki so po cesti ustavili dolgolasca in ga na silo ostrigli. Kot jih opiše Hanžek: »Par primitivcev, ki niso imeli veze z oblastjo« (Hanžek 2010), pri čemer pove, da je oblast dejansko pomagala, v kolikor je kdo, v tem primeru on osebno, prosil za pomoč, če ga je ta frizerska policija zasledovala. Na nekaterih šolah so dekletom prepovedali ličenje ter dolgolascem celo prisostvovanje pouku. Vendar gre tudi tu za stopnjo razumevanja in odprtosti družbe. Tako so na določenih šolah dolge lase in temu primerna oblačila dopuščali (Hanžek 2010) in rokenrol si je uspel »izborit domovinsko pravico« (Tomc 1989, 112).

Po mnenju Tomca (prav tako, 148) so se v Jugoslaviji razvile vse tri oblike mladinskih subkultur: subpolitike, subkulture in kontrakulture.

V liberalnejši klimi se je lahko razvilo študentsko gibanje, ki je v ospredje postavilo problem »izdaje« vrednot revolucije. Vladajoči politiki so zamerili, da ni uspela postati zares vladajoča, ter da je izdala prave vrednote socializma. Poleg tega so se zavzemali za ukinitvev socialne neenakosti, razrešitev vprašanja nezaposlenosti ter univerzo, ki ne

¹⁷ Več o razvoju glasbe in mladinskih subkultur v Tomc, Gregor. 1989. Druga Slovenija: Zgodovina mladinskih gibanj na Slovenskem v 20. stoletju

bi bila zgolj industrija kadrov, ampak se bo zavzemala za inteligentne in znanstvene diplomante. Zahtevali so nezelitizirano samoupravljanje, ki bo vključevalo demokratizacijo vseh družbeno političnih organizacij, zlasti Zveze komunistov. Nasprotovali so korupciji, kapitalizmu in birokraciji. To nam pokaže, da so se za trenutek dejansko lahko osvobodili nadzora totalne ideologije ter izražali svoje mnenje, čeprav je to kritiziralo samo državo. Pri tem je republika na zahteve od države do države različno odreagirala. V Sloveniji je oblast prisluhnila zahtevam študentov in jih poskusila upoštevati. Popolnoma drugačno sliko zasledimo v glavnem mestu Srbije, Beogradu. Tamkajšnjo situacijo so študentje primerjali s pokolom na Kosovu. Na demonstracijah je bilo ranjenih namreč več kot sto študentov, sedem pa je bilo pogrešanih. Agresija s strani policije se je primerjala z agresijo ameriške policije. Policija je pod krinko vstopala v študentske vrste, ker pa to oblasti ni bilo dovolj, je nad študente pošiljala tudi same člane Zveze komunistov. Medijsko poročanje je bilo pristransko in na strani vladajoče partije. Tako so študentje bili predstavljeni kot nasilneži.

Kasneje, ko se je klima v državi še močneje zaostрила, je študentsko gibanje, tipična subpolitika obdobja šestdesetih in sedemdesetih let, z delovanjem prenehalo.

Subkulture so se razvijale čez celotno obdobje od petdesetih do sedemdesetih let, začelo se je z jazzom v petdesetih, ki ga je nadomestil rock v šestdesetih, temu pa je sledila pank scena v sedemdesetih letih. Čeprav so vse imele na trenutke probleme zaradi različnih obdobji tolerantnosti države, so se uspele ohraniti in razvijati, ne glede na okoliščine.

Največji problem pri razvoju in obstoju so imele kontrakulture, na katere je vplivala tako vladajoča politika kot tudi vladajoča kultura. Tako je veliko komun razpadlo ravno zato, ker je vse skupaj postalo preveč turistično ali pa zaradi nadzora države.

5.1 Kontrakulture 50-ih in 60-ih

...6. UNIČITI buržoazni REALIZEM in buržoazno-proletarski

SOC-REALIZEM ter dosledno in brez milosti uvesti

SOC-REIZEM

7. SOC-REIZEM očistiti vseh buržoaznih in ANTI-

KULTURNO revolucionarnih elementov, ki so se

hinavsko vtihotapili v njegove vrste

(Chubby 1987, 58) ! ...

V obdobju druge polovice petdesetih in prve polovice šestdesetih let je bila najbolj prepoznavna skupina mladih še vedno v tesni povezavi z ideologijo partije na oblasti. Oblikovali sta se dve skupini, in sicer Oder 57 in Perspektiva. Ti dve sta »predstavljali kontrakulturo mladih, ki je v sebi sicer združevala pripadnost elitni kulturi in levemu radikalizmu odraslih, vendar ni bila podrejena nobeni uradni instituciji oblasti in je bila kot taka avtonomna«. Njuno nasprotje je bila skupina Skoj, katero Tomc opiše kot »neavtonomno kontrakulturo mladih pod okriljem vladajoče komunistične organizacije«. Te skupine so po besedah Tomca verjele v »perspektivo socialistične revolucije. Predstavljale so slabo vest partije in so bile obujena religija osvoboditve« (Tomc 1989, 93).

Po Kermaunerjevem mnenju je bila slovenska partija stalinizirana, skorumpirana in nezmožna nadaljevati revolucijo, ki naj bi slovenstvu enkrat za vselej pomagala odstraniti vrtičkarstvo, avstrijski provincializem in hlapčevstvo ter samoomejevanje slovenskega naroda, zato je, po njegovem mnenju, bilo na *perspektivaših* in *odrovcih*, da nadaljujejo pravo pot socialistične revolucije (Kermauner v Tomc 1989, 94). Kljub razlikam jih je družila skupna ideološka in kulturna usmerjenost, pa tudi pripadnost isti ideologiji komunizma.

Predvsem kasnejši pripadniki *perspektivašev* in *odrovcev* so zaničevali »poštene« in »preproste« fante, pravili so jim Jakobi in jih zmerjali na vsakem koraku. Menili so, da je potrebno vsak dan napraviti »kakšno manjšo svinjarijo«.

»Dnevi, ko nisi pijan in ne mečeš zelenih žab s trga v Ljubljano, je minus, ki te utegne približati zlikani in higienski srednji generaciji z amputiranimi jajci ali pa te lahko vrže celo v naročje tistih zdravih fantov kranjskih, ki so tretjič le uspeli na naborni komisiji pri partijskem ideologu Borisu Zihleru. Alkoholizem je bil njihova sveta vera, ideologija« (Tomc 1989, 95).

Vsaj enkrat na teden so morali kaj razbiti, pobruhati ali uničiti, pri čemer je v ospredju bila pobesnelost. Potreben je bil občutek skupnosti. Srednji generaciji, kateri so pravili privatisti, so očitali sodelovanje z oblastmi, privatisti pa njim povzpetništvo.

Gibanja je bilo kmalu konec, saj je preveč hujskalo proti oblasti, da bi se lahko obdržalo, veliko pristašev so zaprli in preganjali. V obdobju, ko sta na Zahodu

prevladovali rock'n'roll in jazzovska subkultura, sta se v Sloveniji oblikovali ti dve obliki kontrakultur, »ki sta združevali vero v visoko kulturo in religijo osvoboditve z revolucijo« (prav tako, 97). Oblast je raje sprejela elitno kulturo *perspektivašev* in *odrovcev*, kljub temu da ji je bila sumljiva in nekoliko preveč moderna. *Perspektivaši* in *odrovci* so tako dobivali finančno podporo države in sodelovali z uradnimi kulturnimi institucijami. Čeprav moteče, se je to gibanje namreč še vedno nahajalo v okvirih komunizma, v primerjavi s subkulturo jazza, ki je »zanikala pomen političnega kot takšnega, z vidika oblasti pa je predstavljala nesprejemljiv idejni vpliv Zahoda« (prav tako, 97), zato ta subkultura ni bila deležna nikakršne podpore s strani države.

5.2 Rock

*...lepo je če so človeku všeč the beatles,
še lepše pa je, če jih ne mara,
lahko mu tudi škodijo,
nekateri jih namreč ne marajo ...*

(Chubby 1987, 13)

Razvoj rocka se je začel šele v šestdesetih letih in kmalu nadomestil jazz, ki je začel počasi izgubljati svojo moč med mladimi. Ti so v novih ritmih rock glasbe in njegovi subkulturi našli nov način izražanja svojih prepričanj, ki so ga doživljali skozi druženje in zabavo. Zaradi pomanjkanja denarja so glasbene inštrumente oblikovali kar sami. Edino, kar so potrebovali, je bila kitara, tako se je začel razvoj velikega števila glasbenih rock skupin, ki so poskusile zasloveti.

Kot zapiše Tomc »rock 60. let predstavlja v slovenskem družbenem prostoru prvo pravo, množično mladinsko subkulturo« (Tomc 1989, 109). Rokerji so bili tudi prvi, ki so izoblikovali svoj »imidž«, z dolgimi lasmi, oblečeni v ozke hlače in kavbojke. Zbirali so se na Gospodarskem razstavišču ter plesali na glasbo, katere po radijih še niso vrteli. Kot smo že omenili, so bile odklonilne reakcije s strani civilne družbe številne, ker pa državni represivni aparat subkulture ni jemal kot grožnjo obstoječemu sistemu oziroma le-ta ni bila del njegove politike in se o rocku še ni opredelil, je tudi ni jemal kot grožnjo obstoječemu redu, in tako se je subkultura lahko v miru razvijala.

Kljub številčnemu občinstvu in številnim privrženecem, skupine še vedno niso uspele oblikovati lastnega stila. V glavnem so skupine le preigravale tuje uspešnice, izvajalcem in občinstvu pa se je zdelo, da je lahko slovenska rock glasba le kopija tuje. Razlogi za

razvoj rock glasbe tičijo tudi v povečani kupni moči mladih, ki so si lahko privoščili glasbene plošče. Nastajal je tudi nov populistični tisk, kot na primer *Tribuna*, ki je sledil mladinski glasbeni sceni ter jo obširno in z naklonjenostjo opisoval. Šlo je za časopis, ki je se je zavzel za mlade ter poročal o študentskih demonstracijah. Tako je mladina bila na tekočem o slovenski in tuji glasbeni sceni kljub slabemu predvajanju te glasbe na televiziji in radiu.

O rock glasbi in o napredku uporništev je poročal tudi Radio Študent. Bil je prvi avdio medij, ki se ni ustavil pred pritiski s strani države in je poročal o revolucionarnem stanju v vseh jugoslovanskih republikah. V zgodnjih sedemdesetih letih je veliko pripomogel k artikulaciji »subkulturnih« elementov študentskega gibanja, predvsem tistih, ki so temeljili na glasbi (Baškovič in drugi 1982, XL).

V prvi polovici sedemdesetih let se je družbena klima zopet zaostрила. Družba ni bila več tako tolerantna do druženja mladih, zato so se takrat razvijale skupine, ki so se prilagodile novi klimi. *Tribuna* je postala glasilo Nove leve in je začela rock glasbo ignorirati.

Ko se je pisalo o rock glasbi je v ospredje prihajala njena politična naravnost. Tako so še kasneje Davida Bowia, Iggyja Popa in druge obtoževali, da so fašisti, ali pa povezovali vzpon pankaa in Nacionalne fronte. Klima se je zaostrovala tudi na koncertih, ponovno so bili uvedeni zelo strogi nadzorni ukrepi, kot na primer prižgane luči v času koncerta, prepovedano točenje alkohola, policisti s psi na obhodih itd.

Kljub temu, da je represivna družbena klima uspela privedi do razpada študentskega gibanja, ji to ni uspelo pri rocku. Še več, odprle so se nove možnosti, bendi so lažje prišli do svoje plošče, čeprav je bilo o industriji zabave še vedno težko govoriti. Snemalo se je za prodajo na trg, zasebni studii še niso obstajali, vendar so diskografske hiše začele sodelovati tudi z rock skupinami. Kljub temu so sporne plošče le prenehali snemati. Tako so februarja 1976 ploščo-časopis *Pljuni istini u oči* nehali izdajati »zaradi strahu pred pritiskom politike« (Brecelj 2010).

5.2.1 Ustvarjalci v 60-ih in 70-ih

*... slep je kdor se s petjem ukvarja
in črna je duša njegova kot noč
in čeprav imamo javno razsvetljava
splah ni nujno da smo razsvetljeni ...*

(Chubby 1987, 13)

Za rock glasbo je bilo značilno, da mora biti »avtentična, saj se ceni človek, ki počne lastno stvar« (Tomc 1989, 116). Izdelovali so konceptualne albume z ekspresivno glasbo, kjer gre za poudarek na psihičnem doživljanju glasbe. Poudarek je bil na besedilih in »odštekani« glasbi, ki je enaka »odštekanemu« svetu in življenju pristašev progresivnega rocka.

Progresivni rock kaže neko nejasno vero v transcendenco, kot tudi to, da ta ni dosegljiva skozi normalno življenje v normalnem svetu. V tem smislu je ta glasba marginalno-elitistična, saj predpostavlja, da lahko v njej uživajo le resnično inicirani avtsajderji. S sprejemanjem glasbe je tesno povezano tudi uživanje drog, ki odpirajo nove poti glasbene percepcije, na drugi strani pa ta glasba tudi sama pogosto izraža tovrstne izkušnje (prav tako, 117).

V Sloveniji se je v obdobju 70-ih let uspelo oblikovati kar nekaj pristnih ustvarjalcev, ki so v svojih delih izražali hiپی ideologijo. Med glasbeniki so bili najvplivnejši kantavtorji, ki so se oblikovali po zgledu Bob Dylana, med njimi je bil najbolj znan Tomaž Pengov. Svojo ploščo *Odpotovanja* je posnel na Radiu Študent, en del pa kar pri njemu doma, v kopalnici. Ugotovil je namreč, da se s petjem na stranišni školjki ustvarja dober eho.

Drugi, še danes kar dobro poznan kantavtor, pa je bil Marko Breclj. Njegove »pesmi odražajo avtorjevo bohemstvo, odštekanost in družbeno kritičnost« (Tomc, b.l.).

Med glasbenimi skupinami je bila najbolj uspešna progresivna rock skupina Buldožer, katere pevec je bil na začetku ravno Marko Breclj.¹⁸ Šlo za precej ekscentrično skupino, zato so imeli kar precej težav. S svojo prvo ploščo »Pljuni istini v oči« so po Brecljevih besedah »v jugoslovanskem prostoru v temeljih zatresli dotedanje kriterije o tem, kaj je dobro in kaj ni« (Breclj 2010). Izdali so jo lahko le v Srbiji, kjer pa jim je kasneje niso želeli ponatisniti kljub visoki prodaji. Podobno je bilo tudi z drugo ploščo: »V Novem Sadu smo posneli drugo ploščo, a je čakala v bunkerju, ker si je nihče ni upal izdati« (prav tako, 79). Znan je postal tudi underground strip umetnik, Kostja

¹⁸ Skupina je bila za takratno obdobje zelo kontroverzna, tako zaradi besedil, priredili so najuspešnejšo takratno pesem Dan ljubezni ter jo preimenovali v Dan boleznι, kot tudi teatralno, saj so na odru vedno prikazali, kar so želeli sporočiti. Tako je pevec Marko Breclj za pesem Dan boleznι na oder prišel v invalidskem vozičku, prijatelji skupine pa so se pretvarjali, da so na ta ali oni način hendikepirani in namerno razglašeno prepevali refren. Take in podobne scene so postale zaščitni znak skupine, označili so jo kot jugoslovanskega Franka Zappa in The Mothers of Invention.

Gatnik, ki je bil oblikovalec časopisa *Tribuna* ter tam tudi izdajal svoje stripe. Vizualna podoba *Tribune* je bila zato, v času njegovega delovanja, precej avtentična in v skladu s hipijevskim stilom.

Med pesniki je slovel Vojin Kovač - Chubby. Znan je postal po objavi Manifesta kulturne revolucije (1968) v *Tribuni*. V njem je pozival vse, naj zatrejo »buržoazno proletarsko revolucijo« (Tomc, b.l.). V svojih pesmih se je posmehoval predvsem novemu trendu samoupravljanja, potrošništvu¹⁹ ter omejenosti človekovega pogleda na svet. Med njih je štel tudi določene pripadnike nove kontrakulture: »Kaj mi tukaj pred nosom zganjate infantilno ideologijo in letate gole po stanovanju, ker ste svobodne. Kakšna svoboda pa je to, da jo kažete vsakemu, ki pride sem in se mu potem utrga, /.../. Za svobodo se borite, da jo kažete, komur se že zdi. Kakšna kozlarija! In zaradi tega sranja nisem samo ob travo, temveč tudi ob sadike« (Božič 1987, 60).

Hipijevstvo je v gledališki obliki izražala skupina Pupilija Ferkeverk, ki je po prvem nastopu dosegla relativno odklonilno mnenje slovenskih kritikov, saj je predstava »Pupilija, papa Pupilio in mali Pupilčki« vključevala veliko prizorov v katerih so bili igralci goli in simulirali spolnost. Za konec pa so na odru zaklali živo kokoš, kar je bilo za večino ljudi preveč.

Poleg relativno torelantne klime je za nastanek mladinske subkulture bila pomembna tudi relativno avtonomna civilna družba. Ker se država ni več vtikala v kulturo ter ni podajala jasnih in zavezujočih kriterijev, so predstavniki partije v kulturnih in medijskih organizacijah sami odločali o primernosti prireditev. Tako so na primer državne založbe bile edine, s katerimi je glasbena skupina lahko podpisala pogodbo. Skupina Buldožer je podpisala pogodbo s srbsko založbo RTB. Podobno se je zgodilo tudi s skupino Pupilija Ferkeverk, ki je, po odklonilni drži slovenskih gledaliških institucij, svojo kariero nadaljevala v drugih jugoslovanskih republikah.

Dejstvo pa je, da se brez organizacij, kot so ŠKUC, Radio Študent in *Tribuna*, hipijevstvo ne bi nikoli prebilo iz zasebne v javno sfero. Mladi so ga s pomočjo raznih družbenih dogodkov ponotranjili in ga prepoznavali pri drugih, kar je oblikovalo hipijevsko subkulturo.

¹⁹ Glej verz v diplomskem delu na str. 36

5.3 Komune

*... če ne bi bilo marksa,
bi mislili da je sv. pavel
prvi komunist
kajti zapisano stoji
živeli so vsi enako in imeli vse skupno
razen žena ...
(Chubby, 1987, 9)*

Med najzanimivejšimi oblikami alternativnega druženja mladih v Jugoslaviji so bile zagotovo komune. »Gre za ambiciozne kontrakturne projekte na mikro družbenem nivoju, za poskuse radikalnega predrugačenja življenjskega stila pripadnikov, za poskuse, ki združujejo v sebi tako kulturne kot politične vidike. Od kontrakture Skoja se razlikujejo po tem, da niso formalno organizirane, hierarhično podrejene in da še nimajo pretenzij po globalnem spreminjanju« (Tomc 1989, 123).

Bile so tudi odraz pojavljajoče se nove politike seksualnih tematik. Z razvojem seksualne revolucije v ZDA so se le-te pojavile tudi pri nas. Prišlo je do premika od tradicionalne seksualne pedagogike, vendar so se tematike seksualne revolucije omejile le na par vprašanj. Komune so bile najpomembnejša tema, saj so s svojo »drugačnostjo« prikazale nov odnos do zakona in privatne lastnine. Poudariti je potrebno, da je seksualna revolucija pri nas ostala na nivoju literature, saj je javno mnenje še vedno bilo pod vplivom konzervatizma. Tako se tudi v komunah niso razvile skupnosti svobodne seksualnosti, ampak so se bolj ali manj razdelili na pare. Komune so bile tudi glavni akter gibanja »zelenih«. Sicer so mladi poskušali oblikovati Skupnosti mladih za varstvo okolja, toda do uresničitve le-te ni prišlo, kar pomeni, da so se z ekologijo in osveščanjem o zaščiti okolja ukvarjali bolj ali manj komunaši.

Prva komuna pri nas je bila G7 iz Tacna. V letu 1971 je izdala je manifest, v katerem so določili, kaj naj bi komuna sploh bila. Tako so se imeli za skupnost ljudi, ki konstantno živijo skupaj in težijo k oblikovanju novega načina življenja in predvsem pristnejših človeških odnosov. Določili so jo kot:

- *Eksperiment, ki naj bi pokazal, da je tudi pri nas v tem času možno izpostaviti bistveno drugačen način bivanja;*

- *Revolucionarnost, po lastnosti revolucionarnih gibanj je potrebno tvegati, v tem smislu, da se postavimo civilizaciji po robu in negiramo njeno represivno naravo. Ukinjamo privatno lastnino in družbeno delitev dela;*
- *Individuum kot skupnost pokončnih individuumov, ki sami sebe prepoznajo znotraj komune;*
- *Cilj, komuna omogoča udejanjanje Erosa. Se pravi, da celotno telo nekega posameznika postane ena sama erogena cona. Odnosi med člani komune so tako zasnovani na erotizmu v najširšem pomenu in temu sledi vsakemu dostopna pozitivna ustvarjalna orientacija;*
- *Takojšnje delovanje so določili zato, ker niso želeli ostati pri teorijah, saj bi to pomenilo preveliko mero entropije. Misel akcije mora postati akcija sama. Naloga je bila jasna: misliti novo mišljenje in živeti novo prakso etike (prav tako, 123).*

Živel so v najeti hiši, si delili stroške in opravila, kar pa se svobodne seksualnosti tiče, so se ji odpovedali in se razdelili v pare. Hipijevstvo in boemstvo so izražali predvsem z opremo stanovanja, ki je bila v skladu z živimi barvami hipijevske kulture, raznimi srečanji, kot so bili jam sessioni, z značilnim hipijevskim videzom, poslušanjem progresivnega rocka in jazza ter potovanji, predvsem v Amsterdam, takrat ene od mek hipijevstva. Čeprav so sledili dogajanjem na fakulteti, so jim bili »bliže politični ludizem in umetniško provokativni projekti« (prav tako, 124).

Zavedajoč se škodljivosti industrije in modernega življenja, so se zavzemali za ozaveščenost o zdravem življenju v naravi in ekoloških problemih. Ukvarjali so se z orientalsko filozofijo, jogo, študentje pa so se brez problemov posvečali študiju. Poleg tega je »komunaštvo« bilo pozitivno ocenjeno, zato tudi v šoli niso imeli nobenih težav. Zaradi še vedno liberalne klime z oblastmi niso imeli večjih problemov, če izključimo hišno preiskavo, katero je oblast izvedla po študentskih demonstracijah. V njej je milica sicer našla nekaj hašiša, kar je privedlo do poostrelega nadzora, hujših sankcij pa ni bilo. Uživali so tudi veliko podporo med mediji, ki so jih označili kot resne ljudi. Kljub vsemu so se na začetku le morali truditi, da so razblinili predsodke med sosedi. Komuno so skušali krajanom približati z raznimi javnimi razgovori, vendar so se jih krajanje udeležili le v manjšem številu. Menili so, da bodo z razbitjem lastnih predsodkov spremenili psihični pristop do soljudi.

Naslednja komuna, ki se je oblikovala v okolici Broda na Savi, je bila po odzivnosti medijev in okolice precej drugačna. Mediji so o njej niso opredeljevali, ljudje je niso sprejeli, zunanjih članov skoraj niso imeli, poleg tega so bili pod konstantnim nadzorom policije. V kolikor je kak tujec prespal pri njih, ni smel zapuščati skupnih prostorov. V pogostih hišnih preiskavah, ki so se začele predvsem po politični zaostitvi, je policija iskala prepovedane številke *Tribune* in predvsem mamila. Poskušali so združiti politična načela študentskega gibanja z idejami o komunizmu, reichovstvu²⁰ in kulturnim delovanjem.

Komune so se oblikovale tudi na Primorskem. Tako se je v letu 1976, v odgovor na razpad študentskega gibanja, oblikovala komuna, v kateri so se preživljali z lastno proizvodnjo in z viri izven komune, kot so štipendije, zaposlitve, honorarji itd. Skupne ideologije niso imeli, eni so bili za asketizem, umik iz družbe in življenje v sožitju z naravo, medtem ko je drugim moderen način življenja odgovarjal. V središču pogostih preiskav so bili politični teksti, ki so preiskovalce bolj zanimali kot droge.

Naslednja komuna se je leta 1971 oblikovala v Šempasu, in sicer na temeljih že prej, od prve polovice 60-ih, oblikovane skupnosti in se imenovala »Družina v Šempasu«. Kot opiše ustanovitelj, Marko Pogačnik, je bila »komuna oblikovana zato, ker nas je zanimalo, kako bi lahko umetniško delo nekako prevedli v vsakdanje življenje. /.../ Naša ideja je bila, da bi ustvarili nekakšno celico, pač v duhu 60-ih let. Da bi ustvarili tako alternativno celico življenja, kjer bi rastline, živali, minerali, ljudje in vsa druga bitja živeli v vzorčni skupnosti« (Pogačnik 2010).

Komuna je bila vključena tudi v mednarodne poti, tako da so se ji velikokrat priključili popotniki iz celega sveta, ki so potovali v Indijo in so prečkali Balkan.

Po besedah Marka Pogačnika so na začetku imeli večje probleme s policijo zaradi pozicije komune. Ker je bila blizu meje, so policisti namreč menili, da so glavni povod za nastanek droge. Ko pa so dojali, da se komuna drži strogega pravila, »da se lahko pride, ampak ne sme pa se prinašati droge« (prav tako, 74), katerega so se držali do konca, so jih pustili pri miru. V bližini so vseeno namestili policista, ki je popisal vsakega tujca, ki je prišel v komuno.

Njihovi ideali so bili:

²⁰ Z literaturo W. Reicha, so se mladi srečevali v sklopu seksualne revolucije, vendar so jo jemali bolj kot informacijo, kot pa dejansko čtivo po katerem bi se zgledovali.

Zavzemal smo si za tak, danes bolj milo rečeno, neantropocentričen svet. Svet, ki si bi ga delili z naravo in z vsemi bitji. To je kot prvo. Potem pa iz tega sledi tudi, bi rekel, zanikanje te primarne vloge razumskosti. Razumsko urejen svet, kakršnega smo srečevali, sploh pa v socializmu, je bistveno enostranski. Temu nasproti smo postavljali pojem svobode. Kot je Iztok Gajster to definiral, svoboda kot svoj body, ne nek splošen človek, ampak svoboden človek, ki svobodno izraža svojo individualnost, svoja čustva in se družijo z drugimi ljudmi. Predvsem pa, da ne sledi utečenim normam. To spada k svobodi, ampak to je tudi neka kritika tedanje družbe, ki je bila izrazito enostransko usmerjena. Potem je bil pomemben tudi ta protivojni ideal. /.../ Da je noša ali pa sploh vse, kar človek počne, izraz neke osebne ustvarjalnosti, ustvarjalnost ima velik pomen (prav tako, 75).

Komuna je leta 1979 zaključila z delovanjem zaradi »komercializacije«, kot nam pove Pogačnik: »Zato, ker je to postalo že nekaj tako vsakdanjega in pravzaprav samo še nekakšen turizem, da so ljudje prihajali sem. Videli smo, da moramo razviti neke druge vrste dela. /.../ Takrat so se pojavile tudi druge skupine in razni guruji in vse skupaj je postalo malo neresno« (prav tako, 75).

Uspeli so vplivati na razvoj komun drugod v Jugoslaviji, tako se je po njihovem zgledu oblikovala »Porodnica bistrih potoka« v Srbiji, ki deluje še danes.

Po besedah Gregorja Tomca se vsaka komuna sooča z dvema vrstama asimilacijskih teženj. Prve prihajajo iz druge narave družbe, kot npr. iz tržno blagovnih odnosov, sovražne reakcije okolja, pa so šele na drugem mestu, predvsem zato, ker niso povod represivnega aparata države. Komuna mora za svojo ohranitev začrtati meje do dominantne družbe. Ravno obratno je v nemodernih družbah, kakršna je bila tudi Jugoslavija. Tam je morala komuna potlačiti posebnosti in poudarjati enake lastnosti z okoljem, saj je, v nasprotnem primeru, bila žrtev posegov represivnega aparata države, prej kot družbe (Tomc 1989, 126).

Poleg teh komun so se oblikovale še nekatere, znane pa so bile tudi stanovanjske skupnosti, ki so jih ustanavljali študentje. Med njimi je ena najbolj zanimivih zasedba hiše na Erjavčevi cesti 29, kjer je skupina mladih vdrla v staro vilo in oblikovala nekakšen »skvot«. Politične institucije so jih ali ignorirale ali pa napadale. Mladinska organizacija pa je nasprotovala njihovem načinu reševanja perečih družbenih

problemov in trdila, da se tako večja nezaupanje v sistem samoupravljanja in ustavo. Mediji o njih po večini niso poročali, če pa že, je poročanje bilo pristransko. Ravno zaradi tega so se prebivalci vile odločili za lastno informiranje, svoje tekste so delili obiskovalcem, do širše javnosti pa niso prišli zaradi strahu ali nezainteresiranosti ljudi.

Policija je po zasedbi hiše zaslišala vse prebivalce, že prej pa je nekaterim konstantno sledila. Svojo »rdečo gardo« je postavila tudi Ljubljanska banka, saj jo je zanimal nakup hiše. Ta je legitimirala vsakega, ki je prišel v hišo.

Med razlogi, zakaj se komune niso obdržale, Tomc izpostavlja, da razlog tiči predvsem v tem, da so poskušale ustvariti celovito skupnost, v kateri so pripadniki zavezani tej skupnosti in iz katere ne morejo izstopiti. Za razliko od subkultur, v katerih posameznik preživi le del vsakdana in gre nato domov, se pravi, da živi v obeh svetovih.

»Če je alternativni projekt parcialnejši, to pospešuje težnje po asimilaciji same komune v dominantno okolje, če pa je totalnejši, to krepi psihične in socialne pritiske na pripadnike, naj iz komune izstopijo. Pripadniki komune morajo tako neprestano vlagati veliko energije, bodisi v vzpostavljanje in ohranjanje mej bodisi v pridobivanje in ohranjanje članstva, kar povečuje možnosti dezintegracije in njeno verjetnost« (Tomc 1989, 128).

6 RADIKALIZEM 60-IH

6.1 Politično v hipijevstvu

Radikalizem 60-ih zavrača tipične politične sestavine, kot so hierarhija, zahteve strank, cilje, ideologijo. Gre za protidisciplinarno politiko, ki nasprotuje vodstvu, načrtovanju, taktičnosti, birokraciji, državnim institucijam ter se zavzema za ekonomijo, ki bi delovala brez denarja.

Moto hipijev je bil: »Naša golota je naš simbol« (Stephens 1998, 4). Posmehovali so se žrtvovanju za višje cilje, resnosti, odgovornosti in politični zavezanosti. S to obliko protesta so zrušili meje med politiko in umetnostjo, politiko in kulturo, politiko in vsakdanjim življenjem. Politično so postavili izven tradicionalnih okvirov in odprli pot drugim oblikam političnega vključevanja.

Na sodobno politično področje so gledali kot na slepo ulico. Počutili so se bolj patrioti od staršev in vseh politikov, saj so menili, da je takratna politična situacija pomenila

konec »ameriških sanj«. Kot je izjavil Hunter S. Thompson o situaciji na demonstracijah študentov v Chicagu: »V Chicagu sem videl vsaj deset primerov pretepanja, ki so prekašali vse nasilje Hells Angels. Odšel sem v tesnobnem krču, prepričan, da sem pravkar videl, kako so se ameriške sanje same sebe potolkle do smrti« (Thompson v Gibney 2008).

Kljub obtožbam, da napadajo bistvo ZDA in živijo kot živali. Zgroženemu prepričanju, da javno zagovarjanje meskalina in marihuane vendar ni v skladu z ameriškim načinom življenja ter ostalim konvencionalnim pogledom starejše generacije na njih, so ravno hipiji v ZDA videli velike potenciale in možnost velike demokratične države.

Mnogi so uživali travo in druge droge le zato, da bi nasprotovali državi in se uprli zakonom, ki jih je celotna generacija videla kot nesmiselne in bila zato označena kot prestopniška. Zavračali so konvencionalne politike in načrtovanje, zato niso imeli ciljev, ideologije, vodstva, načrtovanja. Delovali so spontano, z rušenjem mej razumnega, velikokrat izhajajoč iz izkušenj z LSD-jem, ki jim je odprl nov pogled na svet. Po besedah Stephensonove so »Revolucijo dosegli s tem, da so bili revolucija oziroma so živeli revolucijo« (Stephens 1998, 40), kar je bil tudi eden glavnih sloganov tega obdobja. Revolucija so postali tako, da so politične zahteve zamenjali z brezdoljem, njihova glavna zahteva je bila nič, niso se potegovali za nič in niso želeli nič. Podobno kot Foucault so tudi uporniki šestdesetih dvomili v vsak racionalen in inteligenten politični program, ki naj bi bil boljši od predhodnih (Foucault v Stephens 1998, 23).

Protest šestdesetih ni atipičen zaradi množičnosti ali mladostnega karakterja, ampak zato, ker je »kot zavestno protikapitalistično gibanje obšlo večino konvencionalnih organizacij levice in s kovanjem »nove« leve politike obšel sindikate in politične stranke, pri čemer so teme o pravicah imele prednost pred redistribucijo bogastva in virov« (Stephens 1998, 25).

O političnosti v hipijevstvu sta se opredelila tudi Hanžek in Pogačnik v intervjuju. Pri tem Hanžek meni, da postaneš političen že s tem, da kažeš drugačne možnosti življenja kot so družbeno sprejemljive. Politike namreč ne moremo enačiti zgolj s strankami, oblastjo in opozicijo. Vsako družbeno dejanje, ki odstopa od uveljavljenega ima vpliv na politiko. Tako si tudi, če se imaš za popolnoma apolitičnega, političen že zato, ker zbijaš ideološke politične vzorce, ki obstajajo v družbi (Hanžek 2010)²¹.

²¹ Glej prilogo A, str. 73

Podobnega mnenja je tudi Pogačnik, ki gleda na hipijevstvo, v svoji apolitičnosti, kot na politični proces. Kajti, ko so neke vrednote, kot so osebna svoboda, pojem globalnega miru in to, da živiš svoje življenje ustvarjalno, zapostavljene, ima to politične posledice. »Tako se vedno več ljudi odloča za način življenja, ki ni v skladu z družbenimi okviri in je drugačen, na nek način revolucionaren« (Pogačnik 2010)²².

6.2 Nejasnost proti racionalnosti

V logiki šestdesetih je zaznati tri trenutke postmodernizma, kot so »proslavljanje popularne kulture, tranzicija od parodije do pastiche v določenih oblikah protesta in preskok iz predstave do simulacije v kritiki posredovane resničnosti« (Stephens 1998, 99). Te lastnosti so vidne predvsem v kritiki institucionalne umetnosti in povezovanju visoke in popularne kulture.

Nova politika hipijev in ostalih gibanj je na igriv način postavila gledališče in spektakel nad državne politike. Povečevala je nejasnost s pomočjo popularne kulture in zanikanjem razsvetljenske racionalnosti, ne pa z idejami stare levice. Racionalnost so označili kot birokratsko, kapitalistično in zahodno. Nadomestili so jo z magijo, norostjo in zmedo, ki so bile močnejše od jasnosti, kot se izrazi Abbie Hoffman v delu *Revolution for the hell of it*. Zanj je realnost bila zgolj serija posredovanih podob. Promovirali so nepovezanost, neskladje in nasprotovanja z namenom postaviti radikalizem naproti brezkompromisni »straight« politiki ter tako pokazali na drugačnega sovražnika, ki ga prej stara levica ni poudarjala.

Predvsem *Yippiji* so si pri delovanju pomagali s popularnimi sestavinami, z njimi so poudarili dvome glede avtonomije politik in njihove neodvisnosti od medijev. Želeli so ustvariti zmedo v ločevanju realnosti in fantazije. V *Revolution for the hell of it* jih Abbie Hoffman opiše kot nerazločljive in zato problematične za državo. Zato, ker si je komercialna kultura izposojala simbole kontrakture za komercialne namene, so oni storili obratno. Živel so nasprotja, njihova logika pa je bila, da je »prazen prostor transmisija informacij, kjer ima gledalec možnost, da postane vključen kot udeleženec« (Hoffman v Duncombe 2002, 330), na ta način so na primer izkoriščali za svoje namene cenzuro medijev. V kolikor je na primer Abbie Hoffman preklinjal na televiziji, so mediji to nadomestili s piskom, kljub temu pa je vsak gledalec razumel sporočilo. Bolj

²² Glej prilogo B, str. 78

kot so mediji pretiravali, bolje je bilo za *Yippije*, saj so s tem vzbujali strah v očeh ljudi (prav tako, 332).

Umetnost so preselili na prosto in s tem umetnost in revolucijo združili na ulicah. Labodji spev umetnosti naj bi bilo streljanje na ulicah. Za Abbia Hoffmana je pravo umetniško delo predstavljal napad Vietkongcev na ambasado ZDA v Saigону (Hoffman v Stephens 1998, 96).

Zavetje so našli v sferi estetike, ta je revolucionarne ideale varovala, da niso postali del uradne politike ter da niso posnemali moči, kateri so nasprotovali.

Marcuse je v svojem delu »An Essay on liberation« opisal novo čutnost, ki se je pojavila v 60-ih. Argumentiral je, da je bila dosežena zgodovinska točka razvoja, kjer je estetika utelesila edino možno obliko 'svobodne družbe'. /.../ Estetski etos je videl kot naraven prevrat v odnosu do 'institucij kapitalizma in njegove morale'. Ponujal naj bi 'vesolje človeških odnosov, ki niso več diktirani s strani trga'. /.../ Estetika je tako bila edino čisto, neonesnaženo področje, kjer bi se lahko mešali umetnost in politika (Marcuse v Stephens 1998, 98).

Posebnosti popularnega so vključili v novo obliko politike, ki je nasprotovala konvencionalnosti levice, pa naj si bo nove ali stare. Želeli so »omadeževati čistost gibanj, ki so temeljila na nesebičnih idealih in plemeniti dediščini, ter razigrano vključiti privlačne postavke iz vsakdana v areno, ki je pogosto znana po svoji avtonomiji in specializaciji« (Stephens 1998, 103).

6.3 Obdobje razlikovanj

To obdobje je zaznamovano s »togimi razlikovanji /.../ med Novo levico in kontrakulturo, aktivizmom in hipijevstvom, političnim in apolitičnim, politiko in kulturo« (Stephens 1998, 22). V protestu se je konstantno kazala napetost med dvema oblikama politike, disciplinarno in protidisciplinarno ter med aktivizmom in hipijevstvom, torej med političnimi in apolitičnimi strukturami.

Take razlike nam na primer pokaže primerjava P. Clecaka, ki na eno stran postavi SDS, katero so sestavljali »politični revolucionarji, ki so trpeli za izgorelostjo, izčrpanostjo, sektaštvom, elitizmom in dogmatizmom /.../, na drugo stran pa *Yippije*, ki so bili »kulturni revolucionarji« in so prakticirali uspešnejši nepovezani protest (Clecak v Stephens 1998, 32).

Vendar so se ti pojmi v določenih situacijah med seboj prepletali in oblikovali trenutke, ko se ne da določiti, katera od lastnosti je bila prisotna, poleg tega so si razne skupine, čeprav vsaka s svojim pogledom in načinom protesta, delile določene cilje in bile v določenih idejah enotne.

Tako sta na primer Nova levica in kontrakultura obe zavračali politiko tistega časa, čeprav je bil njun pristop do protesta popolnoma drugačen. Kontrakultura je namreč zavračala resnost, skladnost in politično načrtovanje, kar so bile tudi lastnosti Nove levice.

Ravno zaradi togih delitev so hibridne lastnosti tega obdobja velikokrat spregledane. Dokaz o strukturiranosti protidisciplinske politike so *Diggersi* in *Yippiji*, ki so poskusili združiti aktiviste in hipije.

Najlepši primer dejanskega razlikovanja med disciplinarno politiko Nove levice in protidisciplinarno politiko *Yippijev* in njim podobnih pa je v odnosu do denarja.

Naslednja anekdota nam lepo pokaže to razliko. Na srečanju socialistične delavske stranke je Jerry Rubin začel sežigati denar, kmalu pa ga socialist vpraša: »Zakaj ga ne daš revnim?«, Rubinov odgovor na situacijo se glasi: »Bil sem šokiran. »Socialisti« vidijo denar enako kot kapitalisti. Kot resnično stvar« (Rubin v Stephens 1998, 45). Medtem ko so *Yippiji* zavračali denar in težili k temu, da bi bilo vse brezplačno, denar pa bi si lahko ogledovali le še v muzeju (menili so namreč, da bodo ZDA res svobodne šele, ko denarja ne bo več), sta obe levici, tako nova kot stara, želeli spremeniti redistribucijo denarja, ne ga ukiniti.

Razlike se kažejo tudi med hipiji in *Yippiji*. Za veliko komun, je namreč napor *Yippijev* in drugih protestnih skupin bil nepomemben in zgrešen, namigujoč, da kontrakulturnemu San Franciscu ni v interesu zavezništvo s politikami protesta. Menili so, da nima smisla osvoboditi zaprte družbe, bolje jo je pustiti na miru in iti drugam (Gair 2007, 132).

Veriga razlikovanj se nadaljuje s protivojnim gibanjem, ki je hipije in njihovo pasivnost zaničevalo. Skupina Hell's Angels je nasprotovala protivojnim demonstracijam in napadala skupine, ki so protestirale proti vojnam (prav tako, 126).

Skratka skupine so si, kljub podobnim interesom, tako nasprotovale med seboj, da je bil, že zaradi teh razkolov med posameznimi grupacijami, popoln upor nemogoč. Kapitalizem pa je zaradi tega lažje prodrl med njih in jih razdrl.

7 PRIMERJAVA MED HIPIJEVSTVOM V ZDA IN JUGOSLAVIJI (Sloveniji)

Temeljno razlikovanje med obema državama se izrazi ravno v odnosu do komunizma. ZDA so namreč komunizem in komuniste smatrale za glavnega državnega sovražnika. Hipije in njihove somišljenike so tako velikokrat zmerjali in primerjali s komunisti, predvsem zaradi njihovega komunizma. Zanimivo pa je ostalo dejstvo, da je komunizem bil vladajoča politična struja v večini vzhodnih držav evrazijske celine, medtem ko je bilo hipijevstvo zgolj aktualno protidržavno gibanje tistega obdobja, ki je s svojim delovanjem poskušalo vplivati na vladajočo politiko. Čeprav je bil tudi komunizem neke vrste kontrakultura, saj je nasprotoval obstoječemu svetovnemu redu in je poskušal oblikovati novo alternativo delovanja in vodenja države, so razlike med obema kontrakulturama nepremostljive.

Tako se po Marxu komunizem zavzema za »antropocentrizem – zgodovina je proizvod človekove dejavnosti, narava pa predmet njegovega delovanja« (Tomc 1994, 162), hipijevstvo in predvsem »komunizem« pa je neantropocentrično. Slednje se zavzema za sožitje med vsemi bitji in stvarmi na svetu. Po Pogačnikovih besedah: »Skupnost gradi iz osebne potrebe človeka, da se povezuje z drugimi, npr. z naravo in vesoljem ali z drugimi bitji, in iz tega nastaja neka popolnoma drugačne vrste skupnost, skupnost, ki temelji na svobodi človekove izbire in omogoča veliko večjo kreativnost in kreativnost idej« (Pogačnik 2010).

Poleg tega je komunizem usmerjen v industrializacijo, kateri hipiji definitivno nasprotujejo. Ravno obratno je pri religiji; hipiji podpirajo svobodo verovanja in se usmerjajo tudi v religije izven krščanstva, medtem ko se komunizem drži Marxovega načela: Religija je opij množic.

Zanimiv je tudi komunistični pristop do umetnosti in estetike, ki je ravno tako neverjetno oddaljen od hipijevskega pojmovanja teh dveh pojmov. Tako npr. Trocki trdi: »Izginila bo meja med umetnostjo in industrijo /.../; izginila bo meja med umetnostjo in naravo /.../, s tehnologijo bo človek po želji naravo spreminjal in polepšal. Ljudje bodo živeli v mestih, kajti vasi bodo porušene. /.../ Človek pa bo lepšal tudi sebe - gibanje bo bolj natančno, usmerjeno in učinkovito« (Tomc 1994, 163).

Pogačnik pa: »... tudi v najbolj vsakdanjem življenju, npr. tudi v odnosu do svojih otrok, da gre za nek ustvarjalen, svoboden način vzgoje, potem pri oblačenju, v

medsebojnih odnosih, vsepovsod, da obstaja ustvarjalnost. Da je vsak človek lahko povsem drugačen od drugih ljudi, toda da obstaja toleranca« (Pogačnik 2010). Bili so proti načrtovanemu in usmerjenemu življenju, umetnost pa je za njih bila svoboden in ustvarjalen način življenja, ne pa nekaj kontroliranega. Hipiji so želeli »združiti umetnost in revolucijo na ulicah« (Stephens 1998, 96). Pojmovali so jo za posebno sfero, ki je omogočala, da njihovi ideali niso postali del politike in vladajoče ideologije. Zavzemali so za vrnitev k naravi in zavračali nastanek mest ter nasprotovali tehnološkemu napredku in industrializaciji.

Naslednja razlika izhaja iz pojma razumskosti. Medtem ko so komunisti težili k temu, da bo »komunistično življenje zavestno planirano in delovanja slepih sil konec, da bo človek obvladoval svojo podzavest, dihanje, kroženje krvi /.../, ki jih bo vse podvrgel razumu in volji« (Tomc 1994, 163), so bili hipiji proti razumu. Omenila sem že, da so *Yippiji* želeli, da bi bilo vse nerazumljivo, saj je razumljivost nadzor. V intervjuju tudi Pogačnik trdi: »Razumsko urejen svet, kakršnega smo srečevali, sploh pa v socializmu, je bistveno enostranski. Temu nasproti smo postavljali pojem svobode« (Pogačnik 2010).

Hipiji so bili za svobodo izražanja in individualizem osebnosti, ki naj ne bo podrejena nobenim zakonom in pravilom ter s tem neomejena, medtem ko je komunizem cilj k organizirani in delovni skupnosti, »ki naj sledi družbeni realnosti, kateri naj se posameznik podvrže, vse procese v njej zavestno nadzira in s tem bo postal svoboden. Postati mora sam sebi transparenten, zagospodovati nad samim seboj, se osvoboditi vsega nepredvidljivega in nerazumljivega ter potlačiti svoj jaz« (Tomc 1994, 163). Torej se je razlika izražala tudi v pojmovanju svobode, ki je v komunizmu povezana s skupnostjo, v hipijevstvu pa z individualnostjo misli in izražanja.

Razlike so očitne tudi v pojmovanju agresije, komunizem je bil namreč represiven sistem, ki je nadziral posameznika. Partija je imela popoln monopol nad vodenjem države, ta pa je bila tudi hierarhično urejena. Prepovedovala je uporabo drog in izvajala strog nadzor nad tovrstno trgovino.

Hipiji pa so se zavzemali za nehierarhično skupnost, ki nima centrov moči. Bili so za miren način reševanja sporov in so zavračali kakršnokoli obliko agresije. Nadzor ni bil opcija, vsak je lahko počel, kar je želel in se sam odločal o svojih dejanjih. Droge pa so bile način pojmovanja sveta in življenja.

Gre torej za popolnoma nasprotujoča si pojma, ki se razlikujeta na vseh področjih svojega delovanja. Edina skupna točka je izhajanje iz skupnosti in popolno preoblikovanje načina življenja, ki lahko spremeni svet. Tako naslednji citat le poudari eno skupno točko med obema:

»Končni cilj kulturne in socialne revolucije je torej radikalna redefinicija človekovega odnosa do narave, družbe in samega sebe« (prav tako, 163).

Razlike v obeh sistemih, jugoslovanskem komunizmu in kapitalizmu ZDA, se lahko najdejo tudi v socialno-kulturnem ozadju. To se odraža že pri vzgoji otrok, ki je v Jugoslaviji sledila tradicionalnim metodam patriarhata. Za razliko od permisivne vzgoje, ki se je oblikovala v ZDA in je bila povod za upor mladine in razvoj teh gibanj v ZDA.

Glasbena industrija v Jugoslaviji je bila v tem obdobju še v fazi razvoja in pod lastništvom države, glasbene skupine pa šele v oblikovanju. Poleg tega finančna podlaga ni bila dovolj obsežna za nakup potrebne glasbene opreme, tako da so povečini sledili glasbi iz ZDA, ne pa domači.

Kar se tiče drog in njihovega uživanja, je v Jugoslaviji strog policijski nadzor nad tovrstno trgovino poskrbel, da so bile zaloge zelo omejene. Tako so se mladi zadovoljili z občasnimi »špineli«, kateri so bili produkt po večini »domačice« (doma vzgojene trave), in alkoholom. O resnih psihedeličnih izkušnjah z LSD-jem pa ni bilo veliko govora.

Študentsko gibanje se ni uspelo otresti ideologije samoupravljanja ter je bilo pod državnim nadzorom. Predvsem po končani »liberalni« vladavini Staneta Kavčiča je bila avtonomna študentska organizacija prepovedana in zamenjana z Zvezo socialistične mladine, ki je bila pod nadzorom komunistične stranke (Tomc, b.l.).

Protivojni protesti niso mogli doseči enakega učinka, Jugoslavija v tistem obdobju namreč ni bila v vojnem stanju, za razliko ZDA in Vietnamske vojne ter invazije na Češkoslovaško. Mladi se torej niso mogli poistovetiti s katastrofami in posledicami vojne. Kljub temu se je našlo kar nekaj zavednih, ki so želeli pokazati na katastrofalne posledice vojne, med njimi tudi Pogačnik, ki je enkrat tedensko pod Kazino risal stripe na to tematiko (Pogačnik 2010).

Zanimivo je dejstvo, da je bil v komunistični Jugoslaviji pritisk nad hipiji, vsaj po intervjujih sodeč, precej manjši kot v ZDA. Kot se o tem opredeli Hanžek »politika,

oblast in policija na to nista nič reagirali, nič ni bilo. Je bilo pa par primitivcev, ki niso imeli veze z oblastjo /.../ Reakcije torej niso bile odvisne od političnega sistema, ampak od odprtosti družbe. Policija me je zaščitila, nikoli me ni preganjala. /.../ Pač, politični sistem je bil zaradi komunizma bolj zaprt, ampak nisem prepričan, da bi bil brez komunizma kaj manj zaprt« (Hanžek 2010). Podobnega mnenja je tudi Pogačnik: »Ne, pravzaprav je sistem bil presenetljivo toleranten, toda samo do določene meje« (Pogačnik 2010). To se kaže tudi v stopnji agresije, v ZDA se je namreč večina protestov končala s pretepi, situacija pa se je celo tako zaostila, da je bilo veliko protestnikov ustreljenih in celo ubitih. Policija in država sta se neizmerno zanimali za posamezne skupine, tako sta policiste pod krinko pošiljali na razna srečanja, da so kasneje poročali o situaciji. Istočasno pa v Jugoslaviji samih hipijev niso jemali prav posebej resno. Kvečjemu so v raznih raziskavah iskali politične tekste in jih zajeli, tu pa tam so kakega aretirali, a so ga hitro izpustili. Večja agresija se je tu kazala s strani civilne družbe. Napetosti me državo in protestniki so se močneje izražale pri študentskem gibanju, ki je bilo bolj politično obarvano, in zato se je smatralo kot večja nevarnost za sistem. V odnosu do študentov je bila stopnja represije in agresije s strani države bistveno večja in bolj podobna ameriški.

Vpliva ameriške in angleške rock glasbe na razmišljanje mladih v Jugoslaviji ne gre zanemariti. Ta vpliv se je širil predvsem s »trženjem in potrošnjo kontrakulture 60-ih« /.../ ter s »cirkulacijo alternativnih idej podob, oblek /.../ in internacionalnimi povezovanji med posameznimi aktivisti« (Stephens 1998, 6-7). Vendar so, po Pogačnikovih besedah, nekateri celo sami prišli do ideje za oblikovanje okolju prijazne skupnosti, brez večjega vpliva iz ZDA (Pogačnik 2010). To je razvidno tudi iz tega, da so se kontrakulture v Jugoslaviji oblikovale že v 50-ih, ko vpliv iz zahoda še ni bil tako močan.

Hipiji so pri nas, če izključimo drogo, lahko delovali podobno kot v ZDA, ravno tako so oblikovali komune, imeli dolge lase in se oblačili v pisana »hipijevska« oblačila. Mogoče se je nekoliko zataknilo pri kupni moči, ki je bila manjša, in glasbi, vendar pa večjih razlik ni bilo.

V ZDA je hipijevstvo postalo žrtev kapitalizma, ki ga je skomercializiral in izrabil za namene potrošnje. To je posredno pripomoglo, da se je hipijevstvo razširilo po svetu in prišlo tudi v Jugoslavijo, kjer se je lahko razvijalo predvsem zaradi večje odprtosti

politike samoupravljanja v primerjavi s politiko sovjetskega socialističnega bloka. Republika Jugoslavija se je namreč odprla proti Zahodu in dopustila vdor kapitalističnim prvinam. Tako je hipijevstvo tudi v Jugoslaviji lahko postalo relativno samostojna grupacija, ker ga sistem ni jemal kot dejansko grožnjo in mu je zato omogočil dokaj nenadzorovano delovanje. V kolikor je partija zaznala kakršnokoli proti komunistično ali preveč politično delovanje je sicer posredovala z raznimi policijskimi raziskavami, vendar brez hujše represije. Komercializacija sicer ni tako sunkovito napredovala kot v ZDA in hipijevstvo se ni razširjalo med mladimi, ki se niso zavestno odločili za tak način življenja. Dejansko je ostalo neka posebna prvina vse do sedemdesetih let. Šele takrat je kapitalizem do te mere vdrl v sistem, da se je večina hipijev odločila za spremembo življenja in izražanja, saj je zadeva postala preveč »turistična«. V Jugoslaviji je razvoj in zaključek hipijevstva bil podoben kot v ZDA. Zanimiv za medije, ki so o njem poročali ali pa ga ignorirali, in vladajoče politike, ki se večkrat ni znala opredeliti glede njega. Na trenutke preganjan in zapostavljen s strani družbe, ki ga je sicer sprejela z zanimanjem. Relativno samostojen, na koncu pa izrabljen s strani kapitalizma in potrošnje.

8 SKLEP

Hipiji so dejansko uspeli dokazati, da je svet potreboval spremembo. S svojo apolitičnostjo so si priborili vpliv. Spremenili so takratni pogled na politiko ter tako celo vstopili v sfero političnega. Dokazali so, da je politika delovanje skupine ljudi, ki sprejemajo kolektivne odločitve ali vsaj vplivajo na njihovo sprejemanje. S svojim delovanjem so nakazali okvire nove postrevolucionarne družbe, ki bi z idejo miroljubnosti, sožitja, svobode razuma in s tem razvijanja drugačne ustvarjalnosti postavila temelje drugačni družbeni ureditvi.

V obdobje, ki bi ga lahko označili za brutalno (vojna, nasilno obračunavanje s protestniki v ZDA in drugod, agresija nad temnopoltimi in raznimi etničnimi skupinami po svetu, nasilje skupin kot npr. Hells Angels), so uspeli prinesiti mir. Pokazali so, da se lahko na miroljuben način ravno tako soočamo s problemi in jih rešujemo. Med ljudi so razširili zavest o strpnosti do sočloveka, ne glede na spol, raso in spolno usmerjenost, zavest o svobodni ljubezni in seksualnosti, o pomembnosti okolja, škodljivosti in nepomembnosti vojn. V kolikor se civilizacija ne bi nagibala k individualnim interesom, okoriščanju in pasivnosti, bi njihovo pojmovanje sodelovanja in skladnosti lahko prevladalo in bi zdaj živeli v svetu miru, sožitja in solidarnosti.

Da to ni mogoče pa nam pokaže že takratni kapitalizem, ki je tako zožil pojem hipijev in njihovega delovanja, da so postali posmeh. Vse njihove simbole, gesla in artefakte je spremenil v potrošni material brez čustvene vrednosti. Izkoristil je pomanjkanje organizacije tega gibanja ter uporništvo hipijev predstavil kot dobičkonosen proizvod. Po Hebdigevem mnenju, industrije, ki izkoriščajo tako imenovane »spektakularne subkulture«, le-te vključijo na dva načina, in sicer na:

- 'komercialni' način, ki »spreobrne subkulturne simbole v objekte množične produkcije«,
- 'ideloški' način, ki poteka s strani dominantne družbe, kot na primer policije ali medijev. Ti »etiketirajo in ponovno opredelijo deviantno obnašanje« (Hebdige v Stephens 1998, 76).

Slogani iz šestdesetih in sedemdesetih let se uporabljajo v reklamne namene in s tem izgubljajo na moči. Rezultat komercializacije je tudi to, da so sami hipiji oziroma predvsem *Yippiji* postali tako imenovani japiji, ki jih zanima zgolj ustvarjanje profita.

Iz teh razlogov se hipiji ne morejo več povrniti, saj so bili produkt takratne dobe. Zagotovo pa bi tudi danes potrebovali spremembe, nekaj novega, kar ne bi bilo podvrženo komercializaciji in potrošnji. Nekaj, kar bi omogočilo prehod iz potrošnje v blaginjo, potrebovali bi novo kontralkulturo. Zopet se namreč pojavlja predimenzionirano potrošništvo, izkoriščanje naravnih virov, pomanjkanje moralne in socialne odgovornosti, mogoče celo v hujši obliki kot v šestdesetih in sedemdesetih letih. Ob ponovni recesiji so človek, družba, država, civilizacija in narava zanemarjeni. Lahko bi rekli, da ne živimo v demokraciji ampak v potrošni demokraciji. V ospredju je zgolj surovi dobiček in razvoj, pa čeprav za ceno življenj in naravnih katastrof. Vendar nas »današnja mora ne bi smela presenečati, saj gre namreč za iste vrste moro, kot jo je Hunter S. Thompson opisal že v šestdesetih« (Gibney, 2008).

Zopet bi potrebovali revolucionarno generacijo mladih, da bi se uprla še hujšemu kapitalističnemu sistemu, ki ponovno vodi v katastrofo in propad vseh nematerialnih dobrin. Ta bi seveda morala poskusiti z nečim novim in ustvarjalnim, saj nam primanjkuje domišljije ter inovativnosti, in sicer ne na področju tehnoloških inovacij, ampak novih konceptov v družbenih odnosih, pri pristopu do okolja in ureditvi sveta.

Nemogočo povrnitev hipijev lahko zasledimo že v tem, da imamo vse, ki poskušajo živeti »življenje hipijev«, za nekoliko »čudne«, gibanje je namreč zaradi potrošništva postalo zgolj farsa. Poleg tega je svet tehnološko napredoval, tako da je v današnji dobi skorajda nemogoče, pa tudi nesmiselno živeti in poskusiti nekaj dokazati s takim načinom življenja. Svoje ideje boš prej izrazil preko Facebooka in drugih virtualnih svetov kot pa z asketskim načinom življenja. Sicer po vsem svetu še obstajajo komune, ki prakticirajo takratni način življenja, vendar je vse skupaj bolj turizem kot zasledovanje idealov. Potrebno je namreč, kot nam v intervjuju pove Pogačnik, iskati nove oblike izražanja svojih idealov in idej, v nasprotnem primeru postane zadeva površna in skorumpirana.

Hipiji in ostala gibanja takratnega obdobja so le uspeli pustiti pečat na področju človekovih pravic, dela, avtoritete, seksualnosti in hierarhije.

Zato hipijevstvo ni ostalo pozabljeno, v njegovo čast so bili organizirani že kar trije Woodstocki, eden izmed njih se je odvil ravno letos. Vendar so bili popačenje vsega, kar je originalni Woodstock predstavljal. Vsi sledeči so namreč namesto ljubezni in

miru sledili denarju, potrošnji in dobičku, da ne omenjamo tistega iz leta 1999, ki je predstavljal predvsem agresijo in vandalizem.

Oblikovale so se tudi tako imenovane ekološke vasi, ki so skupnosti, kjer se da več prostora individualnemu bivanju, v ospredju je ozaveščen odnos do ekologije, novih materialov, novega načina gradnje. Kljub temu so te skupnosti bistveno drugačne od hipijevskih komun saj so promovirane ter financirane s strani Evropske Unije, med tem ko so komune bile neodvisne od državnih tvorb. Že samo v Sloveniji je takih vasi kar nekaj, med njimi tudi vas Čadrg nad Tolminom, ki v poletnem času organizira tudi krajši festival, na katerem se zbirajo ljudje, ki se še predajajo idejam in spominom na hipijevstvo. Zanimivo, da je ta ravno tako ilegalen, kot so bili festivali v šestdesetih.

Po hipijevskem zgledu sta se razvili tudi dve skupini mladih, ki zavedno ali nezavedno širita »hipi ideologijo« naprej. Prva so »rejverji«, ki se poleg uživanja drog in prepuščanja basom modernega »techna« in »tranca« zavzemajo za »mir, ljubezen, razumevanje in spoštovanje, v angleščini PLUR (Peace, Love, Understanding and Respect)« (Stone 1999, 42). Poleg tega je predvsem na »trance« festivalih zaznati ekološko gibanje, saj se pripadniki te zvrsti trudijo za čisto okolje. Na festivalih so prisotna eko stranišča, vegetarijanska prehrana, eko materiali, varčevanje z vodo, elektriko itd. Njihova filozofija je podobna hipijevski predvsem glede uživanja drog, ki naj bi ti odprle vrata percepcije, in glede pokvarjenosti sistema, ki uničuje vse brez pomisleka na posledice.

Druga, precej bolj radikalna skupina, so pankerji. Tudi ti zavračajo obstoječi sistem in avtoriteto. Veliko jih je sprejelo alternativni način življenja in živijo v tako imenovanih »skvotih«. Nezdovoljni so s političnim sistemom, socialnimi programi in priložnostmi nasploh, vse namreč po njihovem mnenju omejujejo svobodo posameznika. Znani so po čudnem načinu oblačenja, pircingih, čudnih pričeskah in glasni glasbi. Njihova glasba ima veliko pomembnih sporočil, ki jih ne bi smeli zanemariti, po njih bi se lahko zgledovali, saj so predvsem nenasilna. Zanimivo je, da dejansko zaničujejo hipije in se jim velikokrat posmehujejo. Vendar jih, poleg njihove nenasilne filozofije, želje po svobodi in spremembi, postavi ob bok hipijem predvsem to, da so zaradi svoje čudne zunanosti in obnašanja zasmehovani, prezirani ali pa strah vzbujajoči v očeh »normalnih« ljudi.

Zanimiv pojav se oblikuje tudi pri mladih brez določenih subkulturnih usmeritev. Vedno več se jih namreč, kljub finančno stabilnemu položaju, odloča za izkoriščanje kosovnih odpadkov, starih oblačil in celo »nakupovanju« hrane iz smetnjakov blagovnih centrov, ki »staro« hrano istega dne mečejo v zato posebej namenjene zabojnike, kar cilja na odkrivanje novih oblik potrate kapitalističnih struktur in na iznajdljivo izkoriščanje le-teh s strani mladih.

Kot vidimo lahko izjava Hunterja S. Thompsona: »Ne sramujem se besede »čudak«. V tem času je to časten naziv. Ponosen sem nanj« (Thompson v Gibney 2008), velja tudi za današnji čas.

V kolikor osvetlimo še oba politična sistema vidimo, da komunizem le ni bil tako agresiven in represiven, kot so ga predstavljale ameriške oblasti, bil je celo bolj strpen do drugačnosti. Čeprav je v nekaterih jugoslovanskih republikah prakticiral represijo, se ta le težko kosa z agresijo ameriške policije, ki jo Hunter S. Thompson primerja celo z brutalnostjo Hells Angelsov. Na podlagi te relativne liberalnosti se je hipijevstvo, tudi v Jugoslaviji, lahko svobodno razvijalo, če izključimo komponento drog in finančno osnovo. Vendar le-ti nista ovirali delovanja hipijev, saj smo lahko videli, da je tudi v ZDA veliko hipijev zavračalo uporabo drog, finančni blaginji pa so se izogibali.

Hipijevstvo je dokazalo, da ne obstaja le par političnih sistemov. V svoji sicer apolitični ideologiji so namreč združili prvine anarhizma, komunizma, socializma, seksualne revolucije, raznih religij, protirasističnih gibanj, predvsem pa so temeljili na svobodi posameznika.²³ S tem so dokazali, da zgodovina teorij političnih sistemov le ni zaključena in obstaja možnost oblikovanja novih, boljših sistemov, ki bodo bliže ljudem. Potrebno je zgolj stopiti izven ustaljenih tirnic ter tako odkriti napake in jih popraviti.

Hipiji in sorodna gibanja so definitivno pripomogli k razbitju mej med družbenim in političnim in dokazali, da smo ljudje del politike in nas je zato nemogoče izključiti iz nje. Izkoriščali so medije in državo, predvsem socialne politike v svoj prid. Pokazali so, da je nadzor medijev in države nad razumom in miselnostjo ljudi brezmejen, vendar lahko s tem, ko se začnemo zavedati tega dejstva, mi nadziramo medije in iz njih izčrpamo zgolj tisto kar potrebujemo.

²³ Glej intervjuja v prilogah A in B

Čeprav so bili preganjani in je veliko izmed njih končalo v zaporih ali bolnicah, se niso vdali. Bili so odločni, da svoje cilje, ki jih ni bilo, izpeljejo ne glede na posledice. Seveda, na miren način, tako da lahko namesto pasivnosti v njih vidimo vztrajnost in odločnost. S tem, ko so spektakel postavili na ulice, so pokazali, da svet ni razdeljen le na gledalce in igralce, ampak da smo lahko vsi pomembni delci, ki tvorijo celoto. Kar bi lahko prenesli tudi na sfero političnega, kjer je glas navadnega človeka preslišan, pa najsi živi še v tako napredni demokraciji.

Kapitalizem je pripeljal do popolnega zavračanja sfere socialnega in vrednot, ki so ljudi združevale. Promoviral je in promovira individualizem kot krinko za obvladovanje individualnosti, ki jo hoče v realnosti zatreti. Na ta način vsak deluje rutinsko, zato so ljudje tako vpeti v sistem in rutino, da pozabljajo razmišljati s svojo glavo. Pri hipijih je sicer tudi bila prisotna komponenta individualizma, vendar se je ta nanašala na individualnost osebnosti. Ravno tovrstno razmišljanje je pri hipijevstvu in tudi ostalih zgoraj naštetih gibanjih prispevalo, da so stopili izven konvencionalne in zaprte družbe ter oblikovali nove načina razmišljanja in posledično tudi politike. S svojo drugačnostjo so pritegnili pozornost različnih skupin mladih, ki so se jim pridružile ali oblikovale nova gibanja. Posledično jih je opazila tudi politika, začela je odkrivati nov politični karakter, ki se je oblikoval na podlagi političnega in kulturnega delovanja gibanj, hipijevske pasivnosti in ustvarjalnosti generacije mladih.

Skozi analizo hipijevskega gibanja smo torej potrdili začetno hipotezo, kajti hipiji in druga gibanja so s svojim zavračanjem in zasmehovanjem politike nehote postali politični. Nastala je nova politična oblika, ki je vključevala ljudi v svoje delovanje. Namesto birokracije, hierarhije in organizacije je v ospredje postavila igrivost, spontanost in enakopravnost. Konvencionalnost je zamenjala z nekonvencionalnimi oblikami življenja in razmišljanja. Postavila je temelje za nastanek nove družbe in nove dobe političnosti, ki pa se zaradi prevlade in premoči »straight« politike ni uspela razviti v popolnosti.

Definitivno je hipijevsko gibanje prispevalo k temu, da so se ljudje začeli zavedati možnosti drugačnih realnosti, realnosti, ki ne izhajajo zgolj iz potrošnje in kopičenja materialnih dobrin. Spregledali so, da je narava uničljiva in občutljiva na tehnološki razvoj in onesnaževanje, da vojne vodijo v uničenje in ne v razvoj, da droge niso edini in najbolj škodljiv opij ljudstva, da se lahko s spontanostjo in ljubeznijo veliko naredi in

še mnogo, mnogo več. Upajmo, da je to zavedanje dovolj vpeto v zavest civilizacije, da bo prispevalo k spremembam in izboljšanju sveta ter današnje situacije, kajti spremembe so potrebne. Kvalitetnejše spremembe pa so možne le z odkrivanjem novih političnih karakterjev in s tem novih političnih sistemov, kajti delovanje na podlagi starih idej in »suverenosti«, omogoča zgolj ponavljanje starih zgodovinsko političnih napak. Politični prostor lahko obogatimo s tem, da damo možnost novim, modernejšim političnim teorijam, med katerimi je tudi hipijevstvo, ter iz njih povlečemo namenskost in se na podlagi novih idej učimo. Čeprav so le-te mogoče na trenutke utopične, je potrebno njihove uporabne elemente upoštevati, saj vodijo v oblikovanje novih, boljših politik.

9 LITERATURA

- Anđelković, Vladimir. 1988. *Hipici*. Beograd: TRZ Panpublik.
- Božič, Peter. 1987. *Chubby was here (Zapiski iz spomina)*. Ljubljana: Književna mladina Slovenije.
- Baškovič, Ciril, Pavle Gantar, Marjan Pungartnik in Pavle Zgaga. 1982. *Študentsko gibanje 1968-1972*. Ljubljana: Krt.
- Davis, Fred in Laura Munoz. 1968. Heads and Freaks: Patterns and meanings of Drug Use Among Hippies. *Journal of Health and Social Behavior* 9 (2). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/2948334> (12. julij 2010).
- Duncombe, Stephen. 2002. *Cultural resistance reader*. London: Verso. Dostopno prek: Google Books.
- Gair, Christopher. 2007. *The american counterculture*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Goldstein, Richard. 1989. *Reporting the counterculture*. London: Unwin Hyman.
- Gibney, Alex. 2008. *Gonzo: Življenje in delo dr. Hunterja S. Thompsona*. DVD. New York, NY: Magnolia pictures.
- Grdešić, Ivan. 2006. *Osnove analize javnih politika: policy-analiza*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti sveučilišta u Zagrebu.
- Howard, John Robert. 1969. The flowering of the Hippie Movement: The life and death of Haight-Asbury. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 382. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/1037113> (12. julij 2010).
- Kennedy, Gordon in Kody Ryan. 2010. *Hippie Roots & The Perennial Subculture*. Dostopno prek: <http://www.hippy.com/php/article-243.html> (9. julij 2010).
- Kovač, Vojin–Chubby. 1987. *Chubby was here*. Koper: Založba Lipa.
- Law, Lisa. 2009. *The 1960's counterculture*. Dostopno prek: <http://www.artsandmusicpa.com/popculture/60%27scountercult.htm> (9. junij 2010).
- Spates, James. 1976. Counterculture and dominant culture values: A cross-national analysis of the underground press and dominant culture magazines. *American Sociological Review* 41 (5). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/2094732> (12. julij 2010).
- Sruk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Založba Obzorja.

- Stephens, Julie. 1998. *Anti-disciplinary protest: sixties radicalism and postmodernism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stone, Skip. 1999. *Hippies From A to Z Their Sex, Drugs, Music and Impact on Society from the Sixties to the Present*. Dostopno prek: Hippy.com.
- Tamony, Peter. 1969. Western Words: Beat generation: beat: beatniks. *Western Folklore* 28 (4). Dostopno prek: <http://a132.wikispaces.com/file/view/beat+generation.pdf> (9.junij 2010).
- Thomas, Frank in Matt Weiland. 1997. »Why Johnny can't dissent«. *The New York Times on Web*. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/books/first/f/frank-dissent.html> (9. junij 2010).
- Noble, Eric. 1996. *The Artists Liberation Front and the Formation of the Sixties Counterculture*. Dostopno prek: <http://www.diggers.org/alf.htm> (11. junij 2010).
- The Diggers. 2010a. *The Early Diggers Papers. A-political Or, Criminal Or Victim Or...* Dostopno prek: http://www.diggers.org/digger_sheets.htm (11. junij 2010).
- 2010b. *San Francisco Diggers*. Dostopno prek: <http://www.diggers.org/diggers.htm> (11. junij 2010).
- 2010c. *The Diggers Papers (August 1968)*. The Post-Competitive, Comparative Game of a free city. Dostopno prek: <http://www.diggers.org/digpaps68/postcomp.html> (11. junij 2010).
- 2010č. *The Free City Collective*. San Francisco Fall 1968 to Spring 1968. Dostopno prek: http://www.diggers.org/free_city.htm (15. julij 2010).
- Tomc, Gregor. 1989a. *Druga Slovenija: Zgodovina mladinskih gibanj na Slovenskem v 20. stoletju*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS, Knjižnica revolucionarne teorije (knjižna zbirka KRT 54).
- 1994b. *Profano: Kultura v modernem svetu*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze (knjižna zbirka KRT 54).
- 1994c. *A Tale of Two Subcultures: A Comparative Analysis of Hippie and Punk Subcultures in Slovenia*. Neobjavljen rokopis.
- 1994č. *Subkulturi hipijev in punkerjev. Primer Slovenije v sedemdesetih in osemdesetih letih*. Neobjavljen rokopis.
- 1994d. *Vsi (ni) smo bili nekoč hipiji*. Neobjavljen rokopis.

Toš, N. in M. Hafner-Fink. 1997. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRILOGE

PRILOGA A: Intervju z univ. dipl. sociologom Matjažem Hanžkom

(zaposlen na Uradu za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 20. 5. 2010)

1. Za začetek opišite vašo sedanjo dejavnost?

Že od leta 1979 sem v službi na Uradu za makroekonomske odnose in razvoj, institucija se je v tem času že parkrat spremenila. Ukvarjal sem se z vprašanji razvoja pri skupini premierja Pahorja oz. z vlado, Kamp v krizi. Zdaj pa se ukvarjam s socialnim razvojem in kazalci razvoja. Neenakosti, zdravje itd.

2. S čim ste se ukvarjali v 70-ih letih?

Takrat sem študiral, 69. leta sem se vpisal na današnjo Fakulteto za družbene vede. Takrat se je imenovala Visoka šola za sociologijo, politične vede in novinarstvo in se je kasneje spremenila v fakulteto. Vmes sem ves čas deloval na različnih družbenih področjih. Kar nekaj časa sem bil urednik za področje kulture na Radiu Študent, za kratek čas urednik *Tribune*, dokler me niso odstavili. Leto, dve sem bil predsednik ŠKUC-a, Študentskega kulturnega centra, urednik revije *Problemi* ... To je bilo v času mojega študija, po končani fakulteti sem delal na Inštitutu za Sociologijo, kasneje pa na Uradu za makroekonomski razvoj, kot sedaj.

3. Se uvrščate v generacijo cvetja oz. med hipije?

Ja, nekaj časa sem tudi jaz bil hiپی, vendar je bilo to še proti koncu 60-ih. V 70-ih mi je bilo to malo preveč spiritualistično. Toda od začetka, tam 66. in 67., ko sem bil še v gimnaziji, mi je bilo zelo blizu in sem bil navdušen. Bilo nas je en par entuzijastov v Sloveniji oz. v Ljubljani, pa sem med tistimi.

4. Kaj pa ste počeli?

Nič posebnega, nekateri smo se ukvarjali z literaturo in poezijo, Chubby in jaz, kar nekaj se jih je ukvarjalo s slikarstvom ... Pustili smo si dolge lase in se oblačili ekscesno.

5. Ste čemu nasprotovali ali ste se posvečali bolj ustvarjanju?

Ta moj krog smo bolj ustvarjali, kaj posebej politični nismo bili, razen s tem, da je že to, kar smo delali, bilo kdaj s političnega vidika skorajda problematično.

6. Ste bili vključeni tudi v študentskem gibanju?

Ja, bolj ali manj sem bil pri tem aktiven že kot urednik na Radiu Študent in v *Tribuni*. To sta pač dva pomembnejša študentska medija. Že prek tega sem bil precej blizu, nisem pa bil noben študentski funkcionar. Vključen sem bil samo s tem delom, s katerim sem se kulturno in družbeno ukvarjal.

7. Kot nam je znano, ste postali tudi zaščitnik človekovih pravic, ali je to povezano z vašim delovanjem v teh organizacijah?

Ja, verjetno tudi, da je vsaj to moje bivše delo na teh, pogojno rečeno, dizidentskih področjih, sodelovanje pri vrsti protestnih gibanj in v nevladnih organizacij ali pa kar tako, prispevalo tudi kakšen plusek k temu, da sem postal varuh človekovih pravic.

8. Na kakšen način ste iz tako rečeno »protestnika« postali politični člen?

Sam se nikoli nisem smatral za politika, saj je inštitucija varuha človekovih pravic nepolitična zadevščina. Pri nas je označena kot politična zadeva, ker vsakdo, ki reče nekaj, kar oblasti ni povšeči, se politika takoj spravi na njega in zgleda, kot da bi bil del nje. Zaradi svojega dela sem bil uvrščen med politike, nisem pa bil nikoli kot strankarski politik in član stranke ali član česarkoli političnega. Človekove pravice so že po definiciji politično vprašanje in na ta način sem bil zapleten s politikom. Drugače pa se s politikom ne ukvarjam, tudi pred tem se nisem in po tej končani funkciji se nisem. Jasno pa se z njo ukvarjam tako, da sem družbeno aktiven.

9. Menite, da v Jugoslaviji lahko govori o hipijevstvu?

Ah, neki zametki hipijevstva so bili, nekaj ljudi, skupin. Kakšnega posebno velikega gibanja pa ni bilo.

10. Na kakšen način so se, če so sploh se, upirali?

Tudi drugod se niso kaj posebej veliko upirali, razen z drugačnim načinom življenja, upiranje z vljudnimi sredstvi, poslušanjem muzike in tako naprej. To je bilo bolj ali manj enako, razen v manjšem številu, saj je Jugoslavija bila manjša.

11. Se vam zdi, da je komunistični sistem bolj represivno odzival na proteste kot kapitalizem ZDA? Primerjava Jugoslavija ZDA, tudi v zvezi s študentskim gibanjem?

To niti ni toliko odvisno od političnega sistema kot od splošne kulture ljudi. Pri nas je bila oblast glede študentskega gibanja v Beogradu in Sarajevu zelo huda, kot represalija nad študenti. Pri nas v Sloveniji, Ljubljani pa ni bilo nič posebnega. Ni bilo prepovedi demonstracij in kakšnih posebnih preganjanj. Par ljudi je bilo malo v postopku, pa se je

zadeva kar hitro končala. Edino pesnik, Milan Jesih, kasnejši Prešernov nagrajenec mislim, da je 14 dni ali en mesec sedel v zaporu, ker je rekel, da je potrebno postaviti španske jezdece pa policaje naučiti streljati. To je bilo najhujše, kar je bilo, pa še tega ni odsedel, ker so kaznovali, če so, pogojno. Kar se tiče študentskih demonstracij v Sloveniji so le-te imele za posledico še en par blokov in stolpičev v študentskem naselju pa telovadnico. Poleg tega se je izboljšal življenjski standard študentov, to se bile edine posledice. Pa ustanovili so Radio Študent kot inštitucijo seznanjanja in komuniciranja študentov. Tako da v Sloveniji ni bilo represalij. V drugih državah so bile različne, hude demonstracije, v Franciji so za sabo potegnile tudi hude odzive države in ukrepe, kako je bilo v drugih zahodno evropskih državah pa niti ne vem točno.

Če mislite reakcije na hipijevstvo, pa politika, oblast in policija na to nista nič reagirali, nič ni bilo. Je bilo pa par primitivcev, ki niso imeli veze z oblastjo. Obstajala je neke vrste frizerska milica, danes bi jih imenovali »skin headi«. Ti so ljudi sledili na cesti in tiste z dolgimi lasmi na silo ostrigli. Vem, da so tudi mene parkrat nameravali, eni moji kolegi so recimo nosili s sabo verige, in če so jih ti napadli, so se jih z verigami branili. Jaz kot zaprisežen nenasilnež tega nisem hotel, ker bi bil potem isti kot oni, ker bi jih mlatil nazaj. Rekel sem, zato imamo institucije in sem šel na policijo prijavit, da me napadajo. Potem so policisti malo pohodili naokoli, živel sem namreč izven Ljubljane. Ko so me ti frizerji čakali na železniški, da me ostrižejo, so policaji, ker sem vztrajal, da morajo narediti red, malo hodili gor in dol ter se s par sumljivci pogovorili, da imam pravico imeti lase take kot želim in da imam lahko pisane hlače. Z oblastjo nismo imeli nikakršnih problemov, imeli smo jih le s primitivci, kot vedno. Bilo je tudi malo problemov na srednjih šolah, kar je bilo odvisno od večje ali manjše primitivnosti učiteljev. Bil sem na Bežigranski gimnaziji, zdaj se ji pravi elitna. Jaz in Chubby in večina hipijev je bilo od tam. Tam so rekli: zaradi mene lahko hodite nagi v šolo, samo da znate. Briga mene kakšni ste, ampak bolje bi bilo, da ste oblečeni, ker se v nasprotnem primeru ne bo mogel nobeden skoncentrirati. To je bila Bežigrajska gimnazija, na drugih gimnazijah so nekaterim puncam z gobo brisali obraz. Eni kolegi so hodili na srednjo oblikovno, kjer jim tudi niso dovolili dolgih las. Hecno je bilo, da si je mogel eden vsak dan, preden je šel v razred, speti lase in si nadeti lasuljo s kratkimi lasmi. Kasneje sem pustil gimnazijo Bežigrad, ker nisem hodil in šel na Viško, ki sem jo opravljal po izpitih. Tam so mi pustili dolge lase, ker nisem obiskoval pouka, ampak

samo izpite. Sem pa dobil popravni izpit iz predvojaške. Sem pa kar vztrajal pri tem in če nismo redno hodili v šolo, so nas pustili. Kasneje so tudi druge šole, po zgledu bežigradske gimnazije, začele to dopuščati. Reakcije torej niso bile odvisne od političnega sistema, ampak od odprtosti družbe. Policija me je zaščitila, nikoli me ni preganjala.

12. Menite, da je imela ameriška kontrakultura velik vpliv na Jugoslavijo?

Ja, zelo veliko. Mi smo to sproti spremljali prek revij, malo preko televizije in v časopisih. Predvsem o glasbi smo bili bolj ali manj sproti obveščeni, kaj se dogaja, tako da smo imeli kar veliko stikov in je velik vpliv prihajal iz ZDA, flower power in to. Tudi pri nas smo dobili tuje časopise, to ni bil noben problem.

13. Menite, da je to bilo odvisno od obdobja v Jugoslaviji, ker je bila nekaj časa na oblasti bolj odprta veja oblasti?

V vsaki državi se začne od bolj zaostrenih razmer do sprostitev. Po revoluciji padajo glave in potem se začne odpirati, to je bilo z gibanjem večje ali manjše nihanje, vendar je od leta 1945 šlo vedno bolj proti večji svobodi. Vendar si jo je bilo treba izboriti, mogel si se vsakokrat boriti, ampak to ni vprašanje komunizma, ampak vprašanje primitivnosti kulture, enako v ZDA so preganjali dolgolasce, rock'n'roll, twist, komuniste itd., kakšne posebno velike razlike ni bilo. Imeli so taborišča za Japonce, niso bili kaj veliko bolj ljubeznivi. Jasno je, da je bila represalija po 45. tukaj večja, ker so bile vojne večje in trpljenje večje, toda to ne moreš mešati s kasnejšim. Pač, politični sistem je bil zaradi komunizma bolj zaprt, ampak nisem prepričan, da bi bil brez komunizma kaj manj zaprt. Saj so pred drugo svetovno vojno tudi politične nasprotnike zapirali, moj stari dedek je bil zaprt 10 let zaradi političnega prepričanja pred drugo svetovno vojno. Imel je drugačno politično prepričanje in zato niso bili kaj posebno bolj ljubeznivi.

14. Če bi morali uvrstiti ta gibanja, kam bi ga uvrstili, med komunizem, kapitalizem, socializem ali anarhizem.

Oooo madona, nastal je v kapitalizmu kot protipotrošniško in protivojno gibanje, proti uničevanju narave. Je bil na nek način protikapitalističen, čeprav ga je kapitalizem kot vse stvari zelo krasno izkoristil in z njim zaslužil. Je bil pa dosti mešanica med različnimi religijami, komunizmom, socializmom, tudi anarhizmom, seksualno revolucijo itd. Vsega po malo.

15. Se strinjate z izjavo, da je hipijevstvo tudi politično gibanje?

Vsekakor, čim ti kažeš drugačne možnosti življenja kot so družbeno sprejemljive, takoj postaneš političen, čeprav se sam niti ne nameravaš mešati v politiko, si takoj v političen. Čeprav se imaš za totalno apolitičnega, ker zbijaš neke ideološke in politične vzorce, ki obstajajo v družbi, si s tem že političen, ker politike ne moremo mešati samo s političnimi strankami, oblastjo pa opozicijo. Vsako družbeno dejanje, bolj kot odstopa od uveljavljenega, večji vpliv ima na politiko. Celo literarno, pesniško, umetniško gibanje OHO je neprestano trkalo in prihajalo v konflikt s politiko, čeprav smo bili vsi apolitični. Ampak že, ko si neke čudne pesmi pisal in neke čudne kipe delal pa si neke čudne ideje imel, si že bil v konfliktu s politiko, pa naj bo to komunizem, fevdalizem, kapitalizem, socializem, vedno prideš v konflikt. Bolj je neka kultura, recimo politična kultura, zaprta, večji je konflikt.

16. Ali menite, da bi bila danes možna ponovitev takega upora?

Ista stvar se ne more ponoviti, ker bi bila farsa. Toda mislim, da se nekaj mora počasi zgoditi, ker to potrošništvo je zdaj veliko hujše in potencirano, kot je bilo. Potrošništvo in individualizem, pomanjkanje družbene odgovornosti, skupnosti, javnega dobrega, vse to je tako predimenzionirano, tako je daleč šlo, da bo nujno treba oz. ne treba, ampak se bo prej ali slej moralo zlomiti in tu se pričakuje neko drugo dogajanje. Eno se dogaja v Grčiji, bolj politično. Ampak vsakič, ko se dogaja, se dogaja v različnih oblikah in med njimi bo nekaj najbrž tudi podobno hipijevstvu.

17. Nekje sem zasledila trditev, da je edina prava participativna demokracija bila prisotna zgolj v Jugoslaviji?

No, jaz na nek način se strinjam, nisem pa tako dober politolog, da bi to argumentiral. Jasno je, da je bila res formalna participativa razvita do zadnjega kotička, vsako podjetje itd., če je to predimenzionirano in prisiljena participacija, lahko pripelje do blokade ljudi in potem to ni več to. Če pa primerjam s tem, kar je zdaj, mislim, da ni bilo slabše. Če se govori, da je bila ena politična stranka, ki je vse odločala, je bila poleg te še socialistična zveza delovnega ljudstva, v kateri so bili združeni, na nek čuden način, bolj ali manj vsa društva in gibanja, ki so imela predstavnika in tam si lahko tudi v resnici povedal svoje mišljenje. Zdaj imamo sicer veliko političnih strank, ampak glas posameznika se pa manj sliši kot prej. Tako da formalna večstrankarska demokracije je

še daleč od tega, da bi v resnici bila bolj demokratična kot pa ono samoupravljanje, kot smo ga imeli.

18. Menite, da danes hipiji še obstajajo, in če, ali še zasledujejo svoje ideje?

Ta način življenja, vsako gibanje ima potem še posnemovalce ali zasledovalce še dolga leta in tisočletja, izvorno krščansko gibanje Jezusa jih ima še vedno. Včasih so nas primerjali, da smo nadaljevalci Jezusovega gibanja; nenasilje, love, peace itd. Hipiji so lahko bili samo takrat, konec 60-ih, potem pa nič več. Zdaj je potrebno nekaj drugega, zdaj, če je kaj drugega, veliko jih je izšlo iz hipijevstva, teh novih religioznih, spiritualističnih gibanj in new age gibanj, toda to je malo preveč zašlo in sem se nehal s tem ukvarjati. Ampak je bilo kar lušno tam v mojem 17. in 18., 19. letu. Teh gibanj je še vedno veliko, veliko jih je hodilo v Indijo, Afganistan in Pakistan, kjer se je kadil najboljši hašiš in je bila ena najbolj miroljubnih držav, zdaj pa ima že 30 let vojno in to ne zaradi njih, ampak zaradi onih od zunaj.

PRILOGA B : Intervju z akademskim kiparjem Markom Pogačnikom

(kipar, akupunktura prostora, Šempas, 3. 6. 2010)

1. Kako ste prišli do ideje za komuno?

Komuna je bila pravzaprav projekt skupine OHO. Zato, ker nas je zanimalo, kako bi lahko umetniško delo nekako prevedli v vsakdanje življenje. Konceptualna umetnost je razvila tak pristop do umetnosti, da je pravzaprav vse lahko umetnost, karkoli, odvisno pač, kako se tisto dela. Naša ideja je bila, da bi ustvarili nekakšno celico, pač v duhu 60-ih let, da bi ustvarili tako alternativno celico življenja, kjer bi rastline, živali, minerali, ljudje in vsa druga bitja živeli v vzorčni skupnosti. To ni bila nikoli velika komuna, ampak je bila zelo pretočna, to pomeni, da so ljudje stalno prihajali in odhajali, prišli za krajši ali daljši čas, ampak osnova pa je bila to: skupno življenje in poljedelstvo.

2. So prihajali tudi iz drugih Jugoslovanski držav in ZDA ali zgolj iz Slovenije?

Naša komuna se je imenovala »Družina v Šempasu« in je bila vključena tudi v mednarodne poti, to pomeni, da so mladi ljudje, ki so v tistem času potovali recimo v Indijo, peš tako rekoč, z avtoštopom čez Turčijo, iz raznih držav, tudi iz Avstralije ali iz ZDA, potovali čez Balkan. Kar pomeni, da so imeli v svojih vodičih tudi opis naše

skupnosti in so prihajali, pri nas so lahko prespali in bili z nami, kolikor časa so želeli. Potem pa so šli naprej, tako da je tekla neka stalna komunikacija.

3. Kakšne izkušnje ste imeli s policijo?

Policija je bila v začetku agresivna, ker je nekako zavzela to stališče, da smo mi prišli sem, na mejo z Italijo, zaradi drog. Mi smo jim potem skušali razložiti, da je to umetniški projekt in sploh smo pa strogo uvedli pravilo, da se lahko pride, ampak ne sme pa se prinašati droge. Tako, da smo od začetka do konca striktno ohranjali to pravilo, nakar se je policija nekako unesla in je pravzaprav reagirala samo pri vsakem tujcu, ki je prišel. To pa pomeni: ko je prišel nek tujec, 15 minut za tem se je na mopedu pripeljal miličnik. Je imel kar pisarno v stari šoli, da je videl, kdo prihaja, in se pripeljal ob vsakem tujcu. Potem je pobral vse podatke in odšel. Tako, da smo potem imeli svojega miličnika.

4. Menite, da bi se pri nas hipijevstvo in tak način življenja razvil brez vplivov ZDA preko medijev?

Na nas to ni vplivalo, ker smo tako živeli že od prve polovice 60-ih let. Že preden smo ustanovili to komuno. Pravzaprav, hipijevski čas je bil v 60-ih letih in takrat smo že razvili tak način življenja. Najbolj je na to vplivala glasba, ker smo lahko lovili tuje radijske postaje, kot recimo radio Luksemburg, smo bili na tekočem z Beatli in drugimi skupinami, s tem je prišel tudi nekakšen, bi rekel, poseben odnos do življenja. Sicer ga poznamo kot značilen hipijevski odnos, toda nas ni nikoli zanimalo tako neodgovorno življenje, kot si ga pod hipijevstvom predstavljamo, ampak smo pač v okviru gibanja OHO poskusili vzpostaviti vizijo nekakšnega drugačnega sveta, kjer bi vsa bitja in stvari živeli v nekem medsebojnem razumevanju in stalnem dialogu, in ta odnos, ki smo ga mi izražali skozi umetnost, se je potem razširil tudi na vsakdanje življenje, tudi na našo nošo, recimo dolge lase pa potem oblačila, ki smo jih sami izdelovali. Vse, skratka cela kompletna kultura, ki je nastajala pri nas, sicer nekaj že v neki interakciji z ostalimi, to je bila neka planetarna zadeva. Ne morem reči, da je bilo to povsem avtohtono, je pa v Sloveniji bilo avtohtono, kar se nas tiče v tem smislu, da smo imeli izhodišče gibanja OHO, ki je bilo gibanje za neko drugačno kulturo, drugačen svet. Nova vizija, vizija sveta. In v tem smislu je avtohtono, drugače kot drugod po svetu. Je zraslo iz nekega filozofskega pristopa, recimo v delih Aleša Kermaunerja, to je bilo zelo značilno, pa ta avantgardna oblika umetnosti, ki smo jo ustvarjali.

5. Kakšne so bile vaše ideje, ideali?

Mi smo govorili o anti-humanističnem svetu, npr. da je svet, kakršen je dandanes, samo za človeka. Človek je oseba, ki dominira. Mi smo se zavzemali za tak, danes še bolj milo rečeno, neantropocentričen svet. Svet, ki si bi ga delili z naravo in z vsemi bitji. To je kot prvo. Potem pa iz tega sledi tudi, bi rekel, zanikanje te primarne vloge razumnosti. Razumsko urejen svet, kakršnega smo srečevali, sploh pa v socializmu, je bistveno enostranski. Temu nasproti smo postavljali pojem svobode. Kot je Iztok Gajster to definiral, svoboda kot svoj body, ne nek splošen človek, ampak svoboden človek, ki svobodno izraža svojo individualnost, svoja čustva in se družijo z drugimi ljudmi. Predvsem pa, da ne sledi utečenim normam. To spada k svobodi, ampak to je tudi neka kritika tedanje družbe, ki je bila izrazito enostransko usmerjena. Potem je bil pomemben ta protivojni ideal, npr. jaz sem eno določeno obdobje, leta '67, v Ljubljani pod Kazino enkrat na teden javno slikal stripe proti vojni v Vietnamu, kot nekakšno osebno demonstracijo. Potem je tukaj tudi noša, ki sem jo prej omenil. Da je noša ali pa sploh vse, kar človek počne, izraz neke osebne ustvarjalnosti, ustvarjalnost ima velik pomen. Tako tudi v najbolj vsakdanjem življenju, npr. tudi v odnosu do svojih otrok, da gre za nek ustvarjalen, svoboden način vzgoje, potem pri oblačenju, v medsebojnih odnosih, vsepovsod, da obstaja ustvarjalnost. Da je vsak človek lahko povsem drugačen od drugih ljudi, toda da obstaja toleranca. Res, da so nas lovili včasih s škarjami, torej ni bilo prav lahko tega izpeljati. Meni je nekdo, ko sem svojo, še ne leto staro hčerko nesel skozi Kranj in sem imel rožaste hlače in dolge lase, me je nekdo od zadaj udaril in mi zbil zobe. Potem smo ga morali tožiti na sodišču, šlo je tako daleč. Ljudje so za razliko od nas včasih bili zelo netolerantni.

6. Menite, da je komunizem bil bolj represiven kot ameriški kapitalizem do hipijev?

Ne, pravzaprav je sistem bil presenetljivo tolerant, toda samo do določene meje. Jaz sem recimo imel hude težave s sistemom zaradi svoje umetnosti in so mi tudi več razstav zaprli in me tudi policijsko preganjali. Toda to je bilo predvsem v začetku 60-ih let, kasneje pa se je, s pomočjo pop glasbe, nekako razvila ena bolj ljudska oblika tega novega obnašanja in so na ta način ljudje lažje sprejeli, to je bila kot neke vrste folklor. To je tudi botrovalo temu, da smo mi v enem trenutku, to je bilo leta 1979, komuno ukinili. Zato, ker je to postalo že nekaj tako vsakdanjega in pravzaprav samo še

nekakšen turizem, da so ljudje prihajali sem. Videli smo, da moramo razviti neke druge vrste dela.

7. Kot, da bi vdrl kapitalizem tudi v te oblike življenja?

Ja, ja. Takrat so se tudi pojavile tudi druge skupine in razni guruji in vse skupaj je postalo malo neresno. Takrat smo se odločili, da bomo ostali samo še preprosta družina, ne pa več skupnost.

8. Kdaj se je komuna začela?

Skupina OHO je začela leta 1965, tako da v začetku je bilo to umetniško in kulturno gibanje, potem pa smo se '71-ega spomladi preoblikovali v komuno.

9. Ali je komuna vplivala na razvoj drugih komun po Jugoslaviji?

Ja, to je bila edina taka skupnost v 70-ih letih, tako da je mnogo ljudi prihajalo, novinarji so pisali o tem v raznih tednikih, kar je privabljaše še več mladih. Tako se je na podlagi te izkušnje izoblikovala tudi komuna v Srbiji, imenovana »Porodnica bistrih potoka«, ki se je usmerila bolj v gledališče in obstaja še danes.

10. Se vam zdi možna ponovitev takega obdobja?

Ne, mislim, da v tej obliki ni mogoče. Obstaja pa zdaj neka druga oblika, ki je enako zanimiva, pojavlja se v različnih oblikah, to je ekološka vas. Ekološka vas je tudi podobna skupnost, kjer se da več prostora individualnemu bivanju in je bolj v ospredju nek skupen ozaveščen odnos do ekologije, novih materialov, novega načina gradnje. Skupnost ima tudi nek pomen, vendar ne v smislu komune.

11. Menite, da danes še obstajajo hipiji?

Ne, mislim, da so v bistvu hipiji obstajali samo v 60-ih letih. V 70-ih so jim rekli »freaki«, mislim, da iz besede free, torej svobodnjaki. Hočem reči, da to se je stalno transformiralo, mi tudi, od začetka 70-ih nismo več nosili dolgih las in smo iskali načine, kako komunicirati z družbo okoli nas, da bi nas bolj sprejela. To se pravi, spreminjajo se oblike, vendar jaz mislim, da tisti nov odnos do sveta in življenja, ki je nastal v 60-ih letih, se pa ni izgubil, ampak se samo transformira. Kar se mene tiče, recimo kot jaz to doživljam, jaz ne živim čisto nič drugače. Toda potrebno je zmeraj iskat neko obliko, da stvar ni skorumpirana, da ne postane površna, samo nekaj navideznega. Tako recimo, če bi se jaz danes spet pojavil kot hipi, bi se počutil samo še kot zgodovina oz. kot nekaj, kar ni v skladu s časom. Mislim, da se tudi mnogi drugi ljudje, tudi moji kolegi po svetu, počutijo podobno. Potrebno je v vsakem trenutku in v

vsaki naslednji dobi poiskati tudi odgovarjajočo obliko, tisto, kar je takrat aktualno. Po moje teče tudi neki proces, ko se tiste ideje iz 60-ih let, ki so nekako za nekaj časa zamrle, prenašajo naprej in tudi zmeraj bolj postajajo nekako konkretne. Niso tako demonstrativne in navzven morda opazne, ampak so pa bolj vpletene v življenje pa v civilizacijo.

12. Se strinjate z izjavo, da je hipijevstvo v svoji apolitičnosti politično?

Ja, jaz gledam na to kot na političen proces, kot ste rekli, v svoji apolitičnosti. Zato, ker radikalno spreminja pogled na življenje in na sliko sveta. Slika svet je nekaj temeljnega, recimo, če se ta slika sveta spremeni, se pravi, če so neke vrednote zapostavljene, recimo kot osebna svoboda ali svoboda, da živiš svoje življenje ustvarjalno, in pojem globalnega miru ter podobne kvalitete, to ima potem politične posledice, zato ker se vedno več ljudi odloča za tak način življenja, ki ni v skladu in je drugačen, na nek način revolucionaren. Jaz gledam na to kot na neko revolucijo od znotraj. Da se svet ne spremeni od zunaj, ampak od znotraj. Mnogo posameznikov se spreminja in s tem se spreminja to, čemur se reče morfogenetsko polje, ki je kot neka osnova tega, čemur rečemo civilizacija ali kultura in s tem se začne spreminjati tudi kultura kot celota.

Seveda je, je politično.

13. Se strinjate z izjavo, da je edina participativna demokracija bila prisotna zgolj v Jugoslaviji?

Ja, mi smo bili v neki smešni situaciji. V komunistični deželi smo ustanovili komuno, ki je bila alternativa komunizmu. Pojem pa izhaja iz besede kom, ki pomeni skupnost, tukaj je neko navidezno nasprotje, toda gre za to raven in mislim, da tu je bil velikokrat konflikt, vsaj v 60-ih letih, da smo si mi skupnost drugače predstavljali, in sicer, da ne izhaja od zunaj ven kot sistem, kateri je potem položen na ljudi, ki ta sistem morajo ubogati ali pa delovati po njegovih pravilih. Ampak, da se skupnost gradi iz osebne potrebe človeka, da se povezuje z drugimi, npr. z naravo in vesoljem ali z drugimi bitji, in iz tega nastaja neka popolnoma drugačne vrste skupnost, ki temelji na svobodi človekove izbire in omogoča veliko večjo kreativnost in kreativnost idej ter koliko ljudje vlagajo v to. Recimo, mi se nismo nikoli spraševali, koliko časa porabimo za nekaj. Dosti časa smo živeli tako radikalno, da nismo uporabljali niti denarja, elektrike, tekoče vode in avtomobilov. Tako, da smo morali vse sami narediti, z majhnimi otroki. To pomeni, da smo včasih delali na poljih tudi 48 ur, brez spanja. Človek je pripravljen

neskončno več vložiti v skupnost, če se zanjo odločil iz svoje osebne potrebe, za razliko, če je porjicirana. Mislim, da kolikor je to kontradiktorno, da smo skupnost gradili v deželi, ki je bila vsa usmerjena v skupnost, je razlika bistveno večja. Mi smo poskusili tudi zmeraj ljudi ozaveštevati, za kaj gre.

14. Če bi poskusili hipijevstvo umestiti v nek sistem bi to bil kapitalizem, komunizem, socializem ali anarhizem?

Ja, jaz mislim, da se to težko enoznačno definira. Na vsak način so tukaj elementi anarhizma, v smislu zahteve, da se izhaja iz svobode posameznika. Prisotni so tudi elementi socializma, v tem smislu, da se stvari delijo med seboj, da nismo imeli osebne lastnine, ampak smo si vse delili. Poskusili smo zadovoljiti vse potrebe, ki jih je kdo imel, da je življenje lahko teklo naprej. Ljudje niso nič plačali, ko so prišli v komuno pa so lahko bili, kolikor časa so hoteli. Gledali smo na to, da smo želeli sočloveku pomagati, recimo njega zanima nekaj, kar mi delamo, to je zanj nekaj novega, mu pomaga pri razvoju, torej ti mu to omogočiš, toda v zameno od njega pričakuješ, da ti bo pomagal na polju. Tako so ljudje to povezali in z veseljem prišli pomagat.

15. Se vam zdi, da je kapitalizem vplival na to, da je hipijevstvo izgubilo na pomenu?

Jaz mislim, da sta tukaj dve teoriji v igri. Eno je to, da obstoječa civilizacija skuša vedno razvrednotiti neke nove ideje in gibanja in zato uporablja različne metode. Ne le policijsko prisilo, kot se je nam včasih dogajalo, ampak tudi neke vrste podkupovanje, ki ljudem nudijo razne ugodnosti na ta račun, da se odpovedujejo svojim idejam. Mislim, da je kapitalizem, kolikor recimo uvaja in propagira potrošništvo, ubral to pot. Jaz pa to vidim kot nekakšen kreativni preizkus, da se morajo ljudje sami odločiti, ali podležejo takim izzivom ali pa se odločijo za svobodno in kreativno življenje, in tak preizkus ima tudi svojo vrednost. Jaz tukaj nikogar ne obsojam, ampak ne verjamem, da so pogoji v kapitalizmu boljši kot v socializmu. Zmeraj je tukaj neka družba, ki ima svoje principe in jih skuša potem uveljaviti nad ljudmi, na drugi strani so pa mnogi posamezniki, ki želijo živeti svobodno in ustvarjalno življenje in iščejo pota, kako to uresničiti.

16. Ali je to, kar počnete danes povezano z vašimi ideali takrat?

Ja, seveda, jaz se ukvarjam z neko novo vizijo sveta, ki jo imenujem geokultura, to pomeni kultura človekovega bivanja oz. civilizacija, ki je nekako uglašena in sodeluje z naravo, z »gajo«, torej z zavestjo tega planeta in vseh drugih bitji, vidnih in nevidnih. To je naslednja stopnja v naši evoluciji in jaz o tem pišem knjige, predavam in tudi praktično delujem preko neke vrste akupunkturo prostora, tam, kjer je ta civilizacija naredila škodo v prostoru. Torej gre predvsem za ozaveščanje ljudi. Kot rečeno, to je neka nova oblika, ki sem jo razvil zato, da bi lahko nadaljeval svoje delo, vendar v drugačni obliki.

PRILOGA C: Intervju z Markom Brecljem

(glasbenikom in ustanoviteljem organizacije »dodogovor«, 10. 4. 2010)

1. Kaj ste počeli v 70-ih letih, s čim ste se ukvarjali?

Sedemdesetega v zgodnjem poletju sem se študent prvega letnika geologije udeležil zasedbe Filozofske fakultete in v avli, v okviru kulturnega programa, zapel, zaigral črnsko duhovno pesem. Desnoid Drago Jančar je kritiziral tudi moj nastop, ker je baje mehčal pomen zasedbe. Debeli pesnik Dušan Jesih nas je ščuval, naj streljamo policaje med oči. V množici neborožnenih sprehodnikov sem se pomikal po Titovi do poslopja Državnega zbora, kjer smo posedeli cesto in pločnike, saj je bil svet naš, naša namera pa izboljšati ga. Večkrat smo si zapeli: »We shall overcome!«, sestankovali smo z velikimi revolucionarji (Darko Štrajn, Jaša Zlobec, Pavle Zgaga), ki so pozneje postali napredni malomeščani. Potem pa so izbruhnile počitnice, Vuk pa je začel na šolski klopi gladovno stavko, ki se je dobro končala in je sedaj zadovoljivo plačan propagaj in razočaran LDS-ovec.

Jeseni sem presedlal na Tehnično fiziko, kjer sem dve leti poskušal postati znanstvenik. Nekega dne sem v Križankah prisostvoval nastopu Tomaža Pengova in sem si rekel: »Boljši bom!« Kmalu zatem sem naredil najstarejšo pesem svojega železnega repertoarja »Rolling stonesi spoznajo moje stare starše«, s Triom Krik nastopil na Boom festivalu, oblečen v metlico in črno pobarvan. Triinsedemdesetega spomladi je na subotiskem festivalu mladih za aranžma moje pesmi »Tri ženske« dobil Bojan Adamič (se mi zdi) nagrado strokovne žirije. Poleti sem prvič popolnoma nesrečen v ljubezni v sobi Ivana Volariča Fea na Gornjem trgu 13 sestavil pesmi, ki so mi zacelile samozavest, izpitov pa nisem šel delat. Naslednjega leta sem si na istem festivalu

pobarval lase v zeleno in zaradi uspeha pesmi »Duša in jaz« dobil ponudbo Jugotona. Z isto pesmijo sem bil 12 tednov na vrhu ljubljanskega radia TOP POPS lestvice. Slavohlepnež sem postal slaven. Moja študijska prihodnost je bila zapečaten, čeprav tega sebi, kaj šele staršem, nisem hotel priznati.

Z Borisom Beletom in z nekaterimi člani njegove dobre skupine »Sedem svetlobnih let« sva ustanavljala (v jeseni in zimi 74) »Buldožer«, istočasno sem snemal z RTV orkestrom na Adamičeve aranžmaje »Coctail«. V letu 1975 na opatijskem festivalu z odlično popevko »Rastemo« Bele in jaz v duetu nisva mogla premagati Pepela in levkemije, ker je bila Ditka Haberle v pesmi »Dan bolezni« bolj spolno privlačna in se ji je lepše tresel glas, še najbolj pa zaradi tega, ker jo je podprla slovenska RTV SLO mafija. Zasovražil sem prasce. Decembra smo s ploščo »Pljuni istini u oči« v jugoslovanskem prostoru v temeljih zatresli dotedanje kriterije o tem, kaj je dobro in kaj ni. Februarja 1976 so ploščo-časopis že nehali ponatiskovati zaradi strahu pred pritiskom politike. V Novem Sadu smo posneli drugo ploščo, a je čakala v bunkerju, ker je nihče ni upal izdati. V tem obdobju sem pretirano veseljačil, kratko odslužil vojsko in se prvič poročil. Več nastopati smo začeli šele leta 1978 in takrat so mi (v Vojvodini in Slavoniji) porumeneli podplati. Z Buldožerji sem posnel še »Izlog jeftinih slatkiša« za film »Živi bili pa crkli«, potem pa februarja 1979 izstopil iz skupine, ki je imela popolnoma drugačno vizijo o tem, kako naprej. Začel sem z Ivanom Volaričem – Feom v duetu »Zlatni zubi« nastopati po srednjih šolah, a tudi na velikih odrih, rodil se mi je sin. Postal sem legendarni obrobnež.